

ISSN 0235-0351

Raamatukogu

-
- * Rahvaraamatukogudest ja koduraamatukogudest;
  - * Eesti Patendiraamatukogust;
  - * Põltsamaa rariteetsetest trükistest jm.
-

6/ 2000

RK

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU
EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING

6/2000

Toimetuskolleegium:

AIRA LEPIK
REET OLEVSOO
KALJU TAMMARU
URVE TÖNNOV
TIIU VALM
ANNE VALMAS
MEELI VESKUS

Tegevtoimetaja/Editor ENE RIET
Toimetaja MAIRE LIIVAMETS
Keeletoimetaja ELLEN ARNOVER
Tehniline toimetaja TIIU TALU
Kujundus KERSTI TORMIS
Kaanfotod: TÖNU TALIVEE

Address/ Address:

15189 Tallinn
Tõnismägi 2
Eesti Rahvusraamatukogu
«Raamatukogu» toimetus
tel. (372) 6 307 128
faks (372) 6 311 410
elektronpost: enerk@nlib.ee
kodulehekülj:
http://www.nlib.ee/RK_ajak
http://www.nlib.ee/RK_ajak/i_index.html

ISSN 0235 - 0351
Ilmub 6 korda aastas

Print Best

Tere kolleeg!

Veel veidi, ja möödas ongi see maagilise numbriga paljulubanud aasta. Võin tõdeda, et "Raamatukogu" elas sel aastal kenasti. On kõigile teada, et kultuuri- või erialajakiri end ise ära ei majanda – juba aastaid on RK trükikulusid doteerinud Eesti Kultuuriministeerium, aeg-ajalt on rahasüste teinud Eesti Kultuurkapital, pidevalt suunavad ja abistavad meid nii nõu kui jõuga Eesti Rahvusraamatukogu ja Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing. Nimetatute toetusel ilmus RK ka aastal 2000. Lisaks rahastas raamatuaastale pühendatud pidulikuma värvilise erinumbri ilmutamist Eesti Raamatuaasta Peakomitee. Suur tänu neile toetava suhtumise eest!

Täname ka kõiki "Raamatukogule" truuks jäänud tellijaid ning püsilugejaid! Tundub, et lugejate ja toimetuse suhted on pidevalt soojenenud – sel aastal esmakordselt on meile saadetud tänukirju konkreetse kirjatüki avaldamise või mõne teema käsitlemise eest. Kiidusõnu oleme pälvinud lugejatelt väljastpoolt Eestitki. Nii avaldas vene raamatukoguteadlane Boriss Volodin arvamust (esinedes juulis 5. slaavi raamatukoguhoidjate konverentsil Tallinnas), et RK artiklite temaatilisest valikust ja probleemide käsitlemise sügavusest võiksid eeskuju võtta teistegi Ida-Euroopa maade erialajakirjade toimetused.

Heaks ei saa ajakiri heade autoriteta. Aastatepikku on RK-le kirjutatud, lisanud teemaderikkust ja uusi ning huvitavaid mõtteid Tiiu Reimo EAR-ist, Urve Sildre, Sirje Lusmägi, Rutt Hiie, Helle Remmelt, Riin Olonen, Anu Nuut, Triin Soone RR-ist, Liivi Aarma ja Aira Lepik TPÜ IO-st, Ljudmila Dubjeva, Malle Ermel, Viiu Klement, Kurmo Konsa, Ene-Lille Jaanson TÜR-ist, Mai Põldaas TPÜR-ist ja paljud teised. "Raamatukogu" olemasolu on kultuuriringkondades laiemalt teadvustunud tänu teiste alade tunnustatud inimeste kirjatükkidele – erilist tänu väärivad need, kes on "Eesti mõtteloo" sarja raamatud ja nende autorid meile lähedaseks kirjutatud.

Oma arukaid mõtteid on meiega jaganud ka toimetuskolleegium. RK aktiivseimad lugejad (vähem küll kirjutajad), suurimad moraalsed toetajad ja oma seminaridel heade ideede andjad on alati olnud rahvaraamatukoguhoidjad. Kolleegidele kooli- ja erialaraamatukogudest tahaks aga südamele panna, et nad oma ukseid laiemalt avaks ning ka meie ajakirja kaudu endast üldsusele enam märku annaks.

RK-l on väikese riigi ainsa raamatukogundusajakirjana suured kohustused. Toimetus võtab oma tööd tõsiselt ja loodan, et ajakiri suudab huvi äratada ka edaspidi. Teeme seda teiega üksteist vastastikku mõistes ja toetades

Ene Riet

SISUKORD

■ AVAVEERG		
Kultuuriaasta 2000: Eesti juhtum	Toomas Liiv	4
Kirjandus ja ajakirjandus	Rein Veidemann	5
■ RAHVARAAMATUKOGU		
Eesti rahvaraamatukogude internetiseerimine	Meeli Veskus, Jüri Liiv	6
Rõngu raamatukogu – 110	Laine Meos	10
■ TEADUSRAAMATUKOGU		
Eesti Patendiraamatukogust	Harri-Koit Lahek	11
■ MUUTUSTEGA SILMITSI		
Muutustega silmitsi	Linda Pärnoja	13
Hämmeldunud inimene töö	Pirkko Lahti	14
■ JUTUTUBA		
Hoidkem sisemist tasakaalu!: vestlus Mare Ektermanniga	Maire Liivamets	17
■ * * *		
Kooliraamatukogude manifest		20
■ RAAMATUKOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS		21
■ EESTI RAAMATU AASTA		
Tartumaal "katsuti" koduraamatukogusid	Toivo Ärtis	25
■ EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHING		27
Pildikesi Raplast	Maire Liivamets	28
Kas mõtleme veel?	Maire Liivamets	30
■ RAAMATULUGU		
Põltsamaa rariteetseid trükiseid TÜR-is	Ene-Lille Jaanson	31
■ EESTI MÖTTELUGU		
Inimkultuuri mõistmise teed	Hilve Rebane	33
■ ARVUSTUS		
Eesti, millest jutustavad raamatud	Tiiu Reimo	35
■ KONVERENTSID & SEMINARID		
Rahvusbibliograafiast	Silvi Metsar, Anne Ainz	36
Oskar Kallase päev	Urve Sildre	39
Balti raamatukogude strateegilisest arengust	Aili Norberg	40
■ SÕNUMID		42
■ SUMMARY		43

KULTUURIAASTA 2000: EESTI JUHTUM

TOOMAS LIIV

Kaksteist kellalööki südaööl, klaasikõlinal, purjus kilkeid, pauke, tuld ja värki, läinud ta ongi, aasta 2000. Kas on ka läinud terve 20. sajand? Kas on läinud terve aastatuhatki, kas kadunud on ka millennium? Ei tea. Selle üle vaieldi, ja las entusiastid vaidlevad edasi. Saab ehk veel üks kord sajandi lõppu tähistada. Ent üks on kindel – aasta 2000 on läinud. Otsekui oleks teeneline raamatukogurott tõstnud järjekordse vana/uue kõite rappuvale riiulile, raamatu, mille pealkirjaks "Aasta 2000". Kui seda raamatut lapata kultuuri otsiva pilguga, siis – mis jääb pilgu ette?

Kõike jääb, nii head kui halba, nii paksu kui peenikest. Kõigepealt jääb pilgu ette muidugi raamatuaasta, mis kordab kunagist "õige" Eesti Vabariigi aegset üritust aastailt 1935–1936. Las ta siis kordab. Kuid me ju teame, et kordamine on ainult kordamine. Kordamises puudub tavaliselt innovatsioon, parimal juhul on seal vaid traditsioon. Aga see-eest on kordamine – või hoopis kordumine? – üheks olulisemaks teguriks identiteedi kujundamisel. Nii käesolevagi raamatuaasta puhul – küllap ta ikka eestlaste kui raamaturahva identiteeti kinnitab. Küllap ta ikka raamatu tähtsust nn. Eesti arengus kinnitab. Aga see õilis üritus mõjub natukene nagu liiga restitutsioonilisena. See on nagu hüüatus minevikust, nagu kiljatud Pätsu ja Laidoneri ajast – ilus, aga tühi. Sest praeguses Eesti Vabariigis ei ole ju tähtis mitte raamat, mis on ainult vallasasi. Tähtis ei ole isegi mitte raamatukogu – mis on ju

üksnes vallasasjade kogum. Praeguses EW-s on tähtis ikkagi maja, krunt, korter, raudtee jm., mis on (või loodetavasti vähemalt saab olema kinnisvara. Praeguse EW ideoloogia järgi oleks pidanud meil olema Eesti Majaaasta ehk teisisõnu – Eesti Kinnisvara Aasta. Sest praeguse Eesti Vabariigi ametlik rikkus (kui seda üldse on!) ei tule mitte raamatust, vaid ikka Kinnisvarast ja Rahast. Kas saab siis see nn. eesti raamat endale taha mõne välismaise investori? Loomulikult ei saa. Sellepärast räägibki EW praegune isamaalik Kultuuriministeerium siiralt ja täiesti puhta ideoloogilise südame(tunnistuse)ga näiteks "vajadusest" likvideerida Eesti Akadeemiline Raamatukogu. Siinkohal pole vist mõtet lisaks mainida kasvõi Eesti Kunsti muuseumi kurvavõitu käekäiku aastal 2000. Sest maksab krunt ja maja(karp), aga mitte raamatud. Maja(karbi)s saab ju kasvõi McDonald'si hamburgereid müüa, – mis on raamatute lugemisest muidugi palju tulutoovam "projekt". Maksab kinnisvara, aga mitte vaimsus. Sellepärast ongi kõnesolev raamatuaasta aastal 2000 kultuurinähtusena jäänud marginaalseks. Rahvas ei tule kaasa. Rahvas loeb sente, mitte raamatuid. Nn. raamatuaasta kui propaganda on kahjuks läbi kukkunud.

Aga loomulikult oli aastal 2000 ka palju kultuurialaseid saavutusi, eriti kui "ametlikult" lugeda. Kõikvõimalikke festivale oli kindlasti rohkem kui eelmisel aastal, raamatuidki trükiti usutavasti rohkem kui

eelmisel aastal, eesti "kultuuri"-inimesed käisid kindlasti varasemast rohkem nii Euroopas kui ka (ja see on eriti tähtis!) Austraalias. Ühesõnaga – kultuuri oli "ametlikult" kindlasti rohkem kui eelmisel aastal. Oli olulisi kultuuriuudiseidki. Näiteks. Kuju hakkas võtma spetsiifiline (Narva) narkokultuur, ent Erki Nool võitis hoopis olümpiamängudel kuldmedali (eelmisel aastal seevastu polnud isegi mitte olümpiamänge!). "SL Õhtulehe" lemmik seksi-Kristi seevastu hakkas aga oma rahuldamata tupelihaste abil koguni maalima, nii et temast võib sirguda maailmakuulsale Jaan Toomikule kõva konkurent. Aga kirjanduses tõusis aastal 2000 kaasaegse eesti luule metropoliks kahtlemata Tallinna Pedagoogikaülikool, kust tulvav uus laine (Jürgen Rooste, Winberg jt.) pühkis platsilt senised "noorpensionärid", st. Kultuurkapitali rahast elatuvad futuristlikud tegijad (Hasso Krull jt.). Tõepoolest. Kaanonid kõiguvad ja kantsid kukuvad. Aga midagi jääb. Või muutub (uuesti) nähtavaks. Oktoobris 2000 kuulutas Konstantinoopolis asuv oikumeeniline patriarhaat esimese eestlasena pühakuks Eesti Apostliku Õigeusu Kiriku märtrina surnud piiskopi Platoni (kodanikunimega Paul Kulbusch 1869–1919). Nüüd, mil piiskop Platon on pühak, on tema ka meie kõigi eestpalvetaja. Seda on ehk rohkemgi, kui me väärime. Sellest piisab isegi kultuuriaastale 2000.

KIRJANDUS JA AJAKIRJANDUS

REIN VEIDEMANN

Sõna seob, kirjandus on sõnumitooja – eks ole paljudele need makssiimid tuttavad. Nad on pärit ajast, kus sõnast peeti lugu. Enamgi veel, suurema osa senisest inimkonna eluloost oli sõna püha. Mõnda sõna ei tohtinudki nimetada. Neid sõnu ümbritses tabu. Mõnda võis nimetada vaid asesõnaga.

Kirjanduse hälli juureski on sakraalsed tekstid, muistsete aegade legendid, märtrite ja pühameeste elulood, jutustused maailma loomisest ja jumalate võitlusest pimeduse jõudude vastu, kõikvõimalikud õpetussõnad ja pärimused. Sõna pidi kandma järjepidevust ja seeläbi pidi kandma ka elu ennast. Sõna ühendas mineviku, oleviku ja tuleviku. Sõna kuulus seega igavikule.

Valgustus vallandas tõelise sõnateo. Uskuma ei pidanud enam sõnadetagusesse pühadusse, vaid sõnasse endasse, sõna poolt vahendatud tõesse. Tõde maailma ja inimese kohta – see muutus sõnastamise eesmärgiks. Entsüklopeediad on sõnastatud universum.

Romantism seevastu nägi sõnas taas teejuhti, kuid mitte Jumala juurde ja ka mitte Tõe saavutamise eesmärgil, vaid teejuhti ideede imepärasesse teispoosusesse, kus valitseb tunne, aimus, müstika. Romantilises kaanonis on kirjandus otsekui võlupeegel, mis peab näitama inimeste hingesügavusi. Või siis meedium, kelle käe kõrval astutakse unelmate ja unenägude kuningriiki.

Koos ajakirjanduse tekkega sai kirjandus endale võistleja nii tõe vahendamises, kuulutamises kui ka lugejate mõjutamises. Eesti ajakirjandus oli oma algusaegadel puhtalt valgustuslik-õpetliku põhjaga. Siis sai temast informaatore, sõnumitooja, avaliku arvamuse

integreerija ja kujundaja. Vahepeal oli eesti ajakirjandus aheldatud aastakümneteks üksnes propagandisti rolli, kuni sajandi viimasel kümnendil sellest vabanedes hakkas taas otsima oma kohta päikese all.

Kuid vahepeal oli olukord kardinaalselt muutunud. Kujutlus ajakirjandusest kui kultuuri osast loojus koos tinatrükiga. Ajakirjandus – pean silmas paberikandjal must-valgel trükitud sõna – on vaid üks osa paljudest inimest ümbritsevatest, ahvatlevatest, aheldavatest meediumidest (raadio, televisioon, internet). Elame info- ja multimeediate ajastul. Meedia totaalsus on nii ängistav, et see on muudetud lausa eksistentsiaalseks imperatiiviks: “kui sind pole meedias, siis sind pole olemaski”.

Nõnda siis, see mis kunagi pidi teenima inimestest kõrgemal asuva väe vahendamist, on nüüd ise asunud selle väe kohale. Meedia ongi vägi ise. Meedia on golem. Ta näitab, et on inimese teenistuses, kuid tegelikult valitseb hoopis tema inimese ja tervete rahvaste hoiakute, väärtushinnangute ja tunnete üle. Ta näitab, et vahendab tegelikkust, kuid tegelikult, valides sealt tükke – seda, mis ületab uudiskünnise – ta ühtlasi liigitab tegelikkust, elu ennast, lõigub teda, peidab, varjutab osa sellest, tuues teise osa taas ebalooslikult esile. Nõnda siis, meedias hoopis toodetakse tegelikkust, nagu toodetakse uudiseidki. Ja kui meedia näitab, et ta on inimeste päralt, siis ei maksa sedagi tõe pähe võtta, sest tegelikult kasutab ta inimeste ebateadlikkust, inimlikku nõrkust ära selleks, et kasumit teenida. Elu meedias muudetakse kaubaks ja kõik läheb müügiks, mis ulatub meediasse.

Miks me siis ometi seda golemit teenime? Aga sellepärast, et me

tahame kontrollida olukorda, suhestada omaenda elu teistega, me tahame eluga kaasas käia. Meedia on meile saamas millekski samasuguseks, nagu on loomadel nende haistmis-, nägemis- või kuulmismeel – kohanemiseks keskkonnaga. Kuid millise keskkonnaga meid meedia kohanema kutsub? Ühelt poolt on see hollywoodlik illusoorus, teiselt poolt katastroofidest, õnnetustest ja tapmistest küllastatud tegelikkus.

Ajakirjandus on selles mõttes lähenenud kirjandusele, sest kirjanduski on oma olemuselt fiktsioon. Ainult ajakirjanduse ja kirjanduse põhimõtteline vahe seisneb selles, et kirjanduslik fiktsioon ei ole meile kohustuslik. Luges me hoiame pidevalt mees, et raamatut sulgedes oleme taas oma maailmas. Ent kord juba ajakirjandusega silmitsi seistes kordavad sealsed lood meile kogu aeg üht ja sedasama: niisugune ongi elu ja sellisena serveeritult on ta ühtlasi sulle kohustuslik kaasanne.

Kuid kas on? Kas elu meedias on tõesti see elu, mida me iga päev elame? Meie ainuke elu? Kas on võimalik selles elus ka mõnel muul viisil hakkama saada, olemata inforingis, internetis, olemata seotud kõigist avaustest tulvava sõnavooga. Kas meil ülepea on veel valikuvabadust? Valikuvõimalust? Need küsimused ise on muutumas eksistentsiaalseteks küsimusteks. Ja ärge öeldagu, et keegi on juba need meie eest ära vastanud. Ärge öeldagu, et kõik on juba otsustatud, et on üksipuha, kas loetakse kirjandust, kuid on vältimatu toimida multimeedias.

Ma tahaksin näha seda päeva, kus ajakirjandus avastab taas humanistliku mõõtme, ja ma tahaksin elada ajas, kus kirjandus on taas inimvaimu kõrgeimal pjedestaalil.

EESTI RAHVARAAMATUKOGUDE INTERNETISEERIMINE

MEELI VESKUS

KM raamatukogude nõunik

JÜRI LIIV

Eesti Informaatikakeskus,
KülaTee projektijuht

matsioonile. Probleemile ei pakkunud lahendust ka maapiirkondades asuvate väheste internetipunktide (nende avamisel lähtuti tihti kommertskaalulustest) ega koolide arvutiklasside kasutamise võimalus.

KülaTee ja rahvaraamatukogud

Kolmikliidu koalitsioonileppes lubatakse kogu Eesti katta internetipunktide võrguga. Nende kõige loogilisemaks asukohaks võiks olla rahvaraamatukogud: kogu vabariik on

nendega üsna ühtlaselt kaetud, nad on pikka aega olnud kohalikeks kultuurikeskusteks ning pidanud vapralt vastu kõigis poliitilistes tõmbetuultes. Samas on interneti püsiühendus uue põlvkonna maakondlike integreeritud raamatukogusüsteemide loomise eeltingimuseks. Nii võimaldaks projekt saavutada kaks eesmärki korraga ning kujundada rahvaraamatukogudest kaasaegsed infokeskused, kus on võimalik lugeda traditsioonilist paberraamatut, tellida see vajadusel interneti kaudu mujalt või, miks ka mitte, tutvuda temaga digitaalkujul. Väga tähtis argument rahvaraamatukogudesse internetiühenduste kasuks oli ka avaliku teabe kättesaamiseks võimaluste loomine.

Kultuuriministeriumi kantser Margus Allikmaa ja raamatukogunõunik Meeli Veskus kohtusid käesoleva aasta 27. aprillil KülaTee maakondlike töörühmade juhtidega ning ühisarutelu tulemusena valmis tegevusplaan 2000. aasta lõpuni ning 2001. aasta riigieelarvest raha taotlemiseks. Kultuuriminister Signe Kivi ettepanekul arvati keskraamatukogude juhid maakondlikesse KülaTee töörühmadesse. Maakondadest 1. juuniks Kultuuriministeriumile esitatud lähteuringute ja maavanema allkirja kandvate taotlusprojektide alusel koostasime KülaTee projekti juhi Jüri Liiviga koondtaotluse Eesti valitsusele.

Rahvaraamatukogude arvutistamisest 2000. aastaks

Rahvaraamatukogude automatiseerimisega on tegeldud juba viis aastat. 1996. aastal käivitati projekt "Maakonna ja linna keskraamatukogude infosüsteemi loomine", mis lõpetati käesoleva aasta alguseks. Projekti raames paigaldati kõigis keskraamatukogudes serverid, ehitati välja kohtvõrgud, koolitati töötajaid ja võeti kasutusele integreeritud raamatukogutarkvara. Küla-, valla-, alevi- ja lasteraamatukogudes alustati infosüsteemide juurutamist 1998. aastal. Käesoleva aasta alguseks oli riigieelarvelisel toetusel arvuti soetanud 189 väiksemat raamatukogu, 133 neist kasutas ka integreeritud tarkvarasüsteemi, ning seadistatud ligi 250 arvutitöökohta. Üldine olukord väiksemates raamatukogudes oli kehv, sest ligi 64% neist arvuti puudus.

Internetiühendusi oli kokku 86, sealjuures püsiühendus vaid 51 raamatukogul. Püsiühenduste väljaehitamine tähendab aga kogu rahvaraamatukogude süsteemile edasiseks arenguks tehnilise infrastruktuuri loomist – oluline osa pakutavatest teenustest hakkab juba lähiajal baseeruma elektrooniliste ressursside kasutamisel laivõrkude kaudu. See tähendab juurdepääsuvõimaluste loomist veebipõhistele ressurssidele nii Eestis kui ka globaalselt. Samas on internetiühendus eelduseks regionaalsete infosüsteemide loomisel.

Mis on KülaTee?

Kuigi internetiteenuste kättesaadavus Eestis on võrreldav arenenud lääneriikide omaga, puudus suuremal osal maaelanikkonnast siiani võimalus üldse internetti kasutada.

Aastaks 1998 Eestis loodud andmesidevõrk PeaTee tagab internetiühenduse maakonnakeskustes asuvatele riigiasutustele. Paraku aga puudus rohkem kui 90% valdadest reaalne võimalus internetiga liitumiseks. Nii käivituski 1999. aastal Riigikantselei infosüsteemide osakonna (RISO), Eesti Informaatikakeskuse (EIK) ja kõigi maavalitsuste ühisprojektina KülaTee, mille prioriteediks seati **kõigi omavalitsuste varustamine interneti püsiühendustega**, et need saaksid pakuda riiklike teenuseid, kasutada registreid ja andmebaase. Selleks investeeriti ca 15 miljonit krooni ning 2000. aasta lõpuks saab püsiühenduse ligi 220 omavalitsust. Projektil on hea koostöö Eesti Telefoniga – lisaks märkimisväärsele hinnasoodustusele (hind ei sõltu liini pikkusest) on ET välja ehitatud suure hulga magistraalkaableid kohtadesse, kuhu seda muidu oleks tehtud määramatus tulevikus, tagades nii digitaaltelefoni ja *dial-up*-i kaudu interneti kättesaadavuse peaaegu kogu Eestis.

Kahjuks polnud selle aasta alguseks lahendatud maakondliku andmeside teist, avaliku teabe seaduse eelnõus formuleeritud põhieesmärki: **tagada igale Eesti elanikule vaba juurdepääs infor-**

DELTMAR

ATP KOOLITUS

"KIRJASTO 3000" OLI JA ON!

OÜ Deltmar on Soome firma Akateeminen Tietopalvelu raamatukogude programmi "Kirjasto 3000" ametlik maaletooja.

OÜ Deltmari ainuesindaja Eestis on OÜ ATP Koolitus, kes tegeleb "Kirjasto 3000"

müügi, hoolduse ja koolitusega.

Kontaktandmed:

Address:

F. Kuhlbari 1-218

Tallinn 10128

Tel. 620 7529

E-post: DELTMAR@ONLINE.EE

Raamatukogude teenindus

Tel. 620 7593 / 620 7614

Fax. 620 7594

E-post: INFO@ATP.EE

Internet: WWW.ATP.EE

Kultuuriministeerium oli juba 27. aprillil 2000. aastal pöördunud Vabariigi Valitsuse poole ettepanekuga tellida rahvaraamatukogude internetiseerimine Eesti Informaatikakeskusele KülaTee jätkuprojektina kestusega 01. 05. 2000 kuni 31. detsember 2002. Esitasime taotluse 3 460 140 krooni saamiseks valitsuse reservfondist. Vabariigi Valitsus aktsepteeris Kultuuriministeeriumi algatust ning eraldas käesoleva aasta suvel projekti **"Eesti rahvaraamatukogude internetiseerimine – KülaTee 2"** käivitamiseks 2,8 miljonit krooni. Lisavõimalusi andis koostöö Tiigrihüppega: tänu ressursside ühendamisele sai mitmel pool kasutada ühiseid seadmeid ja lahendusi, väiksemad investeeringud on tulnud ka muudest allikatest.

Mitmetasemeline koostöö Kultuuriministeeriumi, Eesti Informaatikakeskuse ja tema projekti KülaTee, maavalitsuste ja keskraamatukogude ning kohalike omavalitsuste vahel on toimunud üksteisemõistmise õhkkonnas. Selline koostöövorm on tõhustanud samuti kontrolli raha sihtotstarbelise kasutamise üle.

Projekt käivitus kiiresti, tuginedes vaid maakondlikele lähteuuringutele ning kohalike omavalitsusjuhtide kirjalikule nõusolekule internetiühenduste hoolduskulude tasumise kohta. Kevadel võis mitmest maakonnast kuulda kahtlemist, kas Kultuuriministeeriumis suudetakse õigesti otsustada, kuhu mingis maakonnas kõigile kasutamiseks mõeldud internetiühendus ehitada, siis tänaseks on kõik asja õigsuses kindlad. Vallavanemad on veendunud raamatukogu tähtsuses informatsiooni vahendajana, sest raamatukogude külastamine on interneti kasutamise võimalusega veelgi aktiveerunud.

Riist- ja tarkvara

Tõsiseks probleemiks on seni olnud töökohaarvutite soetamine: suurel osal vallavalitsustest lihtsalt pole vahendeid korraliku tehnika ostmiseks (püsikulude tasumine on naganii nende kanda), rääkimata siis litsenseeritud tarkvarast. See-

tõttu peeti vajalikuks projekti raames varustada raamatukogud ka vajaliku riist- ja tarkvaraga. Riigihanke korras osteti 56 korralikku töökohaarvutit AMD K6-2 arvutifirmalt "Tigma" ning 44 laserprinterit Microlink-Astrodataalt. Kõikide töökohtade tarvis muretseti Windows 98 ja OfficePro 2000 litsentsid, samuti varustati kõik töökohad Chost-programmiga, mis võimaldab taastada arvuti konfiguratsiooni ka juhul, kui spetsialisti parajasti käepärast pole: piisab vaid taastamisketta sisestamisest, kuue tähe trükkimisest ja poole tunni pärast on arvuti taas töökorras.

Ka vallavalitsused ja eraettevõtted (Hansapank) on abistanud raamatukogusid seadmete hankimisel, kuid olukorda ei saa kaugetki rahuldavaks pidada: praktiliselt kõikides raamatukogudes registreeritakse kasutajaid nädalajagu ette. Peaaegu puuduvad n.-õ. avariivarvutid, kus inimene saaks oma elektronposti lugeda, vajaliku pangaülekande teha või muu kiireloomulise asja korda ajada.

Kuidas edasi?

Katseprojekti raames nähti ette interneti püsiühenduse loomine 68 raamatukokku. Artikli kirjutamise ajaks on KülaTee ehitanud aga 72 ühendust ning aasta lõpuks lisandub veel 9.

KülaTee vahenditega on 1. novembriks loodud Harjumaale 21 (kavandatud oli 14 + 6) ja valmimas veel 7, Viljandimaale 11

(kavandatud 11), Järvamaale 5 (kavandatud 5), Võrumaale 2 (kavandatud 2), Saaremaale 4 (kavas 6), Hiiumaale 10 (kavandatud oli 9), Lääne-Virumaale 1 (väljaspool plaani), Põlvamaale 3 (väljaspool plaani), Jõgevamaale ehitamata – plaanis 15.

Projektijärgselt peaks 2002. aasta lõpuks olema interneti püsiühendus vähemalt 95% rahvaraamatukogudest (püsiühenduste loomise põhiraskus pidi olema 2001. aastal). Tehnilised võimalused ning töötahtelised tegijad on olemas, kuid asi võib takerduda jällegi ressursside vähesuse taha. Projekti ettenähtud mahus lõpetamine läheks maksma orienteerivalt 20–25 miljonit krooni.

2001. aastaks on Kultuuriministeerium oma niigi kärbitud eelarvest eraldanud projekti jätkamiseks mõne miljoni. Vabariigi valitsus on kuulutanud KülaTee 2 kõrgema prioriteediga projektiks. Läbirääkimised raha juurdesaamiseks Teede- ja Sideministeeriumi asekancleri Mait Heidelbergiga jätsid kõik otsad lahtiseks. Läbirääkimised jätkuvad, asja arutatakse ka Vabariigi Valitsuse istungil ning küllap leitakse lahendus.

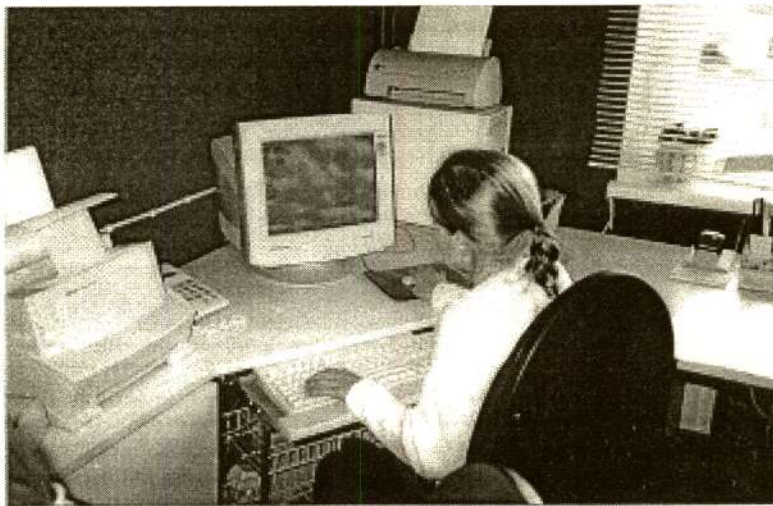
Internet on infrastruktuur nagu iga teinegi tee. Nüüd, 2000. aasta lõpus võib julgesti öelda, et kui poleks olnud Tiigrihüpet ja KülaTeed, näeks eesti inimene, kel pole õnne(tust) elada Tallinnas, Tartus jm. suuremates kohtades, interneti vaid televiisoris.

*Karja infotuba Saaremaal on ka kohaliku seltsielu keskus.
Fotod: Teet Malsroos*

ARVAMUSI KÜLATEEST:

Kose-Uuemõisa raamatukogust saab infot nii kohaliku elu kui välisilma kohta.

On tänuväärne, et andmeside-teenused on laienenud lisaks kohalikele omavalitsustele ka rahvaraamatukogudesse. Kui paar-kolm aastat tagasi esitasid rahvaraamatukogud internetipunkti taotlusi põhiliselt Avatud Eesti Fondile, siis, arvestades kasutajate pidevalt suurenevaid soove, uusi rakendusvõimalusi, interneti populaarsuse pidevat kasvu, ei rahulda avatud internetipunktide arv ja kvaliteet enam ühiskonna kasvavaid nõudmisi.

Saare maakonnas viib KülaTee projekti ellu Saare maavalitsuse IT spetsialist Raivo Vanem. Selleks aastaks planeeritu on enamasti ka teostunud. Raivo Vanema arvates on valdade osa töökorralduses liiga väike. Vallad võiksid teha projekte, mis võimaldaksid raha optimaalselt kasutada (Tiigrihüppe, KülaTee ja rahvaraamatukogude raha) internetiühenduste loomiseks.

Sel aastal oli internetiühendus kavandatud Abruka, Mustjala, Orissaare, Salme, Ruhnu külaraamatukogusse ja Saare Maakonna Keskraamatukogusse (teostaja OÜ Teetormaja). Tööd on lõpetamata Mustjalas ja Ruhnus, kus on probleeme püsiühenduse paigaldamisega. Saare Maakonna Keskraamatukogus töötab AEF-i

toel avatud internetipunkt 1997. aastast, kuid seoses KülaTee projekti lülitumisega odavnes meie igakuine internetiteenus. On selge, et ka maainimestele tuleb luua võimalused infoosaamiseks, sest infrastruktuuri arendamise kaudu saab vähendada maal elamise negatiivseid aspekte, suurendada hariduse konkurentsivõimet jne.

Saare maakonna 31 rahvaraamatukogust on internetiühendus 12 raamatukogul. Rahvaraamatukogu rolli ja tähtsust info vahendamisel kõikidesse ühiskonnakihtidesse ei tohi alahinnata, seega tuleb iga-aastaste kahtlusteta suhtuda ka rahvaraamatukogude internetiseerimisse.

Anu Vahter,

Saare Maakonna Keskraamatukogu

***

Internetipunktide massilise loomise ajal ei õnnestunud Kose-Uuemõisa raamatukogul osaleda üheski projektis, sest meil puudus omavalitsuse toetus. Internetiühendus raamatukogus küll oli, aga kasutasime Eesti Telefoni sissehelistamisteenust. Kõik, kes seda moodust on kasutanud, teavad, kui ebamugav, kallis, aeganõudev ja vähekindel on niisugune võimalus.

Kose-Uuemõisa raamatukogu kuulus KülaTee projekti toel nende raamatukogude hulka, kuhu püsiühendus paigaldati esimese etapis. Kuid selle teostamine osutus keerukamaks, kui algselt arvati. Tänu kõikide asjaomaste instantside mõistvale suhtumisele, leiti lahendus, mille tulemuseks on interneti-püsiühendus nii raamatukogus kui ka Kosejõe koolis, kuhu see oli ettenähtud Tiigrihüppe raames.

Raamatukogu on muutunud asulas kohaks, kus elanik saab informatsiooni nii kohaliku elu kui ka välisilma kohta. Eriti on lihtsustanud teabe hankimine pärast interneti püsiühendust, mis hõlbustab kõigi töid ja tegemisi.

Kes siis kasutavad arvutit ja internetit? See lühike aeg, mil ühendus toimib, näitab, et seda kasutatakse eelkõige informatsiooni hankimiseks. Õpilased otsivad loomulikult täiendavat materjali referaatide kirjutamiseks, arvuti taha istuvad töökohaotsijad, informatsiooni edastajad. Ka raamatukogutöötaja töö on muutunud tunduvalt lihtsamaks. Praegu on püsiühenduses mõlemad raamatukogu arvutid, järgmisel aastal on lootust saada veel kolm arvutit.

On päevi, mil kogu reserveeritud aeg on täidetud ning oleme sunnitud soovijatele ära ütlemä.

Olen kuulnud kahtlusi: milleks raamatukogus internet? Kas koolidest ei piisa? Elu on näidanud, et ei piisa. Õpilane omandab koolis küll teadmised arvuti kasutamise kohta, kuid ta vajab praktikat, ja seda pakuvad nüüd raamatukogud – asutused, mis on avatud kõigile.

Hetkel küll veel projekti kujul avaliku teabe seadus ütleb, et igal kodanikul on õigus informatsioonile, ja kohaks, kus see tagatakse on rahvaraamatukogu. Raamatukogu muutub üha enam ja enam infokeskuseks, mis ju ongi üks raamatukogu ülesanne.

Sirje Bärge

Kose-Uuemõisa raamatukogu juhataja

RÕNGU RAAMATUKOGU – 110

LAINE MEOS

Rõngu raamatukogu juhataja

Tundub, et 110-aastane raamatukogu tähistab esimest korda sünnipäeva, sest arhiivid, kroonikaraamatud ja vanad ajalehed ei räägi meile tema aastapäevadest. Eesti raamatukogude kohta enne eelmist sajandivahetust on vähe andmeid. Teame, et **Tartumaal asutati möödunud sajandi lõpul neli avalikku raamatukogu:** Laevas 1867, Alatskivil 1882, Varal 1884 ja **Rõngus 1890.** Arhiivandmetel oli aga juba **1886. aastal Rõngu vallas Lapetukme vallakoolil oma raamatukogu.**

Teatavasti võttis raamatukogude asutamine hoogu koos seltside tekkimisega. Rõngus oli mitmeid killustatud seltse oma väikeste raamatukogudega. 1900. aastast oli ka lugemisring. Tol ajal saadi raha uute raamatute ostmiseks seltsi korraldatud pidudelt ja loteriidelt, vallamajades, koolides, küünides mängitud näitemängudelt. Raamatu laenamise eest raha ei võetud. Enne seltsiraamatukogude tekkimist laenutas Rõngus raamatuid kaupmees Berg. Täpsemaid teateid Rõngu vallas raamatukogude kohta leidub alates 1911. aastast. Arhiivi andmetel tegutses siis Rõngus kolm raamatukogu. Tähtsam neist oli seltsi "Ühendus" raamatukogu. (1918. aastal oli Eestis üldse 182 avalikku raamatukogu, nendest kolm asus Rõngus – järelikult tollal väga edumeelne paikkond!). 1913. aasta aastaaruande põhjal oli "Ühenduse" raamatukogul 400 köidet ja perioodika kohta on teada: "...ajalehti loetakse keskmiselt, kõige loetavamad on Tartu lehed, neile järgnevad "Tallinna Teataja", "Aeg" ja "Ristirahva Pühapäeva Leht". Ka vene-, saksa- ja soomekeelseid ajalehti ja -kirju käib mõni." 21. märtsil 1925 annab "Tartu Teataja" teada: "Selts "Ühendus" on elavamat tegevust avaldama hakanud. Pidusid peetakse õige rohkesti ja ettekannetega võib rahul olla. /---/ Kibedasti ollakse ametis seltsimaja juurdeehitamise tegevusega. /---/ Seltsil on oma

raamatukogu, milles üle 600 köite. Suurem jagu raamatuid on uuemast kirjandusest ja õige loetav." 1930. aastal oli raamatukogul juba 1000 köidet.

1933. aastal kinnitati raamatukogu juhatajaks 42-aastane vallasekretär Tõnis Kivistik. Protokollist loen: "Seltsi "Ühenduse" majas on tarvitada 1 tuba 34 m², mis on kitsapoolne. Aasta jooksul muretseti 90 uut raamatut, kõik raamatud on eesti keelsed, lugejaid 51, lapsi lugemas ei olnud, lugejatest oli mehi 31."

1930. aastal oli raamatukogul juba 1000 köidet. Muide, 1931. aasta lehes teatakse, et: "...igal neljapäeval on Rõngus turg." 1935. aasta lehest võib lugeda, et "Rõngu rajatakse supelbassein."

Enne Tõnis Kivistikku raamatukoguhoidjate kohta andmed puuduvad, kuid kõigi nende töö on toonud Rõngu raamatukogu tänasesse päeva.

Kõige raskemini on mõjunud meie raamatuvaramule lõppenud sajandi revolutsioonid, sõjad ja poliitilised võimuvahetused. Mida ei rüüstanud sõdurid, põletanud kahurituli või ei tassinud armsad kaaskodanikud laiali, see rändas keelatud kirjanduse kasti. 1940. aastal kõrvaldati natsionalistlik kirjandus. Nõiajaht raamatutele on kestnud ajast aega. Ka asemele tulnud Marxi, Engelsi, Lenini, Stalini teosed ja muu punane kirjandus on kuulutatud küdeva ahju vääriliseks. Ikka on tulnud "vananenud" raamatuid riulilt välja noppida! Kui kunagi julgeks mõni valitsus usaldada ka lugejat ja raamatukogutöötajat!

Alates 1940-ndatest aastatest leidub arhiivides raamatukogude kohta materjali küllaldaselt. Tol ajal oli Rõngu vallas kolm raamatukogu: Rõngu valla keskraamatukogu taasavati 1.11.1944, Valguta haruraamatukogu 1.11.1944 ja Korustes 1.10.1948. 1949. aasta raamatukogude ülevaatusel aktis seisab: "Näitlik agitatsioon küllaldane ja rahuldav. Üles pandud graafikuid loomakasvatuse ja normide

kohta. Üleval on tahvlid "Mida lugeda", "Tähtpäevade kalender". Ptk. 3: küte olemas, ptk. 4: kirjanduse müüki tehtud, kuid ajalehtede tellimusi vähe vastu võetud."

Rõngu raamatukogu töötajad on teada alates 1933. aastast: Tõnis Kivistik, Helgi Laisaar, Kristjan Loot, Johanna Alajaan-Tullino, Ülo Viru, Valli Mõttus, Vaike Kattai, Aadu Võikar, Maiga Tiide, Aime Kütt-Krimses, Tiia Ivask-Vaha, Hele-Kaja Tinno-Mäesepp, Laine Meos.

Pidevalt on kogutud suusõnalisi ja kirjalikke mälestusi, ka ajaloo uurimine jätkub. Raamatukogu kroonikat on peetud alates 1960. aastast. Sellest ajast on säilitatud ka iga-aastasi aruandeid.

Rõngu raamatukogu ei ole eriti palju kolinud. Ikka oleme asunud kas seltsimajas või selle läheduses. Viimane suurem remont koos kolimisega tehti 1966. aastal. Raamatukogud on olnud ühiskonna ja sageli ka ülemuste nägu. Viimase 37 aasta jooksul on tehtud koostööd kooliga, korraldatud matku, kuulatud huvipakkuvaid kunsti-, kirjanduse- ja muid loenguid, kohtunud väga erinevate inimestega, eriti kirjarahvaga, korraldatud ühepäevaseid ekskursioone mööda Eestit, eksponeeritud näitusi ja loosungeid, loendatud loomi ja inimesi. Raamatukogu ettevõtmisel on ilmunud koduvalla kirjaniku Einar Maasiku personaalbibliograafia ja on toetatud koolialmanahhi "Ise öeldud, hästi öeldud" ilmumist. Kõike seda lugejale nähtamatu, kuid vajaliku sisetöö kõrvalt. Muutuvad ajad ja muutuvad nõudmised raamatukogudele. Üks kolmnurk on jäänud samaks: autor loojana, raamat, eestikeelne raamat ja lugeja.

Praegu on Rõngu raamatukogul 16 208 raamatut, aastas tellitud 35 nimetust ajakirju ja ajalehti. Oleme suutnud ajaga ka tehnilises mõttes kaasas käia. Me ei ela küll tehnikast, ometi koos tehnikaga. Tänu vallale ja mitmete fondide abile oleme saanud arvuti koos erialase programmiga, paljundusaparaadi ja veel ühtteist. Meie vallavalitsus on leidnud raha raamatukogude ülalpidamiseks: nii raamatute ostmiseks kui töötajate tööalaseks täiendõppeks. On mõistetud, et raamatukogu annab teadmisi ka toimetulemiseks. Inimesele on omane rahutus – ikka on midagi puudu, midagi viltu, sest meie teed on käänulised ja konarlikud. Kuidas leida seda, millest süda puudust tunneb? Ehk on raamatus teeviidad, mida märgates saab me süda ja mõte kinnitust.

EESTI PATENDI- RAAMATUKOGUST

HARRI-KOIT LAHEK

EPR-i direktor
www.patentlib.ee

Ajaloo ja alustest

Eesti Patendiraamatukogu juured ulatuvad aastasse 1963, mil Eesti Tehnilise Informatsiooni Keskbüroo patendiosakond hakkas komplekteerima tööstusomandialaseid väljaandeid. 1968. aastal anti teavikud üle Vabariiklikule Teaduslikule Tehnikaraamatukogule. 1991. aastal nimetati viimane Eesti Tehnikaraamatukoguks. Seoses Eesti taasiseseisvumisega tekkis vajadus ühtse patendi-süsteemi järele. Nii loodi Eesti Patendiamet ja Eesti Tehnikaraamatukogu tööstusomandialaste teavikute kogu baasil Eesti Patendiraamatukogu.

Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni (1883) artikliga 12 on sätestatud Eesti üldsusele kohustus luua keskus patentide, kasulike mudelite, tööstusdisaini lahenduste ja kaubamärkide tutvustamiseks. Eesti ühines nimetatud konventsiooniga (Washingtoni 1911. a. akt) 12. veebruaril 1924. aastal ja taasühines (Stockholmi 1967. a. akt) 24. augustil 1994. (RT II, 4/5, 19.) Majandusministeeriumile alluvat Eesti Patendiraamatukogu (EPR) finantseeritakse riigieelarvest. Raamatukogu funktsioonid on sätestatud majandusministri 11. augusti 1997. a. määrusega nr. 37 (RTL, 128,747).

Funktsioonidest

EPR-i põhifunktsioon on üldkasutatava teadusliku erialase keskraamatukoguna teenindada riigiasutusi, teadus- ja arendusasutusi, ettevõtteid ja üksikisikuid. Samuti komplekteerida, säilitada ja teha kättesaadavaks kodu- ning välismaiste tööstus-

omandi õiguskaitse dokumentide fond, mis tagab tööstusomandi õiguskaitsetaotluste menetlemise, võimaldab teha vajalikke uudsete ja tehnikataseme uuringuid kõikides majandusvaldkondades ning on Eesti ühtse teaduslik-tehnilise infosüsteemi osa.

Lisaks komplekteerib, säilitab ja teeb kättesaadavaks Eesti tööstusomandi õiguskaitse dokumente ja korraldab Patendiameti väljaannete (bületäänid, tööstusomandi õiguskaitse seadused, juhendid, leiutiste kirjeldused, aastaraamatud, tõlked jms.) levitamist ja vahetamist teiste riikide patendiametite vastavate väljaannete vastu.

Toote kvaliteet on globaliseerivas ja infoühiskonda suunduvas maailmas ülitihedas turukonkurentsis ja riikide ekspordisuutlikkuse hindamisel määrava tähtsusega. Tootes kvaliteedieeliseid võimaldavate leiutiste ja tööstusdisainilahenduste rakendamine ning maailmas üldiselt tunnustatud uute patentide, kasulike mudelite tunnistuste, tööstusdisainilahenduse tunnistuste ja standarditele vastavuse ehk kvaliteedisertifikaatide omamine võib osutada eeltingimusteks või ainsateks vahenditeks, mis veenavad potentsiaalseid välisturu partnereid usaldama tootjat ja tema tooteid müüki võtma või ostma. Teisisõnu, need vahendid aitavad firmal oma turunišši leida, seda kindlustada, laiendada ja saavutatud positsioone hoida ehk konkurentsis püsida.

Lähtudes ülaltoodust ja ka tootearenduses loodud (kvaliteedieeliseid võimaldavate) uute tehniliste lahenduste kasutamise ainuõiguste

omandamise soovist, püütakse maailmas tootearenduses tekkivaid tehnilisi ja tehnoloogilisi probleeme lahendada tuntud tehnika tasemest võimalikult erinevalt ning sedavõrd uudset, et need oleksid patentsed leiutised. Miks? Sest tooteid, milles on kasutatud patenteid tehnilisi lahendusi ehk patenteid leiutisi, saab kaitsta ekspordih ehk turukaitse (oma turunišši või positsioonide kaitse) eesmärgil peaaegu kõikides maailma riikides, kus on näiteks tööstusomandi ametid olemas. Maailma riikide tööstusomandi ametid ja regionaalsed organisatsioonid väljastavad iga väljaantud tööstusomandi õiguskaitse dokumendi kohta infot. See on kokkuvõtlikult tööstusomandialane informatsioon.

Patentne leiutis ja toote kvaliteedieelis

Riikide tööstusomandi õiguskaitse seadustes üldiselt leiutisele definitsiooni ei anta. Küll aga tuntakse patentse leiutise definitsiooni, mis on näiteks Eesti patendiseaduse § 8 kohaselt: "Leiutis on patentne, kui see on uus, omab leiutustaset ja on tööstuslikult kasutatav. Leiutis on uus, kui see erineb tehnika tasemest. Tehnikatase määratakse kindlaks kogu teabe põhjal, mis on enne patenditaotluse või kasuliku mudeli taotluse esitamise kuupäeva või prioriteedinõude puhul enne prioriteedikoopäeva avalikkusele teatavaks saanud kirjaliku või suulise kirjeldamise kaudu, kasutamise läbi või mis tahes muul viisil. Leiutisel on leiutustase, kui see vastava ala asjatundja jaoks endastmõistetavalt ei tulene tehnika tasemest. Leiutis on tööstuslikult kasutatav, kui seda saab toota või kasutada majanduses."

Seega on uus, tööstuses kasutatav ja leiutustaset omav tehniline lahendus patentne leiutis. Oma sisu poolest on uue toote kvaliteedieelist võimaldava uue tehnilise lahenduse ja patentse leiutise mõisted sünonüümid. Kui tootes on kvaliteedieeliseid mitu, siis võib olla tegemist mitme eri patentse leiutisega. Kvaliteedieelise tehniline olemus formu-

leeritakse tehniliste tunnustega tööstusomandi õiguskaitsetaotluse koosseisus olevas, näiteks patendi- või kasuliku mudeli **nõudluses** või tööstusdisainilahenduse **registree- rimistaotluses**. Samuti riikide tööstusomandi ametite poolt väljaantud tööstusomandi õiguskaitse dokumentides. Nõudlus sisaldab juriidilist ja tehnilist informatsiooni. Esimene määrab õiguskaitse ulatuse ja teine kvaliteedi- eelist võimaldava uue tehnilise lahenduse erinevuse prototüübiga võrreldes.

Et säästa raha, asjaajamist ja tarbetut kordust teadus- ja arendustegevuses ning tootearenduses, on eespool nimetatud tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooniga ühinenud riigid kokku leppinud, et igapähe on võimalik tutvuda konkurendi patentsete leiutistega (leiutuspatentide ja kasulike mudelite kirjeldustega), tööstusdisaini lahendustega ja kaubamärkidega. Samuti riikide tööstusomandi ametite ametlike väljaannetega.

Sellest tulenebki Eesti Patendiraamatukogu põhifunktsioon: komplekteerida, säilitada ja teha kättesaadavaks kodu- ja välismaiste tööstusomandi õiguskaitse dokumentide fond.

Kogudest

Eesti Patendiraamatukogus võivad maailma riikide tööstusomandialase informatsiooniga tutvuda kõik, nii juriidilised kui füüsilised isikud. Raamatukogus on praegu kümneid miljoneid eri riikide ja regionaalsete tööstusomandi organisatsioonide teavikuid. Lõviosa moodustab tööstusomandialane informatsioon ja dokumentatsioon (leiutuspatentidest, kasulikest mudelitest tööstusdisainilahen-

¹ Terminit "*legaalne tööstusspionaaž*" pole tegelikult olemas ja kasutasin seda ainult artikli atraktiivsuse tõstmise huvides. Igasugune luuretegevus ja spionaaž kuuluvad illegaalse tegevuste hulka. Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsiooni artikkel 12 "pehmedab" tegelikult riikide- ja firmadevahelise tööstusspionaaži vajadusi, sest infot avaldatakse kohe, kui patentsed lahendused omavad õiguskaitset, sh. ajutist.

dustest, mikrolülituste topoloogiast, kaubamärkidest ja geograafilistest tähistest jne. – edaspidi info). Tööstusomandialane info on oma sisult retrospektiivne teaduslik-tehniline ja juriidiline teave maailma enamarenenud riikides kümnete miljonite teadus- ja arendusprojektide, sh. tootearenduse projektide tulemitest. Nimetatud infosurfamist võiks siinkohal nimetada ka legaalseks tööstusspionaažiks¹, mis võimaldab jälile saada konkurentide "seljakoti avalikele saladustele". Nimelt annab see info teavet konkurentide poolt teadus- ja arendustegevuses, sh. tootearendusprotsessis loodud uutest tehnilistest lahendustest ehk patentsetest leiutistest (leiutuspatentidest ja kasulikest mudelitest) ja tööstusdisainilahendustest, mis on andnud konkurendi tootele kvaliteedi- eeliseid. Tööstusomandi õiguskaitsealase informatsiooni baasil tehtud firmauringud võimaldavad hinnata uuritava firma immateriaalset põhivara ja inimkapitali väärtust, mida on kasulik teada näiteks ettevõtete riigi osalus- aktsiate võõrandamisel. Nimetatud info on kasutusel ka riikide tööstusomandi ametites tööstusomandi õiguskaitsetaotluste ekspertiisimenetlustes, seda ka Eestis.

Siinkohal tahaksin komplekteerijatele rõhutada veel üht tööstusomandi õiguskaitsealase info omapära. Nimelt puudutab see rakenduslike teadus- ja arendustegevuse tulemite avalikustamise järjekorda. Reeglina kaitsevad maailma teadurid oma loometöö rakendusliku külje esmalt tööstusomandi õiguskaitse seadustega ja seejärel, toetudes autoriõigusele, avaldavad teaduslikke artikleid ja monograafiaid. Kui autor teeb vastupidi, siis vastandatakse ta artikkel tööstusomandi ametis ekspertiisimenetluses tema õiguskaitsetaotlusele ja kaitse dokumenti välja ei anta uudsuse puudumise tõttu. Nii ilmubki informatsioon rakenduslike teadus- ja arendustegevuse tulemite kohta maailmas kõige kiiremini tööstusomandi õiguskaitsealase informatsiooni koosseisus, seejärel artiklitena ajakirjades ja muudes väljaannetes, kus on viited tööstusomandi õigus-

kaitsetaotlustele või väljaantud õiguskaitse dokumentidele.

Teadusraamatukogude kirjan- dusega komplekteerimisel tuleks/ võiks sellega arvestada. Meie kogus on 2000. a. 1. novembri seisuga 4493 raamatut. Need on peamiselt tehnikaalased entsüklopeediad, leksikonid, sõnaraamatud, tööstusomandialased käsiraamatud, seaduste kogumikud, õpikud jms.

Raamatukogu arendusteel

Eestil on vaja majandussituatsiooni parandamiseks välja kujundada teadmiste põhinevale ühiskonnale (infoühiskonnale) omased tunnused. See eeldab, et riigiabi-, majandus-, äri- ja juhtimisotsustesse oleksid kaasatud ka tugi- ehk baasinformatsioonina tööstusomandialane info ja selle baasil läbiviidud (välis)majandus-, firma-, turu-uuringute tulemused, samuti teaduse ja tehnika arengusuundi peegeldavad ning toodete kvaliteedi- eeliste tehnilise taseme uuringute tulemused. Raamatukogu arendamine toimub lähtuvalt soovist kaasa aidata Eesti riigi konkurentsivõime tõstmisele, aga ka teadmiste põhineva ühiskonna (infoühiskonna) kujundamisele.

Seega on meie arengusuunad järgmised:

- * era- ja avaliku sektori infovaja- duste väljaselgitamine,
- * era- ja avalikule sektorile suu- natud infouringute metoodika väljatöötamine,
- * raamatukogu info- ja teenin- dusstandardite väljatöötamine,
- * infotarbija koolitamine ja sel- leks vastava baasi loomine,
- * kogude komplekteerimise optimeerimine,
- * infotehnoloogia arendamine,
- * koostöö arendamine teiste raamatukogudega (sõltumata nende tüübist) Eestis detsentrali- seeritud infosüsteemi loomiseks,
- * innovatsioonialase koostöö arendamine era- ja avaliku sek- toriga.

MUUTUSTEGA SILMITSI

LINDA PÄRNOJA

Muutuvas maailmas pole ühegi asja jaoks olemas täiuslikku vastust. Seepärast peame lakkamatult otsima.

Charles Handy

Ühiskond areneb kiiresti ja see tähendab pidevaid muutusi igal elualal. Infomaailma edusammud on olnud tohutud ja raamatukoguhoidjad seisavad silmitsi ülesannetega, mida parkümmend aastat tagasi aimatagi ei osatud. Lahendusmärksõnad on avatus, kvaliteet, madalamad juhtimisstruktuurid, turundus, kliendikesksus, õppiv organisatsioon.

Mis juhtub järgmise paari aasta jooksul? Nähtavasti vähem, kui me arvame. Julgelt võime aga ennustada, et lähema kümne aasta jooksul toimuvad märkimisväärsed muutused ja tehnoloogia mängib selles protsessis suurt osa. Organisatsioonid, sealhulgas ka raamatukogud, peavad õppima, kuidas ennast kohandada vastavalt väliskeskkonna muutumisele. Kuidas säilitada tasakaal organisatsioonis ja kuidas teha vajalikke muutusi?

Raamatukogudes võivad muutusi põhjustada nii majanduslikud tegurid, tehnoloogia, seadused kui ka poliitika. Väliskeskkonna mõjutused on üldteada, sealhulgas nimetagem eelarve nigelust, trükitoodangu kallinemist, infonõudluse kasvu, teenuste pakkumise võimaluste laienemist, kiiresti arenevat konkurentsi infoteenuste turul.

Kavandavad muutused võivad oma ulatuselt olla erinevad, olenevalt sellest, kas toimub kitsaskohtade parandamine, reorganiseerimine või tegevuse täielik ümberkujundamine. Viimane on kõige radikaalsem muudatuste

vorm. Selle käigus võib ilmnedä ettenägematuid olukordi.

Asudes kujundama muudatuste strateegiat, tuleb kõigepealt teadvustada muudatuste vajadus. Mida, kus, kui palju muuta? Kuidas kavandatav muutus aitab kaasa raamatukogu eesmärkide saavutamisele? Hoolikalt tuleb analüüsida piiranguid, mis võivad takistada muudatusi ning hinnata võimalikke tagasilööke. Kes annab informatsiooni muudatuste kohta ja kuidas? Kas muudatuste tegemiseks on piisavalt ressursse? Kui ei, kust neid hankida ja kuidas? Tuleks käsitleda ka võimalikke alternatiive ehk "mis saab siis, kui ..." variante.

Äärmiselt oluline on luua oma meeskond, leida mõttekaaslased, kelle peale võib loota.

Meeskonda ei maksa liialt suureks paisutada. Rohkem kui viie inimesega on raske strateegilisi otsuseid vastu võtta.

Millel põhinevad õiged otsused?

Paul Oberschneideri järgi (5) langetatakse õigeid otsuseid

- * kui on olemas visioon
- * kui ollakse oma tegevusvaldkonnale täielikult pühendunud
- * kui on õnne (õiged inimesed, õige aeg jm.)
- * kui ollakse aus
- * kui välditakse stressi
- * kui ollakse oma otsustes kindel
- * kui ollakse valmis otsuste eest isiklikult vastutama.

Valesid otsuseid langetatakse

- * kui need põhinevad kadedusel
- * kui need põhinevad kellegi teise otsusel

* kui need põhinevad oma ego rahuldamisel

* kui need põhinevad liigsel kiirustamisel ja kartusel.

Paljud uuringud on näidanud, et parimad strateegilised juhtimisotsused tehakse intuiitiivselt, kuigi detailne analüüs võib olla pakkunud selleks otsustuseks informatsiooni.

Sõltumata sellest, milline on kavandatavate muudatuste strateegia eesmärk, nõuab see omaksvõttu kõigi nende poolt, kes peavad selle ellu viima. Inimesed ei näita erilist entusiasmi, kui nendega ei ole eelnevalt konsulteeritud või kui nad ei ole nõus kavandatud muudatustega.

Üks muudatuste elluviimise võtmetegur peitub kommunikatsioonis. Töötaja tahab teada, millised on raamatukogu tegevussuunad, millest juhendatakse, millised on edusammud, kus peituvad probleemid. Inimestel peaks tekkima tunne, et ka nemad on seotud plaanide koostamisega. Kui aga kavandatud muudatustega võib töötajaid ähvardada staatuse langus või koguni töökoha kaotus, on informatsiooni edastamine veelgi tähtsam. Kui ohtudel on tõe põhjal all, siis neid, keda see otseselt puudutab, tuleb täpselt informeerida. Tuleb hoolt kanda selle eest, mida edastatakse, ning et see, mida edastatakse, oleks korralikult sõnastatud ja mõeldud õigele auditooriumile. Vastasel korral võib kuulujuttude veski liiga hoogsalt tööle hakata.

Ka kõige paremini kavandatud muudatus võib esile kutsuda inimeste vastuseisu. Selleks võib olla lisaks majanduslikele hirmudele põhjuste mittemõistmine, jahedad tööalased suhted, arvamus, et kavandatud muudatus pole tähtis. Mõnda ülesannet ei taheta täita, kuna leitakse end olevat liiga hõivatud, ei jätku inimesi või ei ole raha. See on kindel strateegia mitte midagi saavutada.

Organisatsioonisisene teavitamine on asja üks pool. Elame demokraatlikus ühiskonnas ja ka üldsusel on õigus olla informeeritud raamatukogude tegevusest ning sõna sekka öelda.

Kliendisuhete edasine arendamine peaks olema meie raamatukogude üks prioriteete. Kõigi tegemiste juures ei tohiks unustada vastust küsimusele: kelle jaoks raamatukogu eksisteerib?

Muudatused eeldavad ühistööd – kõigi nende aktiivset osalust, keda uuendus mõjutab. Mida varem inimesed kavandatava muudatuse ettevalmistamisesse kaasatakse, seda väiksemaks jääb vastuseis. Kui idees on tõepoolest nõrku kohti, tuleb teiste inimeste abi nende varajaseks avastamiseks lõpptulemusele ainult kasuks.

Kas ebaõnnestumised on välditavad? Täielikku tagatist ei ole. Inimestel on õigus eksida.

Suured vead tähendavad seda, et tulevikuga on vähe tegeldud. Ebaõnnestumise plusspool ongi, et see näitab, et valitud lahendustes, tingimustes või ressurssides peitub probleem.

Juhtunut tuleb analüüsida ja mitte petta end võltsjäreldestega. Kõige tähtsam on ausus ja otsekohesus ning julgus tunnistada tehtud vigu.

Muudatuse läbikukkumisoht on suurem, kui seda pole algatanud organisatsioon ise, vaid selleks on survet avaldatud väljastpoolt.

Võrgumaailmas konkurentsivõimeliseks jäämiseks on väga oluline, et töötaja oskaks muutustega kaasa minna ja nendega kohaneda. Raamatukoguhoidjad peaksid rohkem jälgima arengut teistel elualadel, eriti majanduses ja ettevõtluses. Mille poolest erineb või sarnaneb raamatukogu ja äriettevõtte juhtimine? Kas siin ongi suuri erinevusi? Paljuräägitud uus mõtlemine pole pelgalt sõnakõlks.

Tuleviku edukad on suure algatusvõimega julged tegutsejad. Töötajates hinnatakse paindlikkust, kliendile orienteeritust, saavutustahet ja õppimisvõimet. Tuleviku tiip-töötajad on projektijuhid, kes saavutavad tulemusi, seostades loovust, erialast pädevust ja kliendile orienteeritust.

Jõuamegi ühe võtmeküsimuse juurde, millest oleneb raamatukogude tulevik. See on koostamine. Koostamise arvelt ei tohiks raamatukogud kokku hoida, kuid ka personal peaks teadvustama pideva õppimise vajadust.

Aga see on juba teine teema.

Kasutatud kirjandus

1. Aedla, M. Infosajandist saab koolitussajand // Ärielu (2000) nr. 9, lk. 54-56.
2. Elav ettevõtte. Tartu : Fontese kirjastus, 1999.
3. Handy, C. Tühi vihmamantel. Tuleviku paradoksid. Tallinn, 1996.
4. Line, M. Library management styles and structures: a need to rethink? // Journal of Librarianship and Information Science. Vol. 23 (1991) no. 2, p. 97-104.
5. Oberschneider, P. Kuidas õigel ajal õigeid otsuseid langetada? // Strateegia (1999) nr. 1(8), lk. 7-8.
6. Organize it? Research libraries in the future. Esbo, 1997. (Nordinfo publication ; 38).
7. Penfold, S. Change management for information services. London [etc.] : Bowker-Saur, 1999.
8. Vadi, M. Organisatsioonikäitumine. Tartu : TÜ Kirjastus, 1997.

HÄMMELDUNUD INIMENE TÖÖL

PIRKKO LAHTI

Siin me oleme

Igal töötajal on unistusi. Kes ei sooviks olla terve, kaunis, intelligentne ja tark, pidada meeldivat ametit, saada head palka, olla õnnelikus abielus ja näha kasvamas edukaid lapsi. Tegelikult ei pruugi me sugugi olla alati nii terved, kaunid ja ega ka mitte eriti intelligentsed. Pereeluski ei laabu kõik tõrgeteta ning raha ka pole. Hetkeseis on üpris argine – paistab kulunud olek, haigused, üleväsimus ja igasugused pinged.

Soome töötaja moraalitase on kõrge. Inimesed teevad usinalt tööd, nad on pühendunud oma tööle. Neid ohustab väsimine või ületöötamine – eriti olukordades või töökultuurides, kus puudub valikuvõimalus. Inimene võib emotsionaalselt surra, saada haiget, kuna ta enam ei oska või ei jaks uueneda /uuenedustega kaasa minna/ või ei tööta nii tõhusalt kui nõutakse.

Hämmeldunud töötajad räägivad, et nad on väsinud pidevatest muutustest, mis leiavad aset nii ühiskonnas kui tööelus, osaliselt ka eraelus. Paljud sotsiaalsed nähtused on sattunud meedia erilise tähelepanu alla ning allutatud ärihuvidele. Tööpuudusest, nagu ka eluaseme puudumisest või vaesusest tehakse psühhiaatriline probleem. Liiga vähe räägitakse sellest, kuidas ühiskonna eri sektorites toimuvad muutused kajastuvad otseselt tööelus ning seda kaudu ka iga töötaja isiklikus elus ja heaolus.

Suur osa tööelu muutustest on organisatsioonilised ja meetodilised uuendused, kuid eelkõige siiski struktuurimuutused. Oleme siirdunud agraarkultuurist teeninduskultuuri ja kõrgtehnoloogilise ühiskonda. Töötajatega sõlmitakse tähtajalisi, konjunktuurile vastavaid töölepinguid. Realiseeritakse usinalt isiklike projekte, sest projekti õnnestumisest sõltub edaspidine karjäär.

Projektide tõttu on tööelus siirdunud teatud mõttes konveiersüsteemile. Kui varem räägiti füüsilise töö automatiseerimisega seotud probleemidest, siis nüüd võiksime rääkida vaimse töö automatiseerimisega seoses tekkivatest probleemidest. Projektid on terviku iseseisvad osad, mille seosed ettevõtte tootmistsükli ja toodanguga pole sageli töötajale päris selged. Veelgi vähem teatakse tavaliselt toote väärtusest ja hinnakujunduspoliitikast. Ajutise lepingu alusel töötamine viib selleni, et ületöötamise märke ilmneb üha nooremate töötajate hulgas.

Töökollektiivid on muutunud tulemusüksusteks, kus kõige olulisemaks peetakse tulemuste saavutamist. Töötajad on muutunud tulemuste saavutajateks. Tööandjad rõhutavad efektiivsust, suutlikkust. Selle tulemusena hakkab töökollektiivi atmosfäär üha enam meenutama diktatuurikultuuri, kus töö jagatakse kätte ja eeldatakse, et see saab tehtud tulemuslikult ja tõhusalt lühikese aja jooksul. Töötajad võõranduvad üksteisest, kuna pole aega ega võimalustki üksteisega suhtlemiseks. Iga tulemuse tootja askeldab oma "kuudis" ainult "oma rida" ajades. Töökeskkonna kultuuri arendamine jääb sellises õhustikus väheseks. Lähimaks töökaaslaseks saab arvuti või muu tehniline seade.

Valitsevale mentaliteedile vastab ka eeldus, et me suudame justkui müüa iseennast tootena iga päev. Seoses kõrge saavutusvajadusega on keskse tähtsusega isikliku efektiivsuse müümine ning kui mitte iseenda müümine, siis vähemalt teoksil oleva töö turundus on muutunud meil tavaliseks asjaks.

Tööelus valitsev majanduslik surve ja pikaajaline säästupoliitika on viinud selleni, et neilgi aladel, kus praegusel hetkel läheb hästi, ollakse ikka nagu mingis kokkuhoiu ja ebakindluse ooteseisundis – peljatakse, et mine tea, kui kaua veel hästi läheb. Kaheldakse, kas töökoht ikka jääb alles ja kas oma eluplaanide tegemisel võib arvestada püsimisega. Paljude toodete elutsüklil on lühenenud. Samuti lüheneb ka töötaja töötsüklil.

Paljudes töökollektiivides on "mängureegleid" uuendatud. Pidev kiirustamine on viinud selleni, et töötajad peavad tegema järeleandmisi oma töö kvaliteedikriteeriumide osas. Kui äritegevuses püütakse keskladude laoseis minimeerida ning hankida kaupu allhankijate ladudest, peab klient ootama. Sama seis paistab kujunevat paljudes töökohtades, hoolimata arvutite maailmas toimuvast andmete pidevast uuendamisest ja aktuaalsest *on-line* infost. Mõnedel aladel võivad tärned hilineda.

Edaspidi võimegi küsida, kas privilegeritud rühm on töökäijad

või töötud. Euroopa Liidu majandusruumis kujuneb töötute protsent suhteliselt suureks.

Inimesed räägivad ka eraelus toimuvatest muutustest, kriiside akumulatsioonist ja sellest, et rasketest elusituatsioonidest on üha raskem välja rabelda. Ühiskonna haavatavus ja nõndanimetatud traumaatilised muutused peegelduvad argielus ega jäta avaldamata mõju inimeste toimetulekule.

Ületöötamisega seoses on uurimustes kahjuks rõhutatud eelkõige üleväsimusega seonduvaid tegureid. Kasulik oleks ehk muuta uurimuste ja analüüside rõhuasetusi ning otsida vastuseid küsimusele, miks mõned inimesed leiavad väljapääsu rasket olukorrast ja mõned mitte. Praegusel hetkel antav tööelu probleemide kirjeldus kipub jääma probleemide loeteluks ja positiivse poole väljatoomine on teisejärguline. On karjuv vajadus positiivsete lahendusvariantide järele. Töökaitse tugivõime tuleks ausse tõsta.

Pension või töö

Soome töötajate pensioni-iga algab 60–65 eluaasta paiku. Tegelikus elus võtavad soomlased siiski juba 50-ndates eluaastates hoiaku, et tuleks hakata tasahilju töölaualt asju kokku korjama, nagu pensioniootele jäädes. Soomlaste eluiga on tõusnud. Naised elavad 81-aastaseks, mehed 73-aastaseks. Järelikult ei peaks 50-aastane soomlane mõtlema pensionile jäämisele, vaid kavandama oma ülejäänud tööelu kolmandikku. Vaimselt on paljud soomlased siiski valmis selles vanuses pensionile jääma, kuigi poliitilistes diskussioonideski rõhutatakse pikemat tööiga.

Tööelus tekitavad juhtkonna "kuldseid käesurumised" tavalisele töötajale praegusel hetkel eriti aktuaalse moraalkriisi. Juhtkonna soodustusõigused jms. nõrgendavad tavalise töötaja töömoraali, kuna ühed koguvad pealtnäha kerge vaevaga rikkust, teised ei kogu, ja mõned hoopis vaesuvad. Oleme taas jõudmas olukorda, kus hasartmängud ja majandusseis otsivad väljundit uuele tasandile.

Soomes ravitakse patsiente, kellel ilmnevad töövõime languse esimesed tunnused. Seega püütakse taastada inimese füüsilist vormi ja valmisolekut töötamiseks. Vahest niisama oluline oleks sellise vormishoidmise programmi väljatöötamine, mis oleks suunatud töötajale, kes pole veel patsiendi staatuses, st. nad pole veel pöördunud patsiendina töötervishoiuasutusse. Töövõime languse, üleväsimuse profülaktilise töö sihtühmeks tuleks valida just sellised inimesed. Võib-olla tuleks ka terminile *töövõime taastamine* anda uus nimi või mõiste. Nii saaks toetada inimese tervet osa – seda, millest haigus võib aja jooksul osa ära võtta. Igasuguse ravi juures tuleks rõhutada inimese isiklikku panust ning sellest lähtuvalt töötada välja ka raviskeem.

Millenniumi ametid

Kirjeldan millenniumi kolme skemaatilise ametirühma aspektist. Üks neist esindab rahusõlmijaid või vahendajaid. Meie ühiskond on oma ülesehituselt üha enam kokkulepete ühiskond. Igaüks meist sõlmib oma keskkonnas mitmesuguseid lepinguid. Ühislepete muutmist, rakendamist ja arendamist hakkab jälgima ning suunama hulk juriste või asjaarmastajaid, kes valdavad lepingukontseptsioone.

Teise suure ametirühma moodustavad kõik sellised ettevõtjad, kes suudavad kujundada kas iseendast või oma oskustest erilise toote. Kui osatakse tantsida või laulda, kui ollakse hea arvutispetsialist või programmeerija, kui ollakse hea raamatute kirjutaja või söögivalmistaja, võib olla kindel, et leidub nende toodete ostjaid.

Kolmandaks on ravijate rühm. Tulevikus vajatakse üha enam füüsilise vormi hoidmisega tegelevaid spetsialiste, füsioterapeute jt., samuti ka selliseid inimesi, kes hoolitsevad inimese vaimse tervise ja vastupanuvõime eest. Viimasel ajal on kasvanud nõudlus ka nn. hingeravijate järele – mida nende all siis ka iganes mõeldakse. Soomes on juba olemas mõni selline tuntud filosoof või terapeut. Paran-

dajate raamatutesse tuleks suhtuda siiski kriitiliselt.

Eeltoodud ametirühmade esindajad on kindlad tulevikuettevõtjad. Lisaks neile usutakse endiselt tehnoloogiasse ja traditsioonilisematesse erialadesse.

Toimetulekulood

Oluline oleks pöörata tähelepanu töötempole. Tööd peaks olema võimalik teha mõõdukas tempos, et aru saada endale seatud eesmärkidest ning hoida ka kvaliteeditaset.

Töökollektiiv peaks alati toetama oma liikmeid ning töökohas peaks olema lubatud peale tööülesannete täitmise ja koosolekul istumise ka vabam suhtlemine. Kõik inimesed pole valmis taluma pidevaid muutusi, kuigi uut põlvkonda selles vaimus ju kasvatatakse. Inimese psüühika vajab vahepeal turvatunnet, seda, et miski püsib ka paigal.

Muutused toimuvad liiga kiires tempos. Paljudel töökohtadel juhtub nii, et kui uued töömeetodid on just kasutusele võetud ja viimasegi töötaja on need endale selgeks teinud, tulevad jälle uued võtted ning astuvad eelmiste asemele. Töötajatele tuleks anda ka tegelik võimalus oma töötegemist mõjutada.

Kolmkümmend aastat tagasi rõhutati töö ja elu meelepärast korraldamist. Praegusel hetkel on

taas põhjust nendest asjadest rääkida. Tööelus on vaja ka sõpradest või teistest olulistest inimestest koosnevat tugivõrku, mis asuks appi rasketes kriisiolukordades.

Töökohal on raske midagi muuta, kui puudub selge teadmine sellest, mida muuta soovitakse ja milliste meetoditega need muudatused läbi viia. Enne kui asuda midagi muutama, tulekski teha põhjalik analüüs muudatuse objektist, koostada muudatuse läbiviimise kava, säilitada kannatlikku meelt ja vastupidavust ning meeles pidada, et töökollektiiv ootab ühiste probleemide arutamist.

Töötervishoius tuleks rakendada rohkem varajases staadiumis sekumise meetodikat; sellist, mille puhul esimeses kriisisituatsioonis moodustatakse turvavõrk ja antakse kõikvõimalikku esmaabi otse töökohal nii, et säiliks inimese töövõime. Olgu siis kriisi põhjuseks probleemid isiklikus või tööelus. See eeldab töötervishoiusüsteemis kriisiabi korraldamist, et oleks hõlpsam toetada tööl vastupidamist ja tööga toimetulekut.

Kuni inimene tunneb seotust oma tööga, püüab ta anda võimalikult kõrgekvaliteedilist toodangut. Sellisel määral seotust pole kerge saavutada ajutiste tööülesannete täitmisel. Tööelu struktuurilised lahendused ei toeta inimese toimetulekut praegusel hetkel ega ka

mitte tulevikus. Ajutisus on lühiajalisus ja sageli liig kiiretempoline.

Suured metallitööstusettevõtted võrdlesid end kunagi vaalaga, kes pöördub meres aeglaselt ja kelle liigutusi saavad kõik töötajad jälgida ning käia tempoga kaasas. See oli nõnda 70-ndatel aastatel. Praegu, 90-ndatel aastatel tunnevad suurettevõtete töötajad end nagu räimeparves, kelle võib kes ja millal tahes kinni püüda, misjärel see lakkab olemast. Ettevõtteid ostetakse ja müüakse.

Ettevõtlusmaailma ebastabiilsus on omakorda moonutanud tööelu ning tekitanud selles lisapingeid. Lisaks majandusanalüüsile tuleks koostada muidki uuringuid, lisaks ettevõttekesksetele ka iga ettevõtte töötaja elu kohta.

Inimene on hämmeldunud ja halvimal juhul jääb ainsaks võimaluseks elada päev korraga. Töötaja peaks olema oma tööst vaimustuses ning endasse uskuma. Ainult sel viisil suudab ta anda olulise panuse oma töösse ja ainult sel viisil tööelu uueneb. Kui aga tööelu ei arendata inimlikumas suunas, väsib ka kõige innustunud töötaja.

Soome keelest Helve Annus

Soome Vaimse Tervise Ühingu esinaine Pirkko Lahti esines avaldatud ettekandega 18. mail Eesti Lastekirjanduse Teabekeskuse seminaril.

Hoidkem sisemist tasakaalu!

Aasta lõpp tuletab meelde, et pole juba tükk aega raamatukoguhoidjaga jutuotsa leidnud. Mis mõeldud, sai ka tehtud. RK külaliseks on Lääne Maakonna Keskraamatukogu pearaamatukoguhoidja MARE EKTERMANN, kes on oma arvamusi ja mõtteid vaoshoitult, kuid siiski küllalt rühikalt avaldanud. Aastatepikku talletunud tähelepanekutele lootes, keskendumegi seekord raamatukoguhoidjale, tema töö võlule ja vaevale. Niisiis räägime iseendast.

Muidugi püüan ma oma jutu kaaslast küsimustega natuke intrigeerida – püüan mõtteloidust vältida.

Kuidas siis juhtus, et Teist sai raamatukoguhoidja kogu eluks?

Ma olen tõesti klassikaline näide ses mõttes, et juba lapsepõlves teadsin, et minust saab raamatukoguhoidja. Läänemaal Silla koolis õppides, kus kord nädalas avati Kullamaa külaraamatukogu raamatukapp, arvasin tõemeeli, et raamatukoguhoidja kõige tähtsam töö on oma varandust, st. raamatuid näitustel tutvustada. Pärast Haapsalu keskkooli lõpetamist avanes mul kena juhust lasteraamatukogus tööd jätkata, sest olin juba koolivaheaegadel ses ametis asendajana end proovile pannud. Targad ja auväärased kolleegid nõudsid muidugi, et edasi õpiksin, ja nii lõpetasingi 1977. a. kaugõppes Tallinna Pedagoogilises Instituudis raamatukogunduse eriala. Täna on mul käsil kolmekümne teine tööaasta. Mul on olnud õnne ka karjääriredelit pidi ronida (n.-ö. kütjast direktorini), aga mu unistuseks, kui aus olla, on jõuda oma raamatukoguni. Nii kummaline kui

ka ei tundu, tahaksin töötada külaraamatukoguhoidjana, tunda rahulolu inimestega suhtlemisest ja raamaturikkusest. Raamatukoguhoidja elukutse magusa tulemini jõuab pikema töötee kaudu ja olen seda meelt, et tänases ühiskonnas, mille trendiks on väline kõitvus just teenindamise alal, ei pruugiks raamatukogu vaid seda rada valida. Meie ala ilu ja võlu taga peab seisma tarkus, lugemus, kogemus, infootsioskused ja teadmus ümbritsevast vaimsest rikkusest. Ma ei tea ühtegi teist elukutset, kus saaks kaude nii palju õppida, areneda, edasi minna, kui meie oma. Me käeulatuses on ju kogu meid enne ja praegu saatnud aeg. Ja see muudab mind hardaks. Pean oma ametit väga loominguliseks ning just pidev uuenemisvõimalus on hoidnud mind truuna oma erialale. Kuna tarkus tuleb tasapisi, siis võib-olla suudab kuldses keskeas raamatukoguhoidja anda lugejale kaasa märksa enam raamatuaurat, kui noor, väga innovaatiline arvutivaldajast spetsialist, kes on alles oma tööraja alguses.

Oh kui palju ilusaid ja õilsaid sõnu, aga karm tegelikkus kutsub meid maa peale tagasi. Ajal, mil me ise kõneleme pidevalt raamatukoguhoidja rolli suurenemisest ja tähtsustumisest, peame kibe tõde, leppima endiselt, et ühiskond lajatab meile oma üleoleku, ükskõiksuse ja hoolimatusega.

Arvan, et meie lugejad on enda jaoks raamatukogu tähtsuse ja vajalikkuse ammu ära tabanud. Kuigi raamatukogud on viimase kümne aasta jooksul riigi toetust tundnud, eriti, mis puudutab rahvaraamatukogude tingimuste parandamist, siis õppivas ja arene-

vas Eestis pole raamatukogude positsiooni riiklikul tasemel siiski täielikult tajutud – seega pole kindlustatud ka üht arengu ja hariduse vältimatut tagatist.

Mis tähendab sedagi, et me pole ka ise oma rolli suutnud täita?

Olen veendunud, et raamatukogud ja raamatukoguhoidjad täidavad praegu oma rolli nii ühiskonnas kui lugeja ees maksimaalse suutlikkusega, kuid hinnangu andjaid kammitsevad vananenud müüdid ja arusaamad – aeg on aga tõdeda, et raamatukogud on astunud infoajastusse, nad arenevad ning raamatukoguhoidjad on oma ametis pädevad ja tänapäeva tasemel.

Aga ehk peitub probleem selles, et me pole osanud kõva häälega end promoda, nagu kombeks öelda. Meie ametialane väärikus, sisemine tagasihoidlikkus, intelligentsus ei luba meil ehk end praegusele ärilisele maailmale pakkuda kui kaupa. Ja seda ma ei tahakski, sest areng toimub ju loomuldasa. Kuid teisalt, raamatukogunduses on hetkel niisugune periood, et konfliktid, mille põhjused peituvad hoopis mujal, võimenduvad kaude meie tegevuse. Me küll tõestame iga päev oma tööga raamatukogude tähtsust ja olemasolu vajalikkust, kuid kuna tänases ühiskonnas on rajatud kõik reklaamile, siis peaksime rohkem hakkama tegelema enesereklaamiga põhimõttel: teed head tööd, räägi sellest kõigile ja kõva häälega! Raske on end ise hea

töö eest suuresõnaliselt kiita. Meie eeldame, et tark inimene teab, näeb, kogeb ja toetab meid meie taotlustes.

***Kõrged ametnikud osutavad järjepanu arengukava tarvidusele, millela enam edasi minna ei saavat. Küllap me sedagi vajame, aga vaevalt et üks "paber", olgu ta kui tahes pikk ja põhjalik, muudaks eriti kardinaalselt raamatukoguhoidja rolli ühiskonnas või lahen-daks konflikti raamatukogu-riik-
raha? Muudaks meid endid teiseks?***

Loomulikult on arengukaval oluline tähtsus, aga arengusuundade tähtsustamine ei tohi olla vastandamine tegevuses. Riiklikult on meie tagala praegu vähekindlustatud. Meie tarvidused on tublisti suurenenud, eriti info-tehnoloogias, mis on juba väikes-tesse raamatukogudesse jõudnud. See kõik on normaalne ja me tahak-sime kiiremini edasi liikuda – mistõttu ongi valikute tegemine raske. Ent oluline on esmaseid asju näha. Ehk peaksime hoopis nõu-tama enam tunnustust raamatu-kogule kui teabekeskusele, sest kultuuriasutus oleme alati olnud. Riiklikult tuleb raamatukoguteenus fikseerida avaliku teenusena, ja seda vastavalt rahastada. Otsus tagaks ka meile, raamatukogu-hoidjatele, töökeskkonnas tunnus-tuse ja turvalisuse. Muudaks meie töö tulemuslikumaks ja meid tegu-samaks! Muutuksime veelgi inno-vaatilisemaks! Praegu peab raa-matukogumaailm end tõestama ja üha rohkem reklaamima, et veel kord tõestada, kui väga on vaja tea-vikute raha või tööväärset palka.

Julgen võtta endale õiguse väita, et Eesti raamatukogudes valitseb eetikakriis. Kohe-kohe leiame oma laualt raamatukoguhoidjate eetika-koodeksi, ent kas see ikka aitab meid pikemat aega kerinud sasi-puntra harutamisel, kuhu kuuluvad ilmselgelt ka suhted teiste raa-matukogudega. Hästi, tunnistan, see ei puuduta eriti rahva-raamatukogusid, aga kaugel see haldusreform enam on, mis võib uusi kokkupõrkeid tekitada.

Ma ei julge ega taha soostuda

selle väitega, sest raamatukogu-hoidja kui ameti-inimese missioo-nis ei tunneta ma üleüldist kriisi. Vaevalt et raamatukoguhoidjal eetikakoodeksi vastu suuri eksi-musi leidub, ehk hakkab see hoopis meid kaitsma? Võib-olla ilmnevad need tendentsid perso-naalsel pinnal, sest eetika on alati väga isiklik asi. Inimeses on need kaalud olemas, kui ta neid ei tunnista, tekibki konflikt. Palet näitavad kallid generatsioonid, kes astuvad, nagu uued ikka, teistele kandadele. Kes püüavad ajastu kiirenduse ja merkantiilse maail-maga kaasa minna, arvates, et kokkuhoid on arengu vältimatu komponent. Lihtne tõde on: kokkuhoid toimub alati kellegi või millegi arvelt ega pruugi arengut teenida, vaid pingeid ja probleeme suurenda-dada.

Maailma algusest saadik on olnud kallitel generatsioonidel üksteisega ütlemist, aga praegu istub kaleviga kaetud laua taga endiselt keskeas põlvkond ja nende väärtushinnangutes orienteerimine on erakordselt keeruline Meie, ka Teie ja minu tõekspidamisi ning väärtustamistarkust on mitmest tulest läbi taritud, ja need pole ammugi enam ühesugused. Rääki-mata noortest, kes ei pruugi pidu-likult kinnitada, et raamatukogu-hoidja on 21. sajandi elukutse. Eks ma pisut forsseerin olukorda, aga demokraatlik ajakiri selleks ju ongi, et mõttevahetust vahendada, isegi kui see kõigile ei meeldi.

Ka mina olen keskmise või vane-ma põlvkonna poole kalduv, ning ma mõtlen pidevalt samaealise rahvaraamatukoguhoidja peale, kes teeb oma igapäevast tööd ja püüab vapralt uuenduste ja tor-maka elutempoga kaasa minna. Ma arvan, et inimene peaks säilitama tasakaalu, suutma selgusele jõuda, millega kaasa minna, millest loobuda ja mille nimel tegutseda. Muidugi ei saa teiste eest kõnelda, aga on selge, et kui ühiskonnas valitseb sügav eetiline kriis, siis puudatab see kõiki – kas kannataja või põhjustajana. Ometi on mul tunne, et raamatukoguhoidja on kui viimne mohikaanlane, kes hoiab ja vahendab inimese vaimu-

ja hingemaailma kogutud väärtusi. Noored aga kuulutavad pidulikult oluliseks teised terminid, mis koonduvad raamatukoguhoidja nime alla, näiteks informaatik.

Võiks küsida, kas suurte ja väi-keste raamatukogude töötajatel on mingit vahet? Ei tohiks olla. Raamatukoguhoidja on oma ameti tõttu alati andja pool. Muidugi on raamatukoguhoidja vastutus ja roll vastavalt tema ametialasele hie-rarhiale erinev, nii nagu on erine-vad ka kooliraamatukogu, teadus-raamatukogu ja külaraamatukogu lugejad, kuid soov ja valmisolek lugejat aidata on meid kõiki ühen-dav missioon.

Aga lugeja, kui palju on tema muutunud kümne aasta jooksul? Kui igivana hea sõna "lugeja" on uute ja lõovate terminitega üle valatud, mille mõte peaks küll endine olema, siis on nähtavasti tema nõudmised ka teisenenud?

Minu kui raamatukoguhoidja jaoks on raamatukogunduses käibel olevad kommertsmaailma terminid samuti üsna kurvastavad. Nõustun, et tänapäeval tuleb inno-vatsiooniga ühte sammu astuda, aga raamatukogu on endiselt koht, kuhu tullakse vaimule ja hingele kosutust saama. Mis puutub arm-sasse lugejasse, siis tema huvid on muutunud, avardunud. Rahva-raamatukogusse on tulnud palju õppivaid lugejaid, aga mõistagi on alles ilukirjanduse soovijad ja ka ärimees vajab meid. Iga raamatu-koguhoidja oskab oma lugejaid portreteerida ja see on eripalgeline pilt! Tegelikult on aeg põhjaliku-maks lugejauuringuks küps – kes ta siis on, meie lugeja? Juba paar-kümmend aastat pole eesti lugejat uuritud. Statistika küll näitab, et raamatukogusid kasutatakse palju, infonõudlus on suur, aga millised on lugeja ootused-lootused kirjan-duse osas, pole teada. Ma unista-sin, et niisugune uuring oleks võinud toimuda aastal 2000, ikkagi sümboolne, aga loomulikult ei teostu soovid nii kiiresti. See nõuab järjekordselt investeeringuid – meie aga sipleme raamatuosturaha puuduses.

Jättes kõrvale maagilise sõna "raha", oleks tore kuulata, kuidas on edenenu viimastel aastatel kesise mullaga Läänemaa kultuurielu? Missugust rolli on selles mänginud raamatukoguhoidjad?

Meie maakond on väike, koos arenguga on käinud omad tõusud ja mõõnad. Võimalik, et meil on praegu ikkagi paremad päevad, sest kolmveerand Läänemaa paarikümnest raamatukogust on kolunud uutesse ja avaramatesse ruumidesse. See mõjutab ju tööhoiakut, töördõmu ja töötulemusi, sest ilusam ümbrus avaldab soodsat mõju nii raamatukoguhoidjale kui lugejale. Keskraamatukogu, mis asub nüüd Haapsalu kultuurikeskusega ühise katuse all, on läbinud viimase viie aasta vältel hüppelise arengu infotehnoloogia rakendamisel. Raamatukoguhoidjate töökoormus on samal ajal tohutult kasvanud. Aastatel 1997/1998 tõusis meie külastuste arv koguni 21 000 inimese võrra aastas. Oleme suutnud raamatukogust rajada kultuurikeskuse, kes pakub Haapsalu linna üldises kultuuripildis raamatu vahendusel süvakultuuri. Korraldame ainsana Haapsalus kirjanduselu, raamatukogu juures tegutseb kirjandusklubi ja igal sügisel toimub traditsiooniline üritus "Perepäev raamatuga", mis sel aastal teostus juba seitsmendat korda.

Kuidas aga elab Läänemaa raamatukoguhoidja?

Raamatukoguhoidja elab teiselt, aga mitte jõukalt. Läänemaa raamatukoguhoidjate palgad pole just kiita, omavalitsused ei suuda veel raamatukoguhoidjatele tasuda nende töö vääriiselt. On näiteks tõsiasi, et Lääne Maakonna Keskraamatukogu töötajad, kes Haapsalu linnalt palka saavad, on juba mitu aastat võrreldes teiste Eesti kolleegidega alatasustatud. Oleme sellest oma valitsejatele korduvalt märku andnud ja ka ümarlauakohtumisi korraldanud. Linnavalitsus aga leiab, et palka on võimalik tõsta ainult n.-ö. sisemiste reserve arvelt. Praeguse teenindusmahu juures ei ole meil neid reserve aga kusagilt koondada. Linnavalitsus arvab ka, et kultuuri-

keskuse ja raamatukogu ühtne majandusruum ja tegevus tagab kokkuhoiu. Praegu tehaksegi arvestusi, aga see ei taga siiski niisugust töötasu tõusu, et kompenseerida viimaste aastate palgaline mahaäämumus (umbes tuhat krooni) teistest raamatukoguhoidjatest. Loodame siiski, et läbirääkimised on tulemuslikud ja 2001. aastal toimub positiivne edasimineku.

Ma juba vihjasin, et lahendamist ootab probleem, mis võib jälle raamatukogunduses tüli tuppa tuua. Nimelt kava ühendada kooli- ja rahvaraamatukogud. Mare, missugune on Teie seisukoht?

Kahtlemata peab igale poliitilisele otsusele, nagu tavatsetakse öelda, eelnema korralik majanduslik analüüs. Paraku unustatakse niisuguste kokkuhoiuotsuste puhul enamasti lugeja ja tema teenindamise kvaliteet. Kas see paraneb? Miks keegi ei julge täiel häälel rääkida tekkivatest ääremaa-muredest, mis puudutavad ühtlasi ka raamatukogusid, kui haldusreformi hakatakse teostama, ja seda hakatakse. Igatahes olen üleüldise kooli- ja rahvaraamatukogu ühendamisest vastu. Vaja on luua tingimused, kus lugeja ei jääks kokkuhoiupoliitika käärde vahel kannatajaks, olgu ta koolilaps või täiskasvanu. Pole ju mõeldav gümnaasiumi ja maaraamatukogu liitmine, siin kaotaksid mõlemad pooled. Nii et – ettevaatust ja arukat meelt!

Tõepoolest, õhus vindub ju hoopis kooliraamatukogude parendamine. Öieti ma ei teagi, missugust sõna tuleks siiskohal kasutada. Seega näen ma teatavat vastuolu – ühelt poolt liitmissoovid, teisest küljest pole lastel aga piisavalt lugemise ja vaba aja kasutamise kohti – vähemalt Tallinnas on nii.

Kuna tänased Eesti kodud on raamatute ostuvõimaluste poolest vaesemad, siis on noore inimese järgmine loomulik samm minek kooliraamatukogusse, mis on koolilapse teabekeskus. Edasi tuleb kohalik, kas küla- või vallaraamatukogu, linnaraamatukogu. Pealinnas lahvatunud tüli raamatu-

kogu(de) ja lastesõbralikkuse küsimuses, on üks ühiskonna lahendamata valupunkt. Mulle tundub, et Tallinna linnaosade rahvaraamatukoguvõrk võiks olla võrreldav rahvaarvu ja lugejate vajaduste järgi maakonnaraamatukogudega. Kas harukogud Tallinnas on sellisel tasemel kui maakonna kogud, on ise küsimus. Ka kooliraamatukogude tase on väga erinev, elujõulisemad neist asuvad suuremates koolides ja gümnaasiumides. Suuresti oleneb nende areng just kohalikust omavalitsusest ja kooli juhtkonnast, sest komplekteerimisraha on iga raamatukogu vereringe. Meie maakonnas on näiteks Wiedemanni gümnaasiumi juhtkond suutnud koolikogu komplekteerimisele lahti hoida roheline tee. Kõikjal nii ei ole. Ja see on jälle hariduse tagala kindlustamise küsimus, mis vajab riiklikku sekkumist.

Ma ei tea, kas raamatukoguhoidja mingit lohutust just vajab, aga midagi võiks talle öelda, sest üks aastakene on jälle mere poole liikunud. Missugune on Teie sõnum, kas see on kõigile üks, või tuleks teadus-, rahva-, eriala-, kooliraamatukogude töötajatele erinevaid soovide lähendada?

Mulle tundub, et aeg on selline, kus igapäevale peaks ütlema häid sõnu. Mõistvaid ja toetavaid, tunnustavaid ja innustavaid. Kõik me läheme vastu pidevale muutumisele, osaleme selles igal hetkel, uueneme ja vananeme ühtaegu. Raamatukoguhoidjatele soovin rohkem avatust ja endausku. Me ei tohiks oma sisima mina salgamise hinnaga uuenemisprotsessides "kaotada iseend ja südameausust", nagu ütleb luuletaja. Peame tegema targa valiku, leidma ja hoidma seesmist tasakaalu, et lugupidamisega teenindada lugejat või klienti. Mina teenindan lugejat.

Juttu ajas Maire Liivamets

KOOLIRAAMATUKOGUDE MANIFEST

Kooliraamatukogu tagab info ja ideede saamise, mida on vaja edukaks tegutsemiseks tänapäeva info- ja teadmisteühiskonnas. Kooliraamatukogu annab õpilastele elukestva õppimise kogemused ja arendab kujutlusvõimet, võimaldades neil areneda vastutustundlikeks kodanikeks.

KOOLIRAAMATUKOGU MISSIOON

Kooliraamatukogu pakub teenuseid õppimiseks, raamatuid ja allikaid, mis võimaldavad kõigil koolikollektiivi liikmetel omandada kriitilist mõtlemist ja kasutada kõiki teabevahendeid, k.a. meedia. Kooliraamatukogud lülituvad suurematesse raamatukogu- ja infovõrkudesse vastavalt UNESCO avalike raamatukogude manifesti põhimõtetele.

Raamatukoguhoidjad aitavad kasutada – nii kohapeal kui ka väljaspool raamatukogu ruume – raamatuid jm. infoallikaid ilukirjandusest teatmaterjalideni, trükistest elektroonilise infoni; samuti materjale, mis täiendavad ja rikastavad õpikuid, õppematerjale ja meetodilist kirjandust.

On kindlaks tehtud, et kui raamatukoguhoidjad ja õpetajad töötavad käsikäes, omandavad õpilased parema kirjutamis-, lugemis- ja õpioskuse, ja ka probleemilahendus-, infovahetus- ja suhtlemisoskuse.

Kooliraamatukogu teenused peavad olema kättesaadavad kõigile kooli liikmetele, sõltumata vanusest, rassist, soost, usust, rahvusest, keelest, ametialasest või sotsiaalsest kuuluvusest. Neile, kes ei ole võimelised kasutama raamatukogu põhiteenuseid ja materjale, peab võimaldama eriteenuse ja materjalid.

Ligipääs teenustele ja kogudele peab põhinema ÜRO inimõiguste ja vabaduste deklaratsioonil ega tohi olla allutatud mis tahes ideoloogilisele, poliitilisele või religioossele tsensuurile või kommertssurvele.

FONDEERIMISEADUSED JA INFOVÕRGUD

Kooliraamatukogul on tähtis koht kõikides pikemaajalistes kirjaoskuse, hariduse ja infovahetuse programmides ning majanduse, kultuuri ja sotsiaalelu arengul. Kohalike, regionaalsete ja riigiorganite kohustuste hulka kuulub kooliraamatukogude toetamine eriseaduste ja -poliitikaga. Kooliraamatukogudel peab olema küllaldane ja pidev toetus, et nad saaksid väljaõppinud personali, materjalid, tehnoloogiad ja vahendid. Kooliraamatukogude kasutamine peab olema tasuta.

Kooliraamatukogu on kohaliku, regionaalse, rahvusraamatukogu ning infovõrgu oluline koostööpartner.

Seal, kus kooliraamatukogu jagab vahendeid ja/või ressursse teist tüüpi raamatukoguga, nt. rahvaraamatukoguga, peavad kooliraamatukogu eriomased vajadused olema arvesse võetud ja rahuldatud.

KOOLIRAAMATUKOGU EESMÄRGID

Kooliraamatukogu on haridusprotsessi lahutamatu osa.

Järgnev loetelu on oluline kirjaoskuse, infokirjaoskuse, õpetamise, õppimise ja kultuuri seisukohalt ning on ühtlasi kooliraamatukogu teeninduse põhisisu:

- toetada ja rõhutada kooli õppekavas kinnitatud hariduseesmärke;

- kujundada lastes ja säilitada neis eluaegne harjumus ning huvi lugemise, õppimise ja raamatukogude kasutamise vastu;

- pakkuda võimalusi loovtööks ja infokasutuseks, saamaks teadmisi, arendamaks mõistmis- ja kujutlusvõimet,

ning tundmaks oma tegevusest naudingut;

- toetada kõiki õpilasi, et nad õpiksid väärtustama ja kasutama informatsiooni, sõltumata selle vormist, vormingust või meediumist, ning arendada nende tundlikkust ühiskonna kommunikatsiooniviiside suhtes;

- võimaldada juurdepääs kohalikele, regionaalsetele, riiklikele ja ülemaailmsetele infoallikatele ja võimalustele, tutvustamaks õppuritele mitmesuguseid ideid, kogemusi ja arvamusi;

- organiseerida üritusi, mis ergutaksid kultuuri- ja ühiskonnateadlikkust ning -tundlikkust;

- teha koostööd õpilaste, õpetajate, kooli juhtkonna ja lapsevanematega, täitmaks kooli vastutusrikast ülesannet;

- levitada põhimõtet, et vaimuvabadus ja infole juurdepääs on toimivale ja vastutustundlikule kodanikkonnale demokraatias osalemiseks olulised;

- tutvustada lugemist ning kooliraamatukogu kogusid ja teenuseid nii koolis kui ka väljaspool seda.

Kooliraamatukogu täidab neid ülesandeid, arendades oma tegevuspoliitikat ja teenindust, valides ja soetades allikaid, võimaldades nii füüsilist kui vaimset juurdepääsu vajalikele infoallikatele ja varustades neid otsimisjuhistega ning palgates kvalifitseeritud töjõu.

PERSONAL

Kooliraamatukoguhoidja on vastava koolituse saanud isik, kes vastutab kooliraamatukogu töö planeerimise ja juhtimise eest ja kellele peaks abiks olema nii palju kaastöötajaid kui võimalik. Kooliraamatukoguhoidja teeb koostööd kõikide koolikollektiivi liikmetega ning peab sidet rahva- ja teiste raamatukogudega.

Kooliraamatukoguhoidja roll sõltub kooli eelarvest, õppekavast ja -metoodikast, mida piiravad omakorda riigi seadused ja rahalised võimalused. Et tõhusalt korraldada ja arendada kooliraamatukogu tööd, peab kooliraamatukoguhoidja tundma ressursse, kogusid, infohaldust ja õpetamist.

Kuna kooliraamatukoguhoidja peab olema võrgukeskkonnas pädev ning planeerima ja õpetama infootsi- ja infokasutusoskusi nii õpetajatele kui õpilastele, peavad nad end pidevalt täiendama ja arendama.

TÖÖ JA JUHTIMINE

Selleks, et tagada tulemuslik töö, peab:

- täpselt sõnastama kooliraamatukogu teeninduspoliitika nii, et seal oleksid – kooskõlas kooli õppekavaga – kirjas raamatukogu eesmärgid, prioriteedid ja teenused;

- kooliraamatukogu tööd korraldama ja arendama ametialaste standardite järgi;

- teenindus hõlmama kogu koolikollektiivi ja toimima kooskõlas kohaliku valla/linna vajadustega;

- kooliraamatukogu tegema koostööd kooli õpetajate, hoolekogu, juhtkonna, lapsevanemate, raamatukoguhoidjate ja infotöötajatega ning teiste ühiskonnagruppidega.

MANIFESTI ELLUVIIMINE

Valitsused on kohustatud oma haridusministeeriumi kaudu arendama poliitikat ja strateegiat ning koostama plaanid, kuidas selle manifesti põhimõtteid ellu viia. Kavadesse peaks olema lülitatud manifesti levitamine raamatukoguhoidjate ja õpetajate koolitusprogrammides.

Otsustajad riiklikul ja kohalikul tasandil ning maailma raamatukoguüldsus peaksid oma tegevuses lähtuma sellest manifestist.

Manifesti valmistas ette Rahvusvaheline Raamatukogu-assotsiatsioonide ja -institutsioonide Liit (IFLA) ja see ratifitseeriti UNESCO peakonverentsil 1999. aasta novembris.

RAAMATU- KOGUNDUSE UUDISKIRJANDUS

2000/6

Koostanud ENE SAHKAI

RAAMATUKOGUNDUSE ÜLDKÜSIMUSED

695. **Creaser, C ; Murphy, A.** LISU annual library statistics 1999 : featuring trend analysis of UK public and academic libraries 1988-1998 : including *Public Library Statistics Report No 13*. - Loughborough, 1999. - 219 p. RR.

696. **Möjligheter** och hinder i utvecklingen av samarbete mellan arkiv, bibliotek och museer : Seminarium pa Utstein kloster, 23-25 april 1999. - Helsingfors, 2000. - 113 p. - (Nordinfo-publikation ; 46). RR, TTÜ, TÜ.

697. **Politik** für Bibliotheken : die Bundesvereinigung Deutscher Bibliotheksverbände (BDB) im Gespräch : Birgit Dankert zum Ende ihrer Amtszeit als Sprecherin der DBD. - München, 2000. - 208 S. TÜ.

698. **Technology** and scholarly communication. - Berkeley, 1999. - 442 p. TÜ.

699. Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире : новые технологии и новые формы сотрудничества : тема 2000 года: библиотеки, издательства, книгораспространение и образование в едином информационном и социокультурном пространстве : труды конференции. - Судак, 2000. - Rööppealkirjad inglise ja ukraina keeles. - Tekstid vene, inglise ja ukraina keeles. RR.

том 1. - 511 с.

том 2. - 486 с.

*

700. **Atkinson, R.** A rationale for the redesign of scholarly information exchange // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 44 (2000) no. 2, p. 59-69. EAR, TÜ.

701. **Bowden, R.** The information rich and IFLA's information poor // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 298-302. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

702. **Byrne, A.** Towards a world of free access to information and freedom of expression // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 255-259. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

703. **Draft** Copyright Directive : milestone in the political process // *Information Europe*. Vol. 5 (2000) no. 3, p. 2. RR.

704. **Froehlich, T. J.** Intellectual freedom, ethical deliberation and codes of ethics // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 264-272. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

705. **Hart, R. L.** Co-authorship in the academic library literature : a survey of attitudes and behaviors // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 5, p. 339-345. RR, TTÜ, TÜ.

706. **Hielmcrone, H.** Proposal for a Directive on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society : comments on the text of the amended proposal of 9 June 2000 approved by COREPER // *Information Europe*. Vol. 5 (2000) no. 3, p. 3-7. RR.

707. **Holmes, G V. ; Howson, C. K.** Grants : interdepartmental collaboration to teach grantsmanship skills // *The Bottom Line : Managing Library Finances* (2000) no. 3, p. 146-149. TTÜ.

708. **Inoue, Y.** People, libraries, and the JLA committee on Intellectual Freedom in Libraries // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 293-297. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

709. **Kipling, P. ; Wilson, T. D.** Publishing, bookselling and the World WideWeb // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 32 (2000) no. 3, p. 147-153. RR, TTÜ.

710. **Koren, M.** Children's rights, libraries' potential and the information society // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 273-279. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

711. **Krug, J. F.** Internet and filtering libraries : the American experience // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 284-287. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

712. **Management** and Legitimate Use of Intellectual Property : Strasbourg, 10-11 July 2000 // *Information Europe*. Vol. 5 (2000) no. 3, p. 7-9. RR.

713. **Mittelstrass, J.** Der Bibliothekar als Partner der Wissenschaft // *Z. für Bibl-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 3, S. 243-253. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

714. **Newth, M.** In honor of memory // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 260-263. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

715. **Oppenheim, C. ; Greenhalgh, C. ; Rowland, F.** The future of scholarly journal publishing // *J. of Documentation* (2000) no. 4, p. 361-398. TTÜ.

716. **Pond, C.** British official publishing in the Internet Age // *ASLIB Proceedings* (2000) no. 6, p. 200-206. TTÜ.

717. **Schmidt-Braul, I.-E. M. ; Mölstad, M.** Are you requalified? the need for new competencies and qualifications in the information sector // *Information Europe*. Vol. 5 (2000) no. 3, p. 20-23. RR.

718. **Sliwinska, M.** Libraries in Poland : reports on the current status of libraries in Poland // *Information Europe*. Vol. 5 (2000) no. 3, p. 26-28. RR.

719. **Statement** on the development and establishment of codes of practice for the voluntary deposit of electronics publications : Conference of European National Librarians / Federation of European Publishers (CENL/FEP) // *Dialog mit Bibliotheken*. Jg. 12 (2000) H. 3, S. 2-14. RR.

720. **Statistische Übersichten** für die Bayerische Staatsbibliothek und die bayerischen Universitäts-, Regional- und Fachhochschulbibliotheken für das Jahr 1999 // *Bibliotheksforum Bayern* : BFB. Jg. 28 (2000) H. 2, S. 217-227. RR.

721. **Stevenson, I.** "The liveliest of corpses" : trends and challenges for the future in the book publishing industry // *ASLIB Proceedings* (2000) no. 4, p. 133-137. TTÜ.

722. **Sturges, P.** The Council of Europe, freedom of expression and public access to networked information // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 280-287. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

723. **Wilder, S. J.** A simple method for producing core scientific and technical journal title lists // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 44 (2000) no. 2, p. 92-96. EAR, TÜ.

724. **Yushkiavitchus, H.** Intellectual freedom in libraries in Eastern Europe // *IFLA Journal*. Vol. 26 (2000) no. 4, p. 288-292. EAR, ERÜ, RR, TÜ.

TEATMEKIRJANDUS

725. **Must, Ü.** Euroopa Liidu informatsiooni juht. - Tartu, 2000. - 112 lk. EAR, RR, TÜ.

RAAMATU JA RAAMATUKOGUNDUSE AJALUGU

726. **Eesti** vanimad raamatud Tallinnas : [näitus : 26. aprill - 3. september 2000 Tallinna raekoda : artiklid ja kataloog] = Die ältesten estnischen Bücher in Tallinn (Reval). - Tallinn, 2000. - 232 lk. - Bibliograafia artiklite lõpus. - Sisaldab registrit. - Rööptekst saksa keeles. - Kokkuvõte inglise keeles. RR, TTÜ, TÜ.

727. **Lott, M. ; Möldre, A.** Lühike Eesti raamatu ajalugu. - Tallinn, 2000. - 64 lk. EAR, RR, TTÜ.

728. **Veskimägi, K.-O.** Kahte kappi on ühhetassa majas tarvis : leivakappi ja ramatokappi : Eesti raamatukogude ajalugu. - [Tallinn], 2000. - 480 lk. - Sisaldab registreid. EAR, RR, TTÜ.

729. **Handbuch** der historischen Buchbestände in Deutschland, Band. 23. Gesamtregister. Personenregister. - Hildesheim, 2000. - 314 S. TÜ.

730. **Handbuch** der historischen Buchbestände in Deutschland. Band. 22. Sachsen-Anhalt. - Hildesheim, 2000. - 275 S. TÜ.

731. **Handbuch** deutscher historischer Buchbestände in Europa : eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken. Band 1.2. Tschechische Republik : Prag. Teil 2. - Hildesheim, 2000. - 276 lk. TÜ.

*

732. **Carron, H.** William Sancroft (1617-93) : a seventeenth-century collector and his library // The Library : The Transactions of the Bibliographical Society. Ser. 7. Vol. 1 (2000) no. 3, p. 290-307. RR, TÜ.

733. **Sutton, A. F.** Malory in Newgate : a new document // The Library : The Transactions of the Bibliographical Society. Ser. 7. Vol. 1 (2000) no. 3, p. 243-262. RR, TÜ.

RAAMATUKOGUTÜÜBID

734. **Eesti Rahvusraamatukogu.** Annual report 1999. Action plan 2000. - Tallinn, 2000. - 44 p. RR.

735. **Annual** report of the Librarian of Congress : for the fiscal year ending 30 September 1999. - Washington, 2000. - 180 p. RR.

736. **Bibliothek der Hansestadt Lübeck.** Jahresbericht 1996. - Lübeck, 1997. - 54 S. RR.

737. **Bibliothèque nationale de France** : la Bibliothèque nationale de France, a special issue of "Connaissance des Arts". - [Paris, 1997]. - 68 p. - (Connaissance des Arts ; 57 F). RR.

738. **Bibliothèque nationale de France.** Rapport d'activité BnF [Bibliothèque nationale de France] 1999. - [Paris, 2000]. - 48 p. RR.

739. **Die Deutsche Bibliothek.** Jahresbericht 1999. - Frankfurt am Main, 2000. - 112 S. RR.

740. **European Commission.** Central Library : activity report 1999. - Brussel, [2000]. - 12 p. RR.

741. **Liechtensteinische Landesbibliothek.** Jahresbericht. Jahresrechnung 1999 : beschlossen in der Sitzung des Stiftungsrates vom 25. Februar 2000. - Vaduz, [2000]. - 56 S. RR.

742. **National Library of Ireland.** Report of the Council of Trustees of the National Library of Ireland for the year ended 31 December 1999. - Dublin, 2000. - 43 p. RR.

743. **Signum.** Vol. 33. no. 4. Finnish research libraries on the international scene. - Helsinki, 2000. - p. 69-104. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

*

744. **Häkli, E.** Kansalliskirjasto - ongelma vai ongelmien ratkaisu? // Signum. Vsk. 33 (2000) nro 5, S. 112-113. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

745. **Hilz, H.** Israels wissenschaftliches Bibliothekswesen - Geschichte und Gegenwart // Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr. Jg. 47 (2000) H. 3, S. 255-269. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

RAAMATUKOGUHOIDJA. HARIDUS JA TÄIENDUSKOOLITUS

746. **Nordiskt** Forum för forskningsbibliotekschefer : personal och kompetens i kunskapsamhället : NORDINFO-konferens, 18-19 oktober 1999, Oslo. - Helsingfors, 2000. - 68 p. - (Nordinfo-publikation ; 45). RR, TTÜ, TÜ.

*

747. **Beile, M. B. ; Adams, M. A.** Other duties as assigned : emerging trends in the academic library job market // College & Research Libraries (2000) no. 4, p. 336-347. TTÜ.

748. **Curzon, S. C.** Developing a program of information literacy : how California State University did it // Coll. and Res. Libr. News (2000) no. 6, p. 483-486, 491. TTÜ.

749. **Kinnell, M.** From autonomy to systems : education for the information and library professions 1986-1999 // J. of Documentation. Vol. 56 (2000) no. 4, p. 399-411. TTÜ.

750. **Nofsinger, M. M ; Galbrait, B. J.** Streamlining the hiring process : how to get the best candidates for the job // Coll. and Res. Libr. News (2000) no. 6, p. 499-501. TTÜ.

RAAMATUKOGU TÖÖKORRALDUS

75. **Hudgins, J. ; Macklin, L. A.** New materials, new processes : implementing digital imaging projects into existing workflow // Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services. Vol. 24 (2000) no. 2, p. 189-204. EAR, RR, TÜ.

752. **Järvenpää, M.** Kansalliskirjaston kultuuritarjonta - historiaa ja nykypäivää // Helsingin yliopiston kirjaston tiedotuslehti. Vsk. 42 (2000) nro 2, s. 8-10. EAR, RR, TÜ.

STANDARDISEERIMINE

753. **Information** literacy competency standards for higher education : the final version, approved January 2000 : prepared by the ACRL Task Force on Information Literacy Competency Standards // Coll. and Res. Libr. News (2000) no. 3, p. 207-215. TTÜ.

754. **Standards** for college libraries : the final version, approved January 2000 : prepared by the ACRL College Libraries Section Standards Committee // Coll. and Res. Libr. News (2000) no. 3, p. 175-182. TTÜ.

KOMPLEKTEERIMINE

755. **Alvarez, P. a. o.** What is wrong with obsolescence? // J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 51 (2000) no. 9, p. 812-815. TTÜ.

756. **Case, B. D.** The acquisitions of faculty member publications at their university libraries // Libr. Resour. and Techn. Serv. Vol. 44 (2000) no. 2, p. 84-91. EAR, TÜ.

757. **Dillon, D.** Digital books : making them work for publishers and libraries // Coll. and Res. Libr. News (2000) no. 5, p. 391-393. TTÜ.

758. **Kairis, R.** Comparing gifts to purchased materials : a usage study // Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services. Vol. 24 (2000) no. 3, p. 351-359. EAR, RR, TÜ.

759. **Lewis, J. S.** An assessment of publisher quality by political science librarians // College & Research Libraries (2000) no. 4, p. 313-323. TTÜ.

760. **Lougee, W. P.** Scholarly journals in the late 20th century // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 2, p. 239-250. EAR, RR, TÜ.

761. **Metz, P. ; Gosgriff, J.** Building a comprehensive serials decision database at Virginia Tech // *College & Research Libraries* (2000) no. 4, p. 324-334. TTÜ.

762. **Nisonger, T. E.** Use of the *Journal Citation Reports* for serials management in research libraries : an investigation of the effect of self-citation on journal rankings in library and information science and genetics // *College & Research Libraries* (2000) no. 3, p. 263-275. TTÜ.

KIRJELDAMINE

763. **Multi-script**, multilingual, multi-character issues for the online environment : proceedings of a workshop sponsored by the IFLA Section on Cataloging, Istanbul, Turkey, August 24, 1995. - München, 1998. - 123 p. - (IFLA publications ; 85). RR.

*

764. **Banerjee, K.** Challenges of using metadata in a library setting : the collection and management of electronic links (CAMEL) project at Oregon State University // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 2, p. 217-227. EAR, RR, TÜ.

765. **Beall, J.** The impact of vendor records on cataloging and access in academic libraries // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 2, p. 229-237. EAR, RR, TÜ.

766. **Grenci, M.** The impact of Web publishing on the organization of cataloging functions // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 2, p. 153-170. EAR, RR, TÜ.

767. **Lee-Smeltzer, K.-H.** Finding the needle : controlled vocabularies, resource discovery, and Dublin Core // *Libr. Collections, Acquisitions, and Technical Services*. Vol. 24 (2000) no. 2, p. 205-215. EAR, RR, TÜ.

768. **Lepsky, K. ; Zimmermann, H. H.** Katalogweiterung durch Scanning und automatische Dokumenterschließung // *Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr.* Jg. 47 (2000) H. 4, S. 305-316. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

769. **Morris, D. E. et al.** Cataloging staff costs revisited // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 44 (2000) no. 2, p. 70-83. EAR, TÜ.

LIIGITAMINE

770. **Extensions** and corrections to the UDC 1999. Number 21, November 1999. - The Hague, 1999. - 198 p. RR.

KOGUD

771. **Handbuch** deutscher historischer Buchbestände in Europa, eine Übersicht über Sammlungen in ausgewählten Bibliotheken. Band 1.1. Tschechische Republik: Prag. Teil 1. - Hildesheim, 1999. - 236 s. TÜ.

KOGUDE HOID

772. **Bibliotheksforum** Bayern. Jg. 28. H. 2. Digitalisierungsprojekte in bayerischen Bibliotheken. - München, 2000. - S. 131-216. EAR, RR.

*

773. **Gertz, J.** Selection for preservation in the digital age : An overview // *Libr. Resour. and Techn. Serv.* Vol. 44 (2000) no. 2, p. 97-104. EAR, TÜ.

LUGEJATEENINDUS

774. **Proceedings** of the 1st Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services, held at Longhirst Management and Training Centre, Longhirst Hall, Northumberland, England, 31 August to 4 September 1995. - Newcastle upon Tyne, 1995. - 309 p. - Sisaldab bibliograafiat. RR.

775. **Proceedings** of the 2nd Northumbria International Conference on Performance Measurement in Libraries and Information Services, held at Longhirst Management and Training Centre, Longhirst Hall, Northumberland, England, 7 to 11 September 1997. - Newcastle upon Tyne, 1998. - 460 p. - Sisaldab bibliograafiat. RR.

*

776. **McKnight, C. ; Yu, L. ; Harker, S. ; Phillips, K.** Librarians in the delivery of electronic journals : roles revisited // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 32 (2000) no. 3, p. 117-134. RR, TTÜ.

777. **Potthoff, R. K. ; Weis, D. L. ; Montanelli, D. S. ; Murbach, D. S.** An evaluation of patron perceptions of library space using the Role Repertory Grid Procedure // *College & Research Libraries* (2000) no. 3, p. 191-203. TTÜ.

778. **Ren, W.-H.** Library instruction and college student self-efficacy in electronic information searching // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 5, p. 323-339. RR, TTÜ, TÜ.

779. **Romanos de Tiratel, S.** Accessing information use by humanists and social scientists : a study at the Universidad de Buenos Aires, Argentina // *The Journal of Academic Librarianship*. Vol. 26 (2000) no. 5, p. 346-354. RR, TTÜ, TÜ.

BIBLIOGRAAFIA JA INFOTÖÖ

780. **Konverents** "Rahvusbibliograafia uuenevas keskkonnas" : 12.-13. oktoobrini Eesti Rahvusraamatukogus : ettekannete teesid. - [Tallinn], 2000. - 43 lk. - Rööptekst inglise keeles. RR.

*

781. **Beaulieu, M.** Interaction in information searching and retrieval // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 4, p. 431-439. TTÜ.

782. **Bilal, D.** Children's use of the Yahoo! search engine : 1. cognitive, physical, and affective behaviors on fact-based search tasks // *J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci.* Vol. 51 (2000) no. 7, p. 646-665. TTÜ.

783. **Dalgleish, A. ; Hall, R.** Uses and perceptions of the World Wide Web in an information-seeking environment // *J. of Librarianship and Inform. Sci.* Vol. 32 (2000) no. 3, p. 104-116. RR, TTÜ.

784. **Eason, K. ; Richardson, S. ; Liangzi, Yu.** Patterns of use of electronic journals // *J. of Documentation*. Vol. 56 (2000) no. 4, p. 477-504. TTÜ.

785. **Ferguson, C.** "Shaking the conceptual foundations", too : integrating research and technology support for the next generation of information service // *College & Research Libraries* (2000) no. 4, p. 300-311. TTÜ.

786. **Lemmetty, R.** Verkkolehteä ei voi tiputtaa varpailleen : palveluajattelun soveltaminen elektroniseen aineeseen // *Signum. Vsk.* 33 (2000) nro 6, S. 126-128. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

787. **Niemi-Grundström, M.** Opetusmateriaali verkossa - uudenlainen opiskeluympäristö : kokemuksia tiedonhaun opetamisesta verkkoopetusmateriaalin avulla // *Signum. Vsk.* 33 (2000) nro 6, S. 129-131. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

788. **Savolainen, R.** Embarking on the Internet : what motivates people? // *ASLIB Proceedings* (2000) no. 5, p. p. 185-193. TTÜ.

789. **Schamber, L.** Time-line interviews and inductive content analysis : their effectiveness for exploring cognitive behaviors // J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 51 (2000) no. 8, p. 734-744. TTÜ.

790. **Slone, D. J.** Encounters with the OPAC : on-line searching in public libraries // J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 51 (2000) no. 8, p. 757-773. TTÜ.

791. **Tenopir, C. ; Read, E.** Patterns of database use in academic libraries // College & Research Libraries (2000) no. 3, p. 234-246. TTÜ.

792. **Vakkari, P. ; Hakala, N.** Changes in relevance criteria and problem stages in task performance // J. of Documentation. Vol. 56 (2000) no. 5, p. 540-562. TTÜ.

INFORMAATIKA. INFOTEADUS

793. **Bensman, S. J.** Probability distributions in library and information science : a historical and practitioner viewpoint // J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 51 (2000) no. 9, p. 816-833. TTÜ.

794. **Borgman, C. L.** Digital libraries and the continuum of scholarly communication // J. of Documentation. Vol. 56 (2000) no. 4, p. 412-430. TTÜ.

795. **Day, R. E.** The "conduit metaphor" and nature and politics of information studies // J. of the Amer. Soc. for Inform. Sci. Vol. 51 (2000) no. 9, p. 805-811. TTÜ.

796. **Nicholas, D. ; Dobrowolski, T. ; Huntington, P. ; Raper, J.** The information "player" : a new concept for the information user : comment // ASLIB Proceedings (2000) no. 5, p. p. 163-165. TTÜ.

797. **Orton, R. ; Marcella, R. ; Baxter, G.** An observational study of the information seeking behaviour of Members of Parliament in the United Kingdom // ASLIB Proceedings (2000) no. 6, p. 207. TTÜ.

798. **Warwick, C. ; Prichard, E.** "Hyped" text markup language XML and the future of web markup // ASLIB Proceedings (2000) no. 5, p. 174-184. TTÜ.

AUTOMATISEERIMINE JA INFOTEHNOLOOGIA

799. **Digitising journals** : Conference on future strategies for European libraries 13.-14. March 2000 Copenhagen : proceedings. - Copenhagen, 2000. - 93 p. RR.

800. **Peurell, E.** Users and producers on line : producing, marketing and reading Swedish literature using digital technology. - Stockholm, 2000. - 174 p. - (ACTA Bibliothecae Regiae Stockholmiensis ; LXIV). - Sisaldab registrit. RR.

*

801. **Ardö, A. ; Berggren, M. ; Koch, T. ; Kringstad, R.** Nordic Interconnected Subject-Based Information Gateways (NISBIG) : final report // NORDINFO-nytt (2000) no. 3, p. 7-33. RR.

802. **Bouhey, A.** Implementing the "New Library : the People's Network" and the management of change // ASLIB Proceedings (2000) no. 4, p. 143-149. TTÜ.

803. **Hoffmann, H.-W.** Systemwechsel im Hochschulbibliothekszentrum // Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr. Jg. 47 (2000) H. 5, S. 455-481. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

804. **Segbert, M. ; Visly, A.** TACIS : ein Pilotprojekt der Europäischen Union : Schaffung eines Informationssystemes für die Russische Staatsbibliothek // Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr. Jg. 47 (2000) H. 5, S. 483-494. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

HOONED JA SISUSTUS

805. **Amlinski, L.** The multimedia library as a general perspective of the library system // LIBER Quarterly. Vol. 10 (2000) no. 2, p. 168-181. RR.

806. **Correia Lemos, L. O.** The new library of the University of Aveiro // LIBER Quarterly. Vol. 10 (2000) no. 2, p. 219-237. RR.

807. **Dekeyser, R.** A new library for the exact sciences at the K. U. Leuven // LIBER Quarterly. Vol. 10 (2000) no. 2, p. 182-197. RR.

808. **Gustafsson, D.** Service and collection gathered near the user : Helsinki University Library and its present building project // LIBER Quarterly. Vol. 10 (2000) no. 2, p. 213-218. RR.

809. **Heusse, M.-D.** From the storage of tobacco to a research library : the conversion of the Toulouse Tobacco Factory // LIBER Quarterly. Vol. 10 (2000) no. 2, p. 246-258. RR.

810. **Jammers, A. ; Baron, G. ; List, H.** Die Staatsbibliothek zu Berlin mit neuer Perspektive Bemerkungen zur Bausituation und Bauplanung // Z. für Bibl.-wes. und Bibliogr. Jg. 47 (2000) H. 4, S. 317-342. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

811. **Jouly, H.** The dance of change. Staff and user // LIBER Quarterly. Vol. 10 (2000) no. 2, p. 160-167. RR.

812. **Nilsen, S.** The National Library of Norway, Oslo Division : is it possible to make a 1913-building accessible for the library user of 2005? // LIBER Quarterly. Vol. 10 (2000) no. 2, p. 238-245. RR.

RAAMATUKOGUORGANISATSIOONID

813. **Verein Deutscher Bibliothekare 1900-2000.** - Wiesbaden, 2000. - 408 S. TÜ.

*

814. **Rajakiili, P.** Lääketieteellisten kirjastojen yhteistyöjärjestöjä // Signum. Vsk. 33 (2000) nro 6, S. 135-136. EAR, RR, TTÜ, TÜ.

2000. AASTA JOOKSUL TÄIENDAVALT SAABUNUD AJAKIRJAD

1. Art Libraries : Section of Special Libraries Division Newsletter. Holland. - RR.

2. Bibliothek. Forschung und Praxis. Saksamaa. - TÜ.

3. Bibliotheksforum Bayern. Saksamaa. - RR.

4. Biblos. Austria. - RR.

5. Cataloging and Classification Quarterly. USA. - EAR, RR.

6. CDNLAO Newsletter. Jaapan. - RR.

7. IASP Newsletter. Taani. - RR.

8. IBBY Newsletter. Šveits. - RR.

9. Information Technology and Libraries. USA. - EAR.

10. Internet Reference Services Quarterly. USA. - EAR.

11. Journal of Internet Cataloging. USA. - EAR, RR.

12. Library Collectios, Acquisitions, and Technical Services. USA. - EAR, RR, TÜ.

13. Library Resources and Technical Services. USA. - EAR, TÜ.

14. Library Trends. USA. - RR.

15. NORDINFO-Nytt. Soome. - EAR, RR.

16. Onnimanni. Soome. - RR.

17. Performance Measurement and Metrics. Suurbritannia. - RR.

18. The Reference Librarian. USA. - RR.

19. Svensk Biblioteks Forsking. Rootsi. - RR.

20. The Yale University Library Gazette. USA. - RR.

21. Книжное дело. Venemaa. - TÜ.

22. РНБ информация. Venemaa. - RR.

TARTUMAAL "KATSUTI" KODURAAMATUKOGUSID

TOIVO ÄRTIS

Külitse raamatukogu juhataja, žürii liige

Tartumaa on teadaolevalt ainus paikkond Eestis, kus käimasoleval raamatuaastal on püütud leida ja tunnustada parimate koduraamatukogude omanikke. Žürii hindas kõige õnnestunumaks ja huvipakkumaks raamatuvaramud, mis kuuluvad elupõlistele koolmeistritele Mihkel Jürgensonile (Tartu vald Tammistu küla) ja Kalev Päidile (Elva).

Tartumaa koduraamatukogude konkursist tehti kokkuvõtteid Tartu Linna Keskraamatukogu saalis oktoobrikuu viimasel pühapäeval. Raamatuaasta peakomitee abiesimees Peeter Tulviste mõtiskles, kuidas eestlaste kodused raamatukogud ja suhtumine raamatutesse on ajapikku muutunud. "Meie vanavanemate koduraamatukogud olid palju isikupärasemad, sest tol ajal ei suudetud osta kõiki ilmunud teoseid ja tuli teha valik," tõdes professor Tulviste. "Raha seab piirangu ka nüüd ning me oleme pidanud muutma oma ostmis- ja lugemisharjumusi – raamatud on ju kallid."

Nõukogudeaegsed koduraamatukogud tuleks talletada

Nõukogude aja suured ja kiiresti täienenud, kuid väga ühenäolised koduraamatukogud on minevikku vajumas. Et tulevikus oleks uurijatel ülevaade, milliseid raamatuid ostsid ja lugesid haritud nõukogude inimesed, soovitas Peeter Tulviste igapäev koostada nimekirja trükistest, mis tal olid olemas punaajal. "Meie kultuurikiht tundub olevat õhuke ja noor. Mitmesugustel põhjustel ei ole maarahval tekkinud raamatukogusid, mida

oleks põlvest põlve pärandatud nagu baltisakslastel," üldistas Tartu Ülikooli professor Ülo Matjus, kes juhtis koduraamatukogude konkursižüriid. "Nägime Nõukogude Eesti haritud maainimese koduraamatukogusid, mis valdavalt on kogunenud ühe põlvkonna jooksul. Paljud raamatukogud saavutasid oma tipu ja lõpu 1990. aastatel. Praegu kurdetakse ruumipuuduse ja raamatute kalliduse üle – need on ohumärgid."

Raamatupoed, antikvariaadid, postikataloogid ja internetikaubamajad on nüüd kirjasõnast pungil, kuid harva jõuab sealt täiendust hinges püsimise eest võitlevate maainimeste koduraamatukogudesse. Kõik konkursil osalenud raamatufännid pihtisid murelikena, et suudavad oma kogu väga harva täiendada või on loobunud rahapuudusel paljudest meelepärastest trükistest. Seda kosutam oli kuulda, et koduraamatukogude omanikud ei müü kergel käel väärtuslikke köiteid (näiteks Taska köidetud Piiblid jms.), ehkki talutööde korraldamisel oleks hädasti raha vaja ja ülesostjadki liiguvad ringi.

Koolmeistrite raamatukogudele elutöö auhind

Tartumaa koduraamatukogude konkursi võistlustulle kogunes 27 raamatuvaramut. Osalesid Tartu, Alatskivi, Ülenurme, Rannu, Rõngu, Mäksa, Puhja, Luunja, Kambja, Nõo valla ja Elva linna raamatufännid, kes bibliofiiliahuvilise Ülo Matjuse poolt koostatud ulatuslikule küsitluslehele vastamisega andsid žüriile oma trükiste-kollektsioonist esmase ülevaate. Ankeedivastuste põhjal sõelus žürii (Ülo Matjus, Kõrveküla (maakonna)raamatukogu direktor Hele Ellermaa, raamatukoguhoidjad Elle Tarik, Karin Evik, Toivo Ärtis) kümme huvipakkuvat kogu, millega oktoobri keskpaigas põhjalikumalt tutvuti.

Žürii töö oli keeruline, sest kõik kogud olid väga omanäolised, neist aimus omaniku sügav raamatuarmastus ja huvitegevus. "Me ei saanud

hinnata nagu spordivõistlusel, kus kõiki tulemusi võib mõõta," piltlikustas žürii esimees Ülo Matjus autasustamistseremoonial. Žürii otsustas iga raamatukogu puhul hinnata kogu eripära (seotus omaniku elukutse või huvidega, ilukirjanduse osakaal jms.) ja korrasstatust (arvepidamine, kataloogid, raamatute paigutus jms.); bibliofiilsete ehk vanade raamatute olemasolu. Tähtsaks peeti ka kodukandiga seotud kirjanduse, artiklite jt. infokandjate kogumist ning kasutamist koduloolises töös (uurimuste koostamine, ekskursioonid jm.).

Kõige selgemalt **vastasid eeltoodud hindamiskriteeriumidele kahe elupõlise koolmeistri** – Luunja ja Tammistu koolis töötanud **Mihkel Jürgensoni** (73) ning Elva geograafiaõpetaja **Kalev Päidi** (64) – koduraamatukogud. Nemad pälvisid I koha tunnustuskirja ja auhinnaraamatud. Professor Matjuse hinnangul on koduraamatukogude konkursi võitmine nii Mihkel Jürgensonile kui Kalev Päidile justkui elutöö auhind, sest aastakümnete jooksul investeerisid koolmeistrid oma kasina palga haruldaste ja tuumakate raamatute kogumisse.

Elva linnale suvise valsikuningriigi maine andnud Straussi muusika fanaatik Kalev Päid ei oska täpselt öelda talle kuuluvate teoste arvu. "Mõõdupuuga mõõtes on riulitel 82 jooksvat meetrit trüki-seid," teab raamatusõber oma hinnalise kogu mahtu. Tammistulase Mihkel Jürgensoni isiklik raamatuvaramu on veelgi suurem: laudite kogupikkus on 100 meetrit + arvukates kastides olevad raamatud.

Teise koha väärtsid põllumajandusülikooli veterinaariaõppejõud **Enn Ernits** Tõrvandist, Tartu valla ajalehe agronoomiharidusega toimetaja **Heino Sepp** ning **Aasa** ja **Tiina Sulg** – ema ja tütar Mellistest, kes töötavad kutseliste raamatukoguhoidjatena. **Kolmanda koha** pälvisid Nõo kooli endine õpetaja **Asta-Agnes Marand**, pensionäripaar **Veevi** ja **Arnold Priks** Tartu vallast Salu külast ja talunik **Elo Melk** Tartu vallast Toolamaa külast. Konkursi noorim osavõtja oli Kambjas elav seitsmenda klassi õpilane **Ken Ird**.

Koduraamatukogu vajab korrastamist

Koduraamatukogude konkursi praktiline eesmärk oli tutvuda kodukogude hetkeseisuga ja anda raamatuvaramute omanikele nõu. "Raamatud peaksid olema ruumis nähtaval kohal, avariilistel, lahtistes kappides, omanikuga silmkontaktis," juhendas Ülo Matjus koduraamatukoguhoidjaid. Pahatihti surutakse raamatud ruumipuudusel kinnistesse seinaseksioonidesse või peidetakse keldritesse, kuuridesse ja pööningutele. "Raamatud kogunevad kogu juurde, kuid kogu peab suutma valikut teha, mida hoida endale, mida anda teistele," soovitas Ülo Matjus. Ta pidas väga tähtsaks, et raamatud liigitataks süsteemselt ning igal kodukogul oleks inventariraamat, tulmenimestik või kataloog, kus on kirjas andmed oma raamatute kohta (soetamise aeg ja viis, hind). Ülo Matjus avaldas kahetsust, et praegu pole müügil koduraamatukogu registreerimiseks mõeldud kontoriraamatuid, kuhu tema poisikesepõlves sai mugavalt kanda oma esimesi raamatuid. Võimaluse korral oleks hea raamatud arvutisse sisestada, sest siis saab teha muudatusi ja täiendusi. Konkursil osalenud kodukogude omanikest on oma kogu arvutisse sisestanud veterinaariaõppejõud Enn Ernits.

Kõitmine muudab ajakirjad ja raamatud ühtlaseks, kuid Ülo Matjus soovib olla selle tööga väga ettevaatlik, et põhjendamatult ei kaotataks raamatu eripära (tiitelleht, formaat). Eriformaadiliste raamatute/ajakirjade kokkukõitmine on eriti ohtlik ja ettevaatust vajav.

Koduraamatukogu konkurss väärtustas raamaturahvast

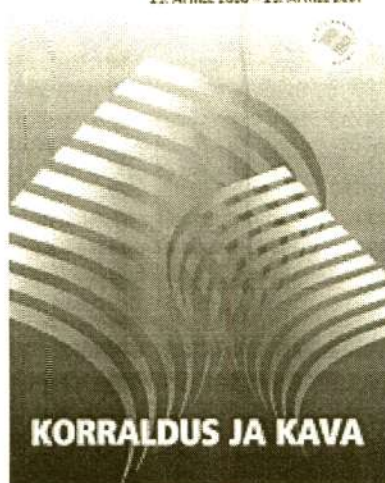
Koduraamatukogude konkursi idee pakkus välja Vedu raamatukoguhoidja Karin Evik, kes plaanis "katsuda" Tartu valla kirjasõnastõprade koduseid kogusid. Kõrveküla (maakonna)raamatukogu direktori **Hele Ellermaa** eestvedamisel ning Tartu Ülikooli professori **Ülo Matjuse**, kohalike raamatukoguhoidjate ja vallalehtede kaasabil kasvas ainulaadsest kavatsusest kõigile Tartumaa raamatukogujale mõeldud mõõduvõtmine.

Raamatuaasta peakomitee liige Ülo Matjus mainis autasustamisel kodukogude konkursi kui üht kesksemat raamatuaasta üritust Tartumaal. Kui esimese raamatuaasta puhul väärtustati raamatut kui iga kodu rikkust, siis praeguses kultuuripildis on koduraamatukogul marginaalsem tähendus. Seltskonnaajakirjanduse kirevatele veergudele mahuvad (liba)prominentide vannitoad ja mullivannid, veinikeldrid ja koerte matused, kuid raamatukogudest uusrikaste puhul ei kirjutata/ei ole kirjutada.

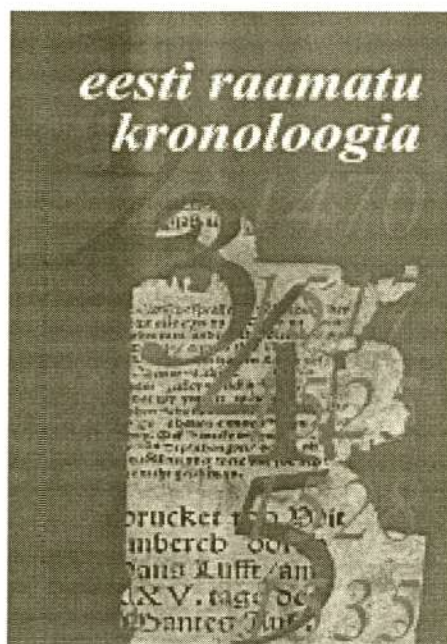
Koduraamatukogude konkurss oli vajalik ettevõtmine, sest see väärtustas aatelise raamaturahva aastakümnetepikkust huvitegevust praegusel raamatukultuuri muutumise ajastul.

EESTI RAAMATU AASTA

23. APRIL 2020 – 23. APRIL 2021

Kasulik andmevara raamatuaasta tööd ja kavast.

"Eesti raamatu kronoloogia" (koostaja Tiiu Reimo, EAR) on raamatuaasta olulisemaid triiki-seid. Esmakordselt on ühiste kaante vahele koondatud kogu eesti raamatu 475-aastane ajalugu. Raamatule lisab erakordsust see, et kronologiseeritud on ka eesti raamat Nõukogude Vene-maal, Saksa okupatsiooni ajal ning paguluses. Tegemist on esimese tervikpilti pakkuva eesti raamatuloo väljaandega.

Kronoloogia esitab olulisemad daatumid, nimed ja sündmused kõigist eesti raamatuga seotud valdkondadest: triikikunsti arengust, kirjastustegevusest, raamatukaubandusest ja raamatukogudest. Kirjas on eestlaste lugemishuvi kujundanud ja hoidnud väljaanded, kirjandusloo tähtsed ning triikikunsti arengu seisukohalt olulised raamatud.

Faktirohke "Eesti raamatu kronoloogia" aitab täita liinka praeguses raamatuloolises kirjanduses, sobib õppevahendina koolidesse ning avardab iga kultuurihuvilise silmaringi.

Raamatu ilmumist toetas Eesti Raamatu Aasta Peakomitee.

Sirje Lauring Vaska

ERIALARAAMATUKOGUDE SEKTSIOON korraldas traditsiooniliste raamatukogupäevade puhul 25. oktoobril Eesti Akademiilises Raamatukogus komplekteerimisalase teabepäeva, kus osales ligi 40 erialaraamatukogude töötajat Tallinnast, Tartust ja Pärnust.

Aastase tegevuse jooksul on meie sektsiooni üritustel omavahel teadmisi ja kogemusi jagatud ning ka esinemisostkust täiustatud, kuid seekord olid kutsutud esinema valdavalt külalisesinejad.

EAR-i infotehnoloogia teenistuse peatehnoloog **Reet Oruste** andis ülevaate ELNET Konsortsiumi tegevusest ja plaanidest ning komplekteerimismooduli rakendamisest integreeritud raamatukogusüsteemis INNOPAC. Sektsiooni liikmed olid eriti huvitatud erialaraamatukogude kaasamise võimalustest sellesse süsteemi, mis piiratud rahaliste vahendite puhul hõlbustaks komplekteerimise koordineerimist ning aitaks lugejal leida raamatut ka väikesest erialaraamatukogust.

Teabepäeva teine külalisesineja, Tartu Ülikooli Raamatukogu infoja eurodokumentatsiooni osakonna konsultant-referent **Marika Meltsas** pakkus informatsiooni sidusandmebaaside tellimistingimustest ja -hindadest ning Eesti raamatukogudes kasutatavatest andmebaasidest. Erialaraamatukogu sektsiooni liikmed avaldasid soovi, et kogu Eesti raamatukogude poolt ostetavate kommertsandmebaaside kohta käiv teave võiks olla kättesaadav ühes kohas.

Kolmandaks arutati väliskirjanduse tellimist erinevate allikate kaudu, kus valdavalt endises töökohas RR-is omandatud komplekteerimisalaseid kogemusi jagas praegune Eesti Panga raamatukogu juhataja **Rene Tendermann**.

Viimane esineja **Tõnn Sarv** tutvustas OÜ Raamatukauplus Krisostomus otsingusüsteemi raamatute tellimiseks välismaalt. Oma sõnavõtu lõpetas ta raamatukogutöötajatele alati headmeelt valmistava uudisega – kevadisel Balti raamatumessil 2001 tehakse paljude välismaa kirjastuste väljaannetele suur allahindlus.

Ürituste rohkearvuline osavõtt kinnitas, et möödunud aastal rajatud erialaraamatukogu sektsiooni tegevus on erialalisel enesetäiendamisel vajalik.

Vaiko Sepper

VÖISTLUS "INFOOTSING INTERNETIS"

Raamatukogupäevade aegu toimus **infootsingu võistlus** avaliku juurdepääsuga interneti inforessurssidest. Osalema olid oodatud kõik huvilised suurtest ja väikestest raamatukogudest. 24. oktoobril peeti võistluse eelvoor, kuhu registreerus 28 osavõtjat 15 raamatukogust. Kõigile osalejatele saadeti e-postiga 20 küsimust, millele vastamiseks aega ei piiratud. Kümme kõige kiiremini ja õigemini vastanud raamatukogu pääses edasi lõppvooru (üks esindaja raamatukogu kohta), mis toimus 30. oktoobril Tallinnas TPÜ ruumides Viru väljakul. Võistlejatel tuli vastata jällegi 20 küsimusele ja seekord oli vastamiseks aega 1,5 tundi. Küsimused olid erinevatest teemavaldkondadest nagu eelvooruski ega eeldanud osalejatelt mingisugust spetsialiseerumist. Võistluse võitis **Iris Frolov** EAR-ist 37 punktiga. Teine-kolmas koht läks jagamisele **Mihket Üti** (TTÜR) ja **Marek Saarmark** (Eesti Parendiraamatukogu) vahel 34 punktiga. Viimases voorus esinesid veel Pärnu Keskraamatukogu (Heda Koff neljas), RR (Piret Juhani viies), Tartu Linna Keskraamatukogu, TPÜR, TTÜ Küberneetika Instituudi raamatukogu, Lääne-Viru-

maa Keskraamatukogu ja Ülenurme raamatukogu Tartumaalt.

Parimad võistlejad ja korraldaja said ERÜ-lt auhinnaks TEA "Võõrsõnastiku" CD-ROM-il.

*Mai Põldaas
TPÜR, võistluse läbiviija*

MÄRKA KOLLEEGI!

ERÜ BÜROO OOTAB
5. JAANUARIKS 2001:

- Asutuste, organisatsioonide ja üksikisikute ettepanekuid **Friedrich Puksoo auhinnale**. Hinnatakse 2000. aastal trükitud raamatuloo, raamatuteaduse, raamatukogunduse ja bibliograafialaseid kirjutisi. Esildisele lisada töö kahes eksemplaris.

ERÜ ja TÜR-i ühine auhind parimale autorile kuulutatatakse välja F. Puksoo päeval "Raamatukogud eesti raamatu hoidjana" TÜR-is 23. jaanuaril 2001.

- Esildisi **ERÜ aasta- ja teenetepreemia kandidaatide** kohta.

Kirjeldada kandidaadi tegevust ja märkida preemia liik.

- Ettepanekuid **Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu juhatuse kolme liikme valimiseks**.

Esildisele lisada kandidaadi lühiiseloostus.

- Veebruaris 2001 lõpevad juhatuse liikmete Katrin Kaugveri (TÜR), Kersti Naberi (Eesti Panga raamatukogu), asendusliikmete Siiri Haugase (Pärnu KR) ja Ester Sõrmuse (Tallinna Pedagoogilise Seminari raamatukogu) volitused.

Juhatuses esinise Krista Talvi (RR) ja liikmete Sirge Bärge (Kose-Uuemõisa raamatukogu), Mare Ektermanni (Lääne Maakonna KR), Sirje Lauring Vaska (EAR), Ene Loddese (RR) ja Marje Tamre (Concordia Rahvusvaheline Ülikool Eestis raamatukogu) volitused kestavad aastakoosolekuni aastal 2002.

Ettepanekud palume esitada kirjalikult ERÜ bürosse (10122 Tallinn, Tõnismägi 2, tuba 4093).

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu AASTAKOOSOLEK toimub 28. veebruaril 2001 Eesti Rahvusraamatukogus

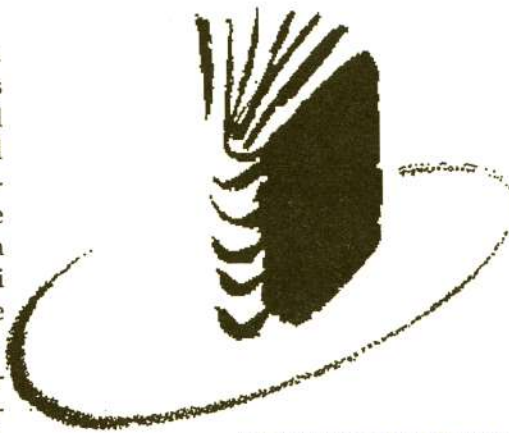

PILDIKESI RAPLAST

Rapla on puhas ja õdus linn. Rapla Keskraamatukogu on mõnus ja kodune. Üks väike mure küll tiksus rinna sees: äkki muutuvad keskraamatukogud oma kujunduselt liialt euromaitseliseks, natuke ühenäolisteks? Ent oluline on ikkagi sisu ja vaimne töö, mis siiani hoiul meie raamatukoguhoidjate kindlates kätes ja julgetes mõtetes.

Eesti raamatukogupäevade avaldus ehk **konverents**, mis pühendatud raamatuaastale, toimus 20. oktoobril Rapla maavalitsuse saalis ja jätkus hiljem raamatukogu ruumides. Kuulajaid oli palju ja ettekandedki kenad. Teadagi tekkis kohalolijatel ka arvamusi, ent aja puudusel neid teistega jagada ei jõutud. Kui, siis omavahelistes jutujamistes. Minu eelis on aga see, et võin mõned tähelepanekud teele lähetada.

Raplamaa kultuuri ja haridust suunav **Aivar Soe** oli oma sõnavõtuks põhjalikult valmistunud. Ta teadis Jossif Brodskist mõndagi, üritas filosoferidagi, tõi kummatavaid näiteid juudidprobleemide kohta, aga raamatukogu avarustega ei olnud end piisavalt kurssi viinud. Küll keerukas sõnastuses, aga vähemalt minu enesetunnet riivavalt, lähenes ta Eesti Rahvusraamatukogu otsusele, mis puudutab laste teenindamist. Kui üks ametnik võtab mingi küsimuse kohta sõna, siis eeldaks, et ta on rohkem kui üht-kaht arvamust kuulnud. Kindlasti aga põhipoolt, st. Rahvusraamatukogu.

RAAMATUKOGUPÄEVAD
20.-30. OKTOOBRI

ERÜ esimees **Krista Talvi** kinnitas elegantselt esinedes, et kõik probleemid tuleb ausalt ja korraliku arengukava abil lahendada. Sulatõsi, aga kuidas jõuda niikaugele, et ühe inimese õiglustunne kunagi teist ei riivaks? Et ühe raamatukogu soovid sobituksid teise omadega? Arengukavaga peab aga vist tõesti maha saama, teist teed ei näi olevat.

Järgnesid raamatuaasta väärilised ettekanded. Mulle isiklikult meeldis konverentsitegijate mõte keskenduda oma maakonnast võrsunud vaimuinimeste tegemistele.

Külliki Wulf kõneles küllap kuulsamast Raplamaa kirjamehest: "Uku Masing – kas marginaalne isik?" See oli üks kümnetest tõlgendusvõimalustest, mida oleme erudeeritud, ent endiselt meile võõra võitu kirjaniku kohta kuulnud.

Liivi Aarma teavitas kuulajas-konda aga vähetuntud eesti kirjutajast Johann Thomassonist, kes

pärineb Raikküla mõisa maadelt. Olgu öeldud, et tema seisis kord eestikeelsete rahvaraamatute, meie praeguse mõiste järgi bestsellerite avaldajate esirinnas.

Sahinat ja elevust tekitas eesti kirjaniku ja Rapla elaniku **Andres Ehini** käsitlus "Mis tuleb raamatu asemele?" Nimelt tutvustas ta üht multimedia väljaannet. Urugailase Luis Brado CD-I avaldatud luulekogu (kui nii sobib öelda) meenutas mulle lühikest tele-

filmi või piltidega muinasjutu-raamatut, kus teksti luges autor ise. Kuigi Andres Ehin vahendas ka paari luuletuse tõlke, ei jõudnud Ladina-Ameerika poeedi sõnum minuni, aga ma muidugi jõudsin veidi maa loodust märgata. Muide, niisuguse CD tegemine maksvat umbes 100 000 krooni! (Vt. näiteks Kultuurkapitali annetusi meie luuletajatele!)

Raamatuaasta peakomitee aseesimees **Ants Veetõusme** tõstatas kooliraamatukogude komplekteerimisolukorra ja lubas, et nad hakkavad jõudumööda kooliraamatukogusid trükistega aitama. Meest sõnast, härja sarvest, aga kui raamatuaasta saab läbi, mis juhtub siis? Ma ei tea küll, aga võib-olla peakomitee jätkab edasi ja otsib endale varakult lisategevust.

Raplamaaga juurte kaudu seotud **Paul-Eerik Rummo** mõtiskles oma sõnavõtus "Keelekunst-kirjandusraamat" raamatu ja kirjanduse üle kui poeet. Ka ühines ta eelkõneleja ideega jagada oma üleliigsed raamatud kooliraamatukogudele. Minu aim aga ütleb, et kõik raamatukogud ihaldavad uuemat ja kõige uuemat kirjandust, Pavliku-eelset, -aegset ja -järgset literatuuri ei vajata enam kuigivõrd. Kuid keegi ei keela meil kinkida jõuluks oma kunagisele koolile mõnd uhiuut trükist. Vaat kus ettepanek!

Ja siis kõneles raamatukogude ajaloo uurija **Piret Lotman**. Vääramatult jagas ta oma tähelepanekuid raamatukoguajaloo eri etappide kohta. Kindlasti tekkis mitmesuguseid arvamusi, aga kuna mulle

SÕIDA IFLA-LE!

IFLA Rahvuslik Organiseerimiskomitee kuulutab välja konkursi **stipendiumile osavõtuks IFLA 2001. a. konverentsist** 16.–25. augustini Bostonis (Massachusetts, USA).

Stipendiumist kaetakse osavõtumaks, transpordi- ja majutuskulud ning lisaks antakse ka veidi päevaraha. Eelistatakse raamatukogunduse valdkonnas töötavaid kuni 35-aastasi noori spetsialiste, kel on töökogemusi vähemalt viis aastat ning kes tavaliselt ei osale IFLA konverentsidel.

Avalduse blankette saate ERÜ büroost ja leiate IFLA 2001 kodulehelt <http://www.ifla.org/IV/ifla67/>

Stipendiumitaotlused tuleb täidetuna tagasi saata enne **1. märtsi 2001.**

meeldib seisukohtade rohkus, siis loodan, et mu hea kolleeg oma mõtteavalduse artiklikis vormistab ja RK kaante vahel avaldab. Tema ettekande "Eesti raamatukogu ja Euroopa kultuuriruum" põhisonum peitub järjepidevuse kinnitamisest ja vankumatus usust, et Eesti raamatukogud ei tohi oma kristlikult kultuurist lähtuvat vundamenti mingil tingimusel lammutada.

Rapla Keskraamatukogu sõber Rootsist **Anne-Lise Fäldt** esitas oma jutu "Rahvaraamatukogu roll Rootsi ühiskonnas" rootsi keeles. Tõlgi kaudu saime teada, et ka Rootsis suruvad bürokraadid peale edasiminekut! Olgu lisatud, et rootslanna rääkis Piret Lotmanile kohati vastupidist juttu, sest viimane hoiatas meid tarbimise ja majandusterminite kasutamise eest raamatukogunduses. Kuna Rootsi raamatukoguhoidja keskkond rahvaraamatukogudele, siis leidis ettekanne suurepärase auditooriumi – januneme ju kogemuste järele. (Vahel aga tundub, et meie võiksime juba ise

Parimad kirjanduse tundjad: Tartu Linna KRK võistkond raamatukogupäevade avamisel Raplas.

oma veremaitselisi kogemusi teistele jõukatele kultuuridele jagada.) Muidugi saab rootsi kultuuriruumis palju rohkem korraldada ja ümberkorraldada kui siin, pidevalt lõhutud ja taas rajatud süsteemis.

Andres Ehini intermeedium "Varjud minevikust" haalus vastasmärgina tema eelnenud ettekandele. Vaimude väljakutsumine ja nende vastuhakk unustusele ja arvutiajastu vaimusele oli parajalt teravmeelne ja esitatud õigele kuulajale-vaatajale.

Õhtupoolikul näidati maavalitsuse majas filmi "Masingu maastikud" I (autorid Vallo Kepp, Mikk Sarv, Enn Säde). Vaatajatele meeldis.

Enamik siirdus aga raamatukogusse kirjanduse tundmise võistlusele. Osales 12 võistkonda. Küsimused olid minu arvates keskmise raskusastmega ja nõudsid eelkõige tähelepanu. Võitjaks kuulutati seekord nelja keskraamatukogu esindajad. Selles on pisut-pisut "süüdi" žürii, kuhu ka ise kuulusin, aga me tahtsime juuksekarva lõhkijamiseni ausad ja täpsed olla. Niisiis, esimene koht kuulus pidevalt favoriidina esitletud Tartu Linna Keskraamatukogu võistkonnale (**Tiina Tarik, Tiina Sulg, Piret Kiivvit**), teiseks jäi Jõgevamaa (**Ene Karu, Tiina Kull, Piret Narits**), kolmandale kohale tulid Viljandimaa (**Heli Raud, Kalli Kahi, Aita Härm**) ja Võrumaa (**Maie Elstein, Külli Ossul, Matti Russ**).

Lõpetuseks tänusõnad kõigilt osalejatelt. Aitäh ERA Peakomiteele rahalise toetuse eest! Rapla Keskraamatukogu korraldustöö (mõni nimi ka: **Ilvi Laidna, Katrin Niklus, Kaja Tammar**) on viit väärt. Ja ERÜ, tema tegutseb ikka väarikalt ja enesekindlalt, nagu tema hiilgusele raamatukoguhoidjate esindusele kohane. Jõudu ja kohtumiseni järgmisel viinakuul!

Maire Liivamets

Raamatukoguhoidjate teabepäevale "Teadus ja teadusraamatukogud" saabujaid üllatas rõõmsalt EAR-i uksele seatud tekst.

KAS MÕTLEME VEEL?

26. oktoobril EAR-is toimunud teabepäeva "Teadus ja teadusraamatukogud" järel ma erilist mõtlemis- ja arutlemistungi enam ei tundnud, aga küsimuse, millest siis ikkagi räägiti, esitasin lõpetuseks küll.

Kõige lihtsam moodus esinejate tutvustamiseks on nende ettekannete pealkirjad ritta seada. Niisiis: avasõnad lausus ürituse korraldajate poolelt ERÜ esimees **Krista Talvi**, järgnes akadeemik **Ene Ergma** "Eesti teadus täna", edasi professor **Marju Lauristin** "Teadus, raamatukogu, riik", RR-i peadirektor **Tiiu Valm** "Raamatukogunduse arengukavadest teistes maades", EAR-i asedirektor **Aili Normak** "Arengukava koostamise põhimõtetest", TÜR-i direktor **Toomas Liivamägi** "Ühtse teadusraamatukogu ideestiku ja toime mehhanismide avamine".

Sootuks keerulisem on aga selliseid kokkusaamisi kommenteerida. Seda kinnitab fakt, et keegi ei tahtnud oma seisukohti kirjalikult avaldada.

Arvatavasti soovis ERÜ kokkukulnute arvamusi pisut ühtlustada, raamatukogust mõtlejaid liitagi, sest Krista Talvi kuulutas pidulikult – raamatukoguhoidjad saavad edasi liikuda ainult koostöös. Küllap selle nimel raamatukogupäevigi korraldatakse.

Ent edasi astus iga kõneleja oma künka otsa ja sealt ta oma sõnumi ka kuulajale saatis. Mis raamatukogunduse hetkeolukorras on täiesti loomulik ja mõistetav. Mu kõrgeenenud uudishimu jahutas aga TA asepresidendi, akadeemik **Ene Ergma** vaatlusnurk, mis tundus raamatukogusid silmas pidades liig personaalne, ent mida võib samuti mõista. Kuid tol päeval ootasime teistsugust lähenemist. Nimelt tõstis akadeemik esile virtuaalraamatukogu kui kõikvõimsa teabeandja, sest astronoomias saab uusimat informatsiooni põhiliselt **elektrooniliselt**. Raamat ei pälvinud tema jõulises esinemises erilist tähelepanu. Teisi Eesti raamatukogusid, välja arvatud Tartu Observatooriumi raamatukogu, pole ta

Marju Lauristin kinnitas, et ta üritab kaitsta Riigikogu kultuurikomisjonis raamatukogude eelarvet.

juba aastaid külastanud. Veel rõhutas **Ene Ergma**, et noortele (kas teadlastele?) pole oluline, kus asub raamat, tähtis on info. Paberkantjatele viidates eeldas ta, et need oleksid erialati koos, jutt oli teadagi astronoomiat puudutavatest trükistest. Vastates **Anne Valmase** pärimisele teadlase ja raamatukogu suhetest, sõnas akadeemik, et vaja oleks teadlaste nõukogu, kes nõustaks komplekteerimist.

Marju Lauristin kui poliitik ei unustanud viitamast teaduspoliitika tähtsusele, sest teadusraamatukogud on osa eesti teaduse arengus. Kuid sotsioloogina ei nõustunud ta **Ene Ergma** väidetega ja kinnitas mitu korda, et sotsiaal- ja humanitaarteadlased, samuti majandusteadlased vajavad kindlasti **raamatut**. Et olla nendel aladel rahvusvaheliselt arvestatavad, vajame me Lauristini sõnul pädevat diskursust – ainult virtuaalraamatukogust selleks ei piisa. **Marju Lauristin** ei ülistanud interneti kiirust, vaid sõnas, et avariilultel (välismaal teadagi) võib sama ajaga palju rohkem tekste läbi vaadata. Riigikogu liikmena tunnistab temagi, et suhtlemine liinil teadusraamatukogu-riik ei ole korras. Üks võrdlus veel – nimelt arvas **Marju Lauristin**, et ühiskond on põllumajandusmuresid teravamalt teadvustanud kui teaduse ja teadusraamatukogude probleeme. Meie kohus on aga üldsusele selgi-

tada, et rahvuse ellujäämiseks on teadusraamatukogud sama olulised kui põllumajandus. Kindlasti võivad (teadus)raamatukogud ka tulevikus loota raudse loogika ja täpse sõnaga professorilt tuge, sest tema esinemisest õhkus meie murede mõistmist.

Raamatukogu direktorite põhimõtteid ja arvamusi raamatukogude tulevikust nii- või naamoodi üldiselt teatakse, nendest on viimastel kuudel palju-palju räägitud. RR-i ja EAR-i juhi sõnavõttud olid sedapuhku teoreetilist laadi, küllap tulevase arengukava koostajad sealt midagi kõrva taha panid. Tutvustati ju teiste riikide strateegilisi plaane. Jäi meelde **Tiiu Valmi** rõhutus – raamatukogu tuleb näha keskkonnas!

Kuid mind hämmastas, et **Toomas Liivamägi** ikka veel kuulajaid ärritab, esimesel ja teisel, ehk kolmandalgi korral võib ju nii juhtuda, aga viimaks tuleb endale tunnistada, igal ajal on piir. Pole ju võimalik lõputult taguda rauda Tartu *contra* Tallinn või vastupidi, sest põhiprobleem asub mujal. Nähtavasti tuleb meil edasi mõelda, sest ükskord ometi peab selgeks saama teadusraamatukogude koht ühiskonnas ja nende täpne rahastamise alus. Ükskord peame mõistma, et see on kasulik kõikidele raamatukogudele.

Maire Liivamets

PÖLTSAMAA RARITEETSED TRÜKISED TÜR-is

ENE-LILLE JAANSON

"Raamatulooline Eesti. Kodumaa tundmise allikad" töid 7. septembril Põltsamaale raamatu aasta üritusele kokku üle poole tuhande kodu- ja loodusuurija ning raamatusõbra. Nagu juba teame, on ilmunud ettevõtmise peakorraldaja Jaan Eilarti koostatud samanimeline kogumik.

Tartu Ülikooli Raamatukogule, kus on aastaid uuritud Eesti trükikodade ajalugu ja kogutud andmeid ning registreeritud siinmail ilmunud nii eesti- kui ka võõrkeelseid trükiseid, pakkusid eelkõige huvi Arnold Everausi ülevaade "Olulisemat Eesti trükikodade ajaloo" ning Liivi Aarma (L. A.) **bibliograafianimestik "Põltsamaa vanemad trükised"**.¹ Teeneka Tartu trükikodade uurija Everausi artiklile lisaksin täpsustuseks, et viimased uurimistulemused TÜR-is sunnivad Eesti esimese, rootsiaegse Tartu ülikooli trükikoja tegevuse algus- ja lõpuaastat, praegu veel tavalises kasutuses olevast (vastavalt 1631–1709) ühe aasta võrra edasi nihutama. Seega on Tartu ülikooli trükikoja tööaastad 1632–1656 ja 1690–1699 Tartus ning 1699–1710 Pärnus. Allakirjutanu on sellekohase teostusmaterjali analüüsi esitanud RK veergudel juba 1997. aastal.² Käes-

olevas kirjutes tahaksin veidi pikemalt peatuda meie vanima eratrukikoja lool ja toodangul.

Eesti trükinduse ajaloos kuulub Põltsamaa trükikojale ja seal ilmalgust näinud raamatutele välja paiste koht. Enamasti seostub see eesti ajakirjanduse alguse – nädalalehe "Lühhike õppetud ..." ilmumisega aastail 1766–1767, mida andis välja arst Peter Ernst Wilde. Eesti- ja läti keelsete raamatute kõrval moodustas trükikoja toodangust siiski lõviosa Põltsamaa (L. A. nimestikus 41 nimetust) kohalikule saksakeelsele ja saksa keelt mõistvale elanikkonnale suunatud trükisõna, mis jagas praktilise elu, tervishoiu-, taime- ja loomakasvatusalaseid teadmisi. Sestap on igati tervitatav Liivi Aarma ettevõtmine esitada Põltsamaal ilmalgust näinud eesti ja võõrkeelsete trükiste bibliograafia koos ning kronoloogilises järjekorras. Selline ülesehitus annab ülevaate trükitegevusest aastate lõikes.

Põltsamaal, Venemaa metropoliist ja Balti kubermangude pealinna-dest kaugel asuva, aastatel 1766–1773 ja 1782–1789 tegutsenud trükikoja väljaanded olid haruldased juba 18. sajandil. Näiteks loetles Bacmeister 1773. aastal oma sõnumis uuest trükikojast Põltsamaal 13 trükist, millest ta oli näinud vaid ühte.³ Nüüdseks on kõne all olevaid raamatuid säilinud äärmiselt vähestes eksemplarides, mitmed on jäljetult kadunud.

Liivi Aarma bibliograafia eesõnas nimetatakse Põltsamaa trükiste peamise säilimiskohana TÜR-i. See asjaolu ajendaski ülikooli raamatukogus leiduvaid vastavaid

haruldasi väljaandeid kriitiliselt üle vaatama. Võrdlemisel tulid ilmsiks mitmed erinevused nimestikus esitatud andmetega. Neist mõnest olulisemast tahakski alljärgnevalt teavitada nii rahvusbibliograafia koostajaid kui ka kõiki asjast huvitatud raamatusõpru.

On teada, et vanad, ajalooliste kogudega ja keeruliste kataloogiringi kohaviidasüsteemidega raamatukogud, nagu on TÜR, varjavad kiivalt pealiskaudsema kasutaja eest oma saladusi. Tõeste tulemuste saamiseks ei tasuks rahulduda esimeste eitavate vastustega, vaid tuleks kutsuda appi kogude kujunemist ja katalooge tundvaid spetsialiste. Ei ole ka sugugi tähtsusetu kohaviida esitamise korrektus ja täpsus, millises osas nimestiku kirjed jätvavad korduvalt soovida.⁴

Ülikooli raamatukogus on Põltsamaa trükipressi alt tulnud 16 vanatrükist, kummastki tegevusajast kaheksa nimetust, neist viis tunduvad olevat praeguste teadmiste kohaselt ainu eksemplarid (7, 8, 14, 23, 26). Kolm varem raamatukogus leidunud eksemplari on praeguseks kadunud (nr. 3, 10, 22), esimene neist, "Lühhikene õppetud ..." on asendatud mittetäieliku komplektiga. Põltsamaa vanatrükiste nimekirjale tahaks juurde lisada ühe bibliograafiaandmetel põhi-

¹Siin ja edaspidi on mõeldud kogumikus ilmunud L. A. bibliograafiat, milles registreeritud TÜR-i leidumust ja kohaviitasid tuleks arvestada järgmiselt:

Nr. 1: Selles köites ei sisaldu Peter Ernst Wilde *Bekantmachung*.

Nr. 2: Est A RA 460 *pro* R Est.A-460

Nr. 3: varasem eksemplar on kadunud, olemas lünklik väljaanne: – R A-52702.

Nr. 7: A 5096 *pro* R Est.A-5096(3)

Nr. 8: A 5096 *pro* R Est.A-5096(2)

Nr. 10: TRÜ eksemplar leidmata juba 1972. a.

Nr. 11: R Est.A-746; lisaks olemas ka 2. trükk, s. a., ilmunud Riias või Leipzigs – R Est.A-13729.

Nr. 14: A 5096 *pro* R Est.A-5096(1).

Nr.18, 21: kohaviit märkimata – R S sa-lä 1

Nr. 22: märgitud kohaviidata TÜR-i leidumus, praeguseks on see trükis kadunud.

Nr. 23: R Est.A-6020(1)

Nr. 25: R Est – A -12986 *pro* R IX 33^a

Nr. 26: R Est.A-6020

Nr. 28: R Est.A-749

Nr. 32: R Est.A-356

Nr. 33: R Est.A-2816

Nr. 36: R Est.A-2673

Nr. 37: R Est.A-1515

¹Raamatulooline Eesti. Kodumaa tundmise allikad / koost. Jaan Eilart. Tartu, 2000. Lk. 63-71.

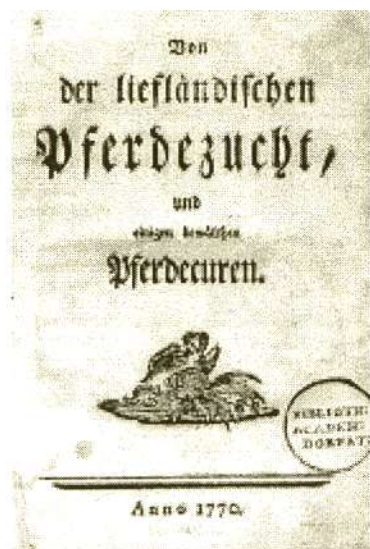
²Jaanson, Ene-Lille. Millal trükiti Eestimaal esimene raamat? // Raamatukogu (1997) nr. 5, lk. 27-30.

³Bacmeister, Hartwig Ludwig Christian. Von der Druckerey zu Oberpahlen in Estland // Russische Bibliothek / Hrsg. H. L. Chr. Bacmeister. St. Petersburg; Riga; Leipzig, 1772–1773. Bd. 1. S. 567–572.

neva pulmatrukise kirje, TÜR-is seda ei leidu, nii et leiukohta tuleb veel otsida.⁵

Kolme Põltsamaa väljaande kohta (nr. 11, 23, 26), mille säilimine on nimestiku koostaja poolt kahtluse alla seatud, võib rõõmustades teatada, et need on "täies tervises" TÜR-is olemas. Ja neist ka lähemalt:

11. Wilde, Peter Ernst. Von der liefländischen Pferdezuucht und einigen bewärthen Pferdecuren. [Liivimaa hobusekasvatusest ja mõnedest läbiproovitud hobuste ravi kuuridest.] *S. L., 1770. 99 S. 8°.*

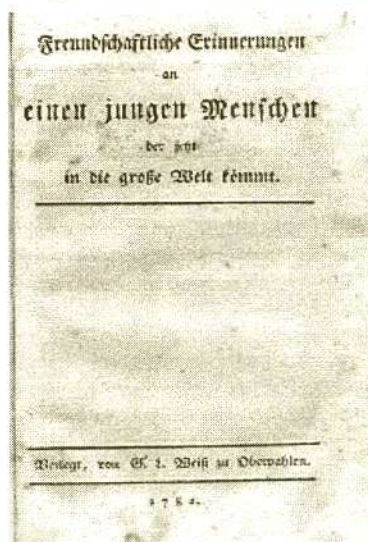
TÜR: R Est. A-746

Recke-Napiersky leksikon ja Venemaal 18. sajandil ilmunud võõrkeelsete raamatute kataloog annavad väljaande ilmuniskohaks Riga.⁶ Õige näib olevat siiski Põltsamaa (Oberpahlen).⁷

Teksti alguse initsiaali L tüpograafilised kaunistuselemendid langevad osaliselt kokku Põltsamaa trükise nr. 7 initsiaali elementidega. Väikse oktaavformaadis raamatu 63. leheküljel esitab autor lugejale palve saata talle veise- ja hobusehaiguste koduseid ravi- võtteid aadressil Põltsamaa trüki-

koda (*Ober Pahlische Buchdruckerey*). Ta lubab neid hoolikalt koguda, et hiljem trükkida täielik hobuseravimite raamat (*Roff-Arzeneybuch*). Ilmunud raamatu viimaselt leheküljelt leiame näiteks ühe soovitamist väärt retsepti: "Vahend lammaste ja sarvloomade kõha vastu: tubakas niisutada uriiniga, jahvatada ja meega segatult lusikatais sisse anda."

Laiemat tähelepanu äratanud Wilde Liivimaa hobusekasvatuse käsiraamatu 2. trükk jõudis lugeja kätte 1774. aastal samuti ilma ilmuniskoha tähistusega. Kuna Põltsamaa trükikoda oli 1773. aastal maha põlenud, siis tõenäoliselt trükiti väljaanne Riias või Leipzigis.⁸ Trükkis leidub TÜR-is kohaviidaga R Est. A-13729. Teose 3. trükk sai teoks Tartus Michael Gerhard Grenziuse trükikojas aastal 1793 – TÜR-is mikrofilm kohaviidaga RM-2479, saadud Läti AR-ist.

23. Freundschaftliche Erinnerungen an einen jungen Menschen, der jetzt in die große Welt kömmt. [Sõbralikud meeldetuletused noorele inimesele, kes nüüd suurde maailma astub.] *Oberpahlen, Verlegt von G. L. Weiß, 1782. 36 S. 8°.*

TÜR: R Est. A-6020(1)

Teos on anonüümne ja köidetud järgnevalt käsitletud väljaandele (nr. 26) juurde. L. A. annab autoriks P. E. Wilde ja säilituskohaks umbmääraselt Peterburi. Raamat jagab elluastuvale noormehele õpetust religioonist, elukutsevalikust, seltskonnaelust, sõprusest, tegevustest (... kui teie kutsetegevus jätab vaba aega, ... siis tegelege teiste asjadega. Vältige jõudeolekut kui õnnetust. Lugege, mängige mõnel instrumendil, joonistage, pigem mõelge endale välja mõni tegevus, kui et teil midagi teha ei ole.) ja lugemisest (... Lugemine peab olema ausa mehe üks eelistatuid ja armsamaid tegevusi. Ta valgustab mõistust, tugevdab taipu ja harib südant. ...).

26. Träume des griechischen Philosophen Aristobulus, nebst einer kurzen Lebensbeschreibung des französischen Philosophen Formosus. [Kreeka filosoofi Aristobuluse unenäod koos prantsuse filosoofi Formosuse lühikese elulookirjeldusega.] *Aus dem Französischen übersezt. [Oberpahlen], bey G. L. Weiß, 1782. 36 S. 8°.*

TÜR: R Est. A-6020

⁵Am Tage der Verbindung des ... Friedrich Wilhelm von Weyrauch mit Sophie Albertine Oesterlein, Riga im September 1786. [Ged.] Oberpahlen 1786: Grenzius und Kupzau. 4° Unterz.: K. H. O. In: Bibl.: Goedeke, Karl. Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung aus den Quellen. Bd. 15 / Hrsg. Herbert Jacob. Berlin, 1964. S. 337.

⁶Recke, Johann Friedrich v.; Napiersky, Karl Eduard. Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinzen Livland, Esthland und Kurland. Bd. 4. S. 517; Сводный каталог книг на иностранных языках, изданных в России в XVIII веке. Ленинград, 1986. Т. 3. № 3084 – annab leidumuseks TÜR kõrval ka EAR, Läti RR, Läti AR. Viimasena mainitud Venemaal 18. sajandil ilmunud võõrkeelsete raamatute koondkataloogis leiavad äramärkimist mitmed teistedki Põltsamaa trükiste leidumiskohad, mis on bibliograafiast välja jäänud.

⁷Васmeister, Hartwig Ludwig Christian. Von der Druckerey zu Oberpahlen in Estland // Russische Bibliothek / Hrsg. H. L. Chr. Vasmeister. St. Petersburg; Riga; Leipzig, 1772-1773. Bd. 1. Nr. 5. S. 570.

⁸Сводный каталог книг на иностранных языках, изданных в России в XVIII веке. Ленинград, 1986. Т. 3. № 3085.

⁹Donnert, Erich. Johann Georg Eisen (1717-1779). Leipzig, 1978. S. 108-119.

INIMKULTUURI MÕISTMISE TEED

HILVE REBANE

kirjandusloolane

Gustav Ränk. Müüt ja ajalugu. Koostanud Pille Runnel, toimetanud Katre Ligi. – Tartu: Ilmamaa, 2000. 445 lk. – (Eesti mõttelugu 32).

Koostaja Pille Runnel on andnud kogumiku saatesõnas põhjaliku ülevaate autori eluteest ja tööst. Kodueesti lugejale on Gustav Ränk tuttav ka oma mälestusteraamatutega. "Eesti mõtteloo" sarja täiendab ta aga etnoloogina, mis ongi tema elutöös keskne ainevaldkond.

"Müüt ja ajalugu" valikartiklid pakuvad läbilõiget mitmest ainepiirist. Kõige üldistavam ja väärtuslikum on esimene tsükkel "Rahvuse olemasolu ja õigustus", nimiartikkel on ka ideekandja. Ent ülejäänudki õpetavad mõistma ja väärtustama omakultuuri. Arvestajana rõhutaksin just avaartiklit "Müüt ja ajalugu eestluse saamisloos" (1982) ja "Kalevipoeg" eesti rahvusmõtte äratajana" (1961). Paljud kultuuritegelased on ju põdenud või põevad alaväärsuskompleksi just oma eepost häbenedes: see oleks nagu kehvem soomlaste "Kalevalast", ei ole rahvalik, vaid Kreutzwaldi omalooming jne. Gustav Ränk on sellest vaba, ta mõtestab "Kalevipoega" tänase kultuuriinimese tasandilt. Tema kui rahvuskultuuri mõtestaja printsiiptõlg on iga rahvus, kes on kultuurivõimeline, on ka eluõiguslik, sest ta teenib inimkonda. Rassism on välistatud aga teise maksiimi kaudu: maailmas pole ühtki kultuurita rahvast.

Esimene artiklite tsükkel tuleks teha Eesti rahvajuhitule ja kultuuriprominentidele kohustuslikuks kirjanduseks. Üldhariv tasand on väga kõrge kvaliteediga. Hiljuti kurtis Eesti TV-s keegi noor spetsialist, et meie televisioonis on vähe tõelist maailmakultuuri, eesti kultuur olevat aga pruunivärviline. Kas ikka on? Omakultuuri tunnetame rahvuslikuna, võõraid üldinimliku maailmakultuurina. Seestpoolt vaadates koosneb maailmakultuur ikkagi rahvuskultuuridest, nagu rõhutab Gustav Ränk. Veenvalt käsitleb ta ka kultuurilaenude ja mõjude küsimust. Tunneme sageli häbi, et meie hümn ja vapp on laenatud, kuid me oleme ka teistele laenanud.

Gustav Ränga kui maailmakultuuri tundja ning inimkultuuri mõtestaja haare on avar, pilk terav. Tema kriitika ja ironia tabavad eeskätt kodueesti kultuurikomissare ja on suunatud otseselt venestamise vastu. Kuid tõeliste kolleegide, tõsiteadlaste vastu on G. Ränk lugupidav ja tunnustav. Teenida Eestit kodus või eksiilis on talle enesestmõistetav kohustus ja eesmärk. Eksiileestlus võtab sellest teenimisest osa ka rahvusvahelisel tegevusväljal. Ühelt poolt tekitab tuska, et eksiilis tegutsevad eesti teadlased on ära lõigatud siinsetest allikatest ja kodumaast, teiselt poolt on aga tegevusväli avardunud, andnud uusi ülesandeid ja kogemusi. Seda enam,

Raamatu tiitelleht kannab Lustivere mõisniku templit *Ex libris Leo von Wahl Lustifer*, tempelinitiaale *H. v. B.*, pliiatsiga sissekirjutist *Heinrich von Bock* ja aktsessiooninumbrit *1937:389*. Viimane tähis võimaldab raamatukogu juurdekasvupäeviku järgi kindlaks teha, et käesolev kahest teosest koosnev konvoluut (vt. eelmine raamat nr. 23) on ostetud aastal 1937 Tartust H. Martinsoni antikvariaadist "Baltika", koos 129 peamiselt 19. sajandi *Baltica*-ainelise raamatuga. See kinnitab tähelepanekut, et raamatukogu varasemas komplekteerimises oli paikkonnatrükiste osas märgatavaid lünki ja praeguse *Estica* kollektsiooni rikkus on saavutatud paljuski maailmasõdade vahelisel Eesti iseseisvusajal.

Lõpuks tahaksin lähemalt tutvustada üht Põltsamaal ilmunud õhukest brošüüri, mille ainu-eksemplar on hoiul TÜR-is, kokkukõidetuna mitmete teiste 18. sajandi *localia* trükistega:

14. *Eisen von Schwarzenberg, Johann Georg. Die Kunst, alle Küchenkräuter und Wurzeln zu trocknen, und in Kartuse zu verpacken; um dadurch ein neues Nahrungsmittel anzuzeigen.* [Kunst, kuidas kõiki köögivilju ja juurikaid kuivatada ja pauna pakkida, et seeläbi uut toiduainet saada.] *Schloß Oberpahlen, 1772. 20 S. 4.*

TÜR: R Est. A-5096(1)

Torma ja Lohusuu pastori Johann Georg Eiseni raamatule sai osaks laialdane tähelepanu. Tema köögiviljade kuivatamise õpetus trükiti veel samal aastal laiendatud kujul (40 lk.) Riia kirjastaja Johann Friedrich Hartknoch'i kirjastamisel Leipzgis, järgmisel aastal ka Tallinnas ja edasi mitmel korral veelgi enam täiendatuna. Raamatuke tõlgiti vähemalt viide keelde: vene, poola, rootsi, hispaania ja inglise keelde.

Pastor Eisen tegi oma kodukohas põhjalikke katseid aed- ja juurviljade kuivatamiseks ja hoidmiseks, eesmärgiga säilitada taimede värv ning maitseomadused. Eelkõige mõtles ta soldatitele ja madrustele, laeva- ja reisimeestele. Peterburi saadetud proovid said heakskiidu osaliseks ja tema katsetuste vastu hakkasidki huvi tundma sõjaväevõimud. Eriti atraktiivseks kujunes Eiseni meetodil kuivatatud vene hapukapsas ja sellest valmistatud štšii. Näiteks löi Pariisis laineid parun Stroganov, kui ta pakkus oma külalistele štšii kontsentraadist valmistatud vene rahvustoitu. Pastor Eisenist aga sai tänu kuivatatud aedviljale Euroopa tasemega kuulsus.⁹

et kodumaal töötavatele teadlastele oli isegi rahvateaduste termin ja terminoloogia keelatud. Kõik pidi toonases ENSV-s olema nõukogulik, juuretu, pseudointernatsionaalne.

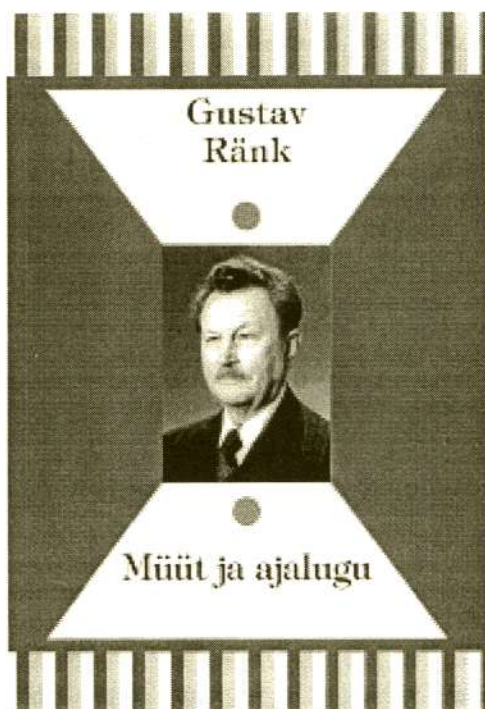
Teaduslikku tuge ja arutlust ning kaasa- ja edasimõtlemist on Gustav Rängale pakkunud nii kaasaegsed n.-ö. moodsad suunad, kuid ka varasemad teoreetilised voolud. Vastavad artiklid on koondatud raamatu **teise tsükli** **pealkirja all "Uusi teid inimkultuuri mõistmiseks"**. Varasemad käsitlused, mis vältisid rahvusküsimust, G. Ränka ei rahuldanud. Kõige sisukam neist on nimiartikkel (1951), milles tuuakse esile funktsionalistliku kultuurisuuna eelised.

Kolmas tsükkel "Rahvateaduse ja muinaskultuuri uurimisoost" käsitleb olulisi kultuuriteemasid arvustuste ning tähtpäevaartiklite vormis. See on kogumiku lõovamaid alajaotusi. Väärtust tõstab seegi, et taas pole mööda vaadatud kodueestlastest (aastad 1951–1959). Kodueesti teadlasi on vaetud teaduslike kaaludega. Gustav Rängale on ikka lähedane olnud Eesti Rahva Muuseum, mille 75. aastapäevale on ta pühendanud sisuka kirjutise. "Usund vaimuse mõõdupuuna" (1961) on omamoodi sissejuhatus usundiloosse, inimese vaimukultuuri.

Rahvuskultuuri seisukohast on tähtis **etnograafiline tsükkel "Ainelise kultuuri vallast"**. Üks silmapaistvaim artikkel teiste seas on kahtlemata "Kas eesti rahvakultuur on suutnud säilitada omapära?" (1933), vastus on jaatav. Sama küsimust valgustab ka "Eesti rahvakultuuri karakteristika" (1946). Käsitletud on balti kultuuriruumi ja baltisaksa panust kohalikku kultuuri, kuid ka vastupidi. Huvitav on "Kunstnik Fr. R. Stern ja tema kakskümmend saarlast" (1962), milles on vaadeldud Saaremaa kihelkondade rahvariideid. G. Ränk on siingi mitte lihtsalt vaatleja ning kirjeldaja, vaid ka uute andmete lisaja ning tõlgendaja. Huvitav ja omapärane on käsitlus "Balti mõisate ehituskultuur enne suuri stiiliperioode" (1966), samuti ka "Eesti küla, talu ja mõis" (1974). Muide tähelepanek terminist maarahvas, mis oli eestlaste omanimetus ja mida on tõlgendatud ikka ja alati kui talupojarahvast. G. Rängal on õigus, et 13. sajandil, vallutusajal, olid eestlased talupojad. Kuid tollane maarahvas mõistis maa all kindlasti eesti hõimude asuala, riiklikku eelmoodustist. Nõnda nimetasid ennast ja oma maad ka islandi talupojad. Täni säilib sõna maa ka riiginimedes: Prantsusmaa, Venemaa, Saksamaa jne.

Teatavasti muistsed eestlased sakste rooga juustu ei tundnud. G. Ränga põhjalikku uurimust Rootsi piimanduse ajaloost "Piimast juustuni" täiendab oluliselt artikkel "Toit, mis puudus vanaeestlase laual" (1975), kus selgitatakse, miks juust polnud populaarne toiduaine.

Raamatu lõputsükkel "Vaimukultuuri vallast" on usundilooline, kuid tänapäeva linnastunud inimese vaimule väga kosutav, sest viib meid tagasi looduslikku miljöösse ja tollastesse põnevatesse uskumustesse. "Materiaalne Peko" (1933) käsitleb setu viljakuse- ja õnehaldjat naabermaade (vene) ja hõimurahvaste kultusandmete taustal. "Korjusepäev ja talihari eesti rahvakalendris" (1975) täpsustab kalendripühi ja lahendab veenvalt korjuse müstilise nimesaladuse (Gregoriuse mugandus). Köitvad on ka "Sugukondlik korrastus laste usundis" (1952) ja muidugi "Hiiehobune" (1979) ning "Patuoinas ja elupuu" (1988). Mõlemas on käsitletud haiguste külgepanemist ehk ülekanndmist loomadele ning lindudele, kes need siis endaga kaasa viivad ning inimese tõvest ja surmast päästavad. Gustav Ränk on teinud *homo sapiens* üle põhjendatud etteheiteid julmuse pärast neljajalgsete vendade vastu.

Raamatuaasta üks tulemusi on, et raamatust ja raamatuga seotud valdkondadest räägitakse palju. Tehnikainimesed väidavad, et raamat oma praegusel kujul hakkab kiiresti tähtsust kaotama ning pööravad pilgu virtuaalsesse tulevikku ja elektroonilise kirjastamise arenguvõimalustele. Ajaloohuvilised arutlevad aga endiselt selle üle, mida trükisõna on andnud meile ning hoiavad kinni traditsioonilisest trükimusta järgi lõhnast raamatust. Septembri alguspäeval Põltsamaal toimunud konverentsil "Raamatulooline Eesti" kõneldi kodu-uurimise ja raamatukultuuri seostest. Üritus oli selles mõttes eriline, et püüdis ühendada nii elektroonilise kui ka traditsioonilise raamatu austajaid: juba varem võis kõiki ettekandeid internetis lugeda ning konverentsi alguseks valmis samanimeline kogumik ka paberandjal. Ettekannete järjestus on mõlemas variandis erinev, kuid autorid ja teemad samad.

Konverentsi idee on avatud Eesti Kirjandusmuuseumi direktori Krista Aru mõtiskluses "Raamatuloolise Eesti püsimine". See on üldistus eestikeelse trükisõna sünnist, raamatu tähtsusest eestlaste ellusuhtumise kujundamisel, ajakirjanduse ja raamatukogu osast rahva vaimuelu kujundajana ja hoidjana. Teemaarenduselt sobinuks see artikkel sisse juhatama kogu kogumiku. Krista Aru on hea üldistaja, kes oskab nappidesse sõnadesse suruda eesti raamatuloo peamised arengujooned. Meeldivalt haakub sama teemaga Hando Runneli kokkuvõtte "Eesti mõtteloo" tegemine", mis näitab suursarja tähtsust eesti kultuuriloos ja tutvustab selle saamislugu.

EESTI, MILLEST JUTUSTAVAD RAAMATUD

Kogumiku 126-l leheküljel astub üles 24 autorit, teemad on väga erinevad – teoloogiadoktori Toomas Pauli filosoofilistest arutlustest kuni konkreetsete mälestusteni välja. Välja arvatud mõned pikemad kirjatööd, on artiklid konspektiivselt lühikesed, rohkem teeside kui artikli mõõtu. Seetõttu on ka üldmulje kogumikust küllalt ebamäärane. Kõik oleks nagu õige – kodulooline ja raamatulooline – ja samas kuidagi ühitamatu ning laialivalgav. Seda, et koostamine pole käinud just kavandatud teed mööda, tunnistab eessõnas ka koostaja, meie kodu-uurimise suurkuju Jaan Eilart ise. Õige on seegi, et raamatus on rohkem kodulugu kui kodu-uurimist.

Koduloolised, st. üldtuntud kor-davad, on peaaegu kõik kaheksa kodu-uurimist käsitlevat kirjutist. Jaan Eilarti "Eestimaa tundmise allikad" loendab ja iseloomustab lühidalt 12 allikakategooriat, millel kõigil on oma osa kodupaiga ajaloo jäädvustamisel. Kuno Thomassoni ning Jaan Eilarti ühistöö "Kodu-uurimuslikku Eesti pagulaskirjanduses" kipub paraku jääma liiga konspektiivseks. Ka esineb teemade sarnasusest tulenevaid kor-damisi. Eesti kodu-uurimisliikumise tekkeagadest ning Soome teadlaste osast selles annab lühikese ülevaate Olavi Granö. Andrus Ristkok kirjutab TA kodu-uurimise komisjoni ajaloost, staažikad kodu-uurijad Eva Maaring ja Laine Linnus arutlevad õpilaste ning väikemuuseumide osast kodupaiga ajaloo jäädvustamisel. Ka Anto Raukase "Kodu-uurijalikult Eesti eluta loodusest" käsitleb kodu-uurimisega seotud üldisi küsimusi.

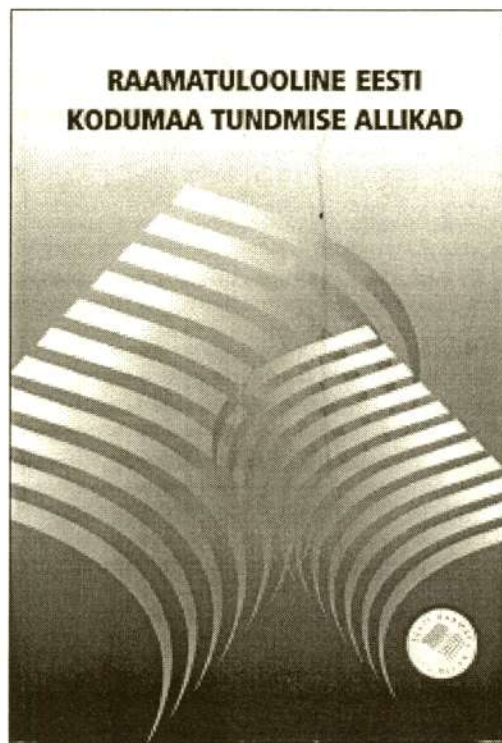
Omaette rühma moodustavad kolm kirjutist Põltsamaa kohta. Õpetaja Herbert Kuurme avaartikkel "Põltsamaa õpetaja August Wilhelm Hupel" uusi fakte ei esita, rõhutab vaid Hupeli kui oma koguduse hingekarjase töö tähtsust. Varasemate uurimistööde

lühike kokkuvõte on ka Helgi Vihma kirjutis "Eesti-ja Liivimaa teaduslik uurimine algas Põltsamaal". Raamatulooliselt on huvipakkuvam ajaloolase Liivi Aarma ülevaade "Põltsamaa vanemad trükised", mis sisaldab andmeid 41 trükise kohta. Seletav osa nimestiku ees on väga lühike, avamata on jäänud ka kasutatud lühendid. Kui trükiste leiduvuse juures antud lühendid *KM*, *EAR*, *RR* ja *TÜ* suudab lugeja veel kuidagi raamatukogudega kokku viia, siis lühendid nagu *Livl. Pred.* (lk. 71), *DBBL* (lk. 69), *Donnert* (lk. 66, 67) jne. ei ütle tavalu-gejale midagi. Ka on nimestikus esitatud kirjete numeratsioon ebaharilik – nimelt osa numbritest vahelt puudu. Raamatuaasta koduleh- küljel esitatud variandis (www.raamatuaasta.ee) on kõik numbrid samas korralikult olemas.

Kaheksa artiklit võiks kokku võtta nimetuse alla *varia* ehk *mitmesugust* ja nendes on uut teavet kõige rohkem. Siia kuuluvad Kalle Kase-maa lühiartikkel eestlasest süroloogist Arthur Võõbusest ning Reet Krusteni kirjutis oma isa, kirjanik Erni Krusteni loomingu seotusest kodupaigaga. Järva-Jaani kooli-raamatukogu saamisloost kirjutavad õpilased Signe Tammar, Malle Kolnes ja Laivi Kaljas. Lembit Odres tutvustab rõngasristide hauakirjades peidus olevat infot ning Jüri Jagomägi geograafiliste kaartide väljaandmist taasiseseisvuse aastatel. Kaupo Deemant annab ülevaate 1941. aasta sõja-sündmuste ülestähendamise katsetest ning Ants Viidalepp pajatab mälestusi Paide tuletõrje ajaloost. Trükinduse uurija Arnold Everaus on oma artikli sõnastanud "Olu-lisemat Eesti trükikodade ajaloost", kuid piirdub põhiliselt siiski Tartu trükikodade ajaloo ülevaatega,

Raamatulooline Eesti. Kodumaa tundmise allikad.

Koostanud Jaan Eilart. – Tartu, 2000 – 126 lk.

RAAMATULOOLINE EESTI KODUMAA TUNDMISE ALLIKAD

pühendades vaid paar lõiku Tallinnale ja Põltsamaale. Kahjuks ei ole autor arvestanud uuemate uurimustega ning väidab endiselt Tartu trükikoja asutamisaastaks 1631 (lk. 31). Ometi on ülikooli trükikoja ajaloo uurija Ene-Lille Jaanson juba paar aastat tagasi avaldanud oma uurimistulemused, mis kinnitavad, et trükikoda hakkas tegelikult tööle 1632. aastal.¹ Samuti on ekslik väide, nagu oleks Tallinna gümnaasiumi trükikoda olnud kuni 1802. aastani ainus Tallinnas (lk. 36). Iverseni ja Fehmeri hiljemalt 1786. aastal tööle hakanud eratrükikojast on kirjutatud nii Friedrich Puksoo kui ka Voldemar Miller.²

Koduloolisest kontekstist langeb täiesti välja Toomas Pauli arutlus teemal "Religioon, eetika ja kasvatust", mis oma käsitluselt sobinuks paremini mõne pedagoogilise või filosoofilise temaatikaga ajakirja. Kiiduväärne on Ülo Matjuse katse avada bibliofiilsuse ning raamatu harulduse kriteeriume. Seda teemat on senises raamatuloolises kirjanduses vähe käsitletud, peale teo-

reetilise arutluse annab autor Põltsamaa-kollektsiooni ehk *ober-pahleniana* näol ka praktilisi näpunäiteid bibliofiilse kogu arendamiseks. Kogumiku kontekstis jääb "Ülestähendusi bibliofiilsuse kohta" siiski erandlikuks ning sisult sobiks ka see artikkel rohkem mõnda raamatuteaduslikku väljaandesse. Samas, kummaline küll, pakkusid suurimat lugemisnaudingut kogumiku kirjust valikust just viimati nimetatud artiklid koos Krista Aru kirjutisega.

Krista Aru vastab küsimusele "Mis on "raamatulooline Eesti"?" järgmiselt: "... see on Eesti, mille vaimse elu üks olulisemaid tugipunkte on olnud läbi aastasade raamatust kasvanud teadmine ja ellusuhtumine" (lk. 37). Kogumik "Raamatulooline Eesti" teadmist palju ei kasvata, küll aga võtab kirjapandu kokku senitehtu ja väljendab kodu-uurimise hetkeseisu: isetegemises üksiolekut ning uute suurprojektide puudumist, mis kodu-uurimisega tegelevad sajad ja sajad huvilised ühes suunas liikuma ja pingutama paneks. Selles osas tuleb nõustuda akadeemik Anto Raukase kurvavõitu tõdemusega, et sisult on kodu-uurimine, võrreldes varasema tasemega, lihtsustunud ning vanemale generatsioonile ei ole peale kasvanud piisavalt entusiastlikke töö jätkajaid (lk. 93). Eesti traditsiooniliselt tugevale kodu-uurimisliikumisele tahaski soovida edaspidiseks uusi tõsist väljakutset pakkuvaid projekte.

Tiiu Reimo

¹Vt. Ene-Lille Jaanson. Millal trükiti Eestimaal esimene raamat? TÜR-i haruldasi raamatuid // Raamatukogu (1997), nr. 5, lk. 29, 30.

²F. Puksoo. Tallinna esimesed eratrüki-kojad XVIII sajandi lõpul ja XIX sajandi esimesel poolel // Vana Tallinn III, 1938, lk. 5-23; Eesti raamat 1525-1975. Ajalooline ülevaade. Tallinn, 1978, lk. 69-70.

RAHVUSBIBLIOGRAAFIAST

Raamatuaastale mõeldes toimus Eesti Rahvusraamatukogus 12.–13. oktoobrini rahvusvaheline **konverents "Rahvusbibliograafia uuenevas infokeskkonnas"**. Soov kuulata teiste teadmisi ja vahetada kogemusi rahvusbibliograafiaga seonduvast ajendas kutsuma esinejaid Põhjamaadest, Lätist, Tšehhist ja Venemaalt. Kahjuks jäid tulemata Leedu esindajad.

Esimene päev.

Pärast RR-i naiskoori tervituslaule pöördus osalejate poole Rahvusraamatukogu peadirektor **Tiiu Valm**. Järgnes Rootsi Kuningliku Raamatukogu (Rootsi rahvusraamatukogu) direktori **Tomas Lidmani** särav sõnavõtt ja algaski konverentsi esimene istung – "Rahvusbibliograafia uued ülesanded".

Helsingi Ülikooli Raamatukogu (Soome rahvusraamatukogu) direktor **Esko Häkli** andis põhjaliku ülevaate soome rahvusbibliograafiast, peatudes kaasaegse rahvusbibliograafia käsituse muutumise aspektidel. Tema käsitluses tuleb rahvusbibliograafiat mõista kui suuremat protsesside kompleksi, mis on vajalik riigi kultuuri-toodangu kataloogimiseks. Selle aasta augustis andis Soome valitsus parlamendile arutamiseks sundeksemplari seaduse muutmise ettepanekud. Uus seadus laieneb ka elektroonilistele teavikutele, kaasa arvatud interneti koduleheküljed. Seega rahvusbibliograafia ulatus laieneb – lisaks trükistele ja helisalvestistele kataloogitakse ka füüsilistel kandjatel elektroonilised väljaanded, võrguväljaanded ja tasuta kasutatavad koduleheküljed. Soomes lõpetati rahvusbibliograafia trükiväljaannete avaldamine 1998. aastal. Sellest ajast saadik on andmed kättesaadavad ainult CD-ROM-il, mis ilmub 1990. aastast ja oli Põhjamaades oma- taoliste seas esimene.

RR-i teenindusdirektor **Ene Loddess** andis ülevaatliku pildi Eesti rahvusbibliograafia arengust viimase kümne aasta jooksul, tut-

vustas rahvusbibliograafia väljaannete süsteemi ja selle koostamise põhimõtteid. Tema ettekandest jäi kõlama mõte rahvusbibliograafia olulisest rollist infoühiskonnas. Tulevikuperspektiividel peatudes selgitas esineja jätkuvat vajadust trükimeestike järele, pakkudes kõrvale ka juurdepääsu rahvusbibliograafia andmebaasidele interneti vahendusel.

Norra Rahvusraamatukogu rahvusbibliograafia osakonna juhataja **Unni Knutsen** jagas teavet Norra sundeksemplari seadusest, rahvusbibliograafia valikuprintsiipidest, võrguväljaannete registreerimisest. Kuulsime, et võrgus avaldatud monograafiate registreerimisega ei ole veel alustatud, kuid ligi 500 perioodilise võrguväljaande kirjed on koostatud, hoolimata sellest, et neid väljaandeid ei ole veel arhiveeritud. Kõneleja osutas nii traditsiooniliste kui ka e-väljaannete tormilisele kasvule. Pidevalt suureneva teavikute koguse bibliograafiliseks registreerimiseks puuduvad aga ressursid, eelkõige napib kvalifitseeritud tööjõudu. Seetõttu tuleb põhjalikult läbi vaadata rahvusbibliograafia valikukriteeriumid, panna prioriteedid paika ja olukorra muutudes neid ka muuta.

RR-i peabibliograaf **Janne Andresoo** keskendus rahvusbibliograafia päevateemadele: muutunud on raamatu mõiste, laieneb registreeritavate objektide ring, käivad arutelud võrguväljaannete rahvusbibliograafias registreerimise üle. Kuulajad said hea ülevaate kehtivast sundeksemplari seadusest, Eestis rakendatavatest kirjestandarditest, liigitussüsteemist, märksõnastikust, MARC-vormingu kasutamisest, rahvusbibliograafia koostamisega seotud probleemidest seostatuna ELNET Konsortsiumi elektronkataloogi võimalustega, Eesti trükiste rahvusbibliograafia retroprojektidest.

Konverentsipäeva teise istungi "Sundeksemplar ja rahvusbibliograafia" avas Soome ISSN keskuse

direktor **Sinimarja Ojonen**. Ettekandja asetas põhirõhu perioodiliste võrguväljaannete rahvusbibliograafiasse *Fennica* valiku ja registreerimise kriteeriumide kirjeldamisele. Tema nägemuse kohaselt võiks internetis ilmutuvad perioodilised väljaanded jagada tinglikult kaheks: esiteks *jätkuvad eraldi osadena* (traditsioonilised) ja teiseks *integreeritud võrguväljaanded* (artiklite jätkuvalt ilmutuvad kogumid).

Soome rahvusraamatukogu tunnustatud spetsialist sundeksemplaride alal, **Riitta Mattila** tutvustas kuulajatele Soome sundeksemplari seadust ja 1997. aastal haridusministeeriumi moodustatud sundeksemplari täiendamise töörühma tegevuse tulemusi. Selle eesmärk oli laiendada seadust nii, et see hõlmaks ka elektroonilisi väljaandeid. Võrguväljaannete kogumise metoodika tarbeks on tehtud kaks ettepanekut. Vabalt kättesaadavaid materjale hakatakse koguma vastava arvutiprogrammi abil automaatselt. Seega puudutab sundeksemplari loovutamise kohustus ainult piiratud kasutusega võrguväljaandeid. Ettevaatusabinõuna ebaseadusliku kopeerimise vastu lubatakse teavikuid kasutada vaid sundeksemplari saavate raamatukogude üksikutes terminalides.

Allakirjutanu osutas oma ettekandes 90-ndatel aastatel Eestis toimunud muudatustele raamatute kirjastamises, illustreerides esitatut ka vastavate arvandmetega. Turumajanduse tingimustes on kasvanud kirjastuste/kirjastajate ja raamatunimetuste arv, seevastu trükiarvud on kahanenud, ka on tõlkekeelte rõhuasetus vahetanud jne. Peatusin lühidalt ka e-kirjastamisel Eestis.

Rootsi Kuningliku Raamatukogu kogude arenduse ja dokumentatsiooni divisjoni direktori **Gunilla Jonssoni** ettekanne andis põhjaliku ülevaate nii Rootsi rahvusbibliograafia tänasest päevast kui ka tulevikuväljavaadetest. Ta kinnitas rahvusbibliograafia osatähtsust

Fotol vasakult: Unni Knutsen, Anu Nuut, Esko Häkli, Ene Loddess.

turunduskanalina raamatukirjastajate, -vahendajate ja lugejate vahel. Peatudes e-kirjastamisel, pidas ettekandja seda nähtust uut laadi väljakutseks ja avaldas arvamust, et raamatukogud ei tule sellega toime traditsioonilisel moel. Gunilla Jonssoni sõnul seavad lõputult kasvavad andmebaasid ka kirjetele uusi nõudeid ning ka kasutajad vajavad kirjete leidmiseks üha enam juhendamist.

Soome rahvusraamatukogu tunnustatud kataloogimisspetsialist **Eva Murtomaa** selgitas, mida uut on toonud universaalsesse bibliograafiakontrolli IFLA kirjete funktsiooninõuete uuringu kontseptsioonid ja eesmärgid, st. mil viisil saavutada igat laadi infomaterjalide koostöömimine. Selleks tuleks raamatukogudel koostööd muuseumide, arhiivide, haridusasutuste jt. informatsiooni loojatega, töötamaks välja kõigi osapoolte tegevuseks kasulikud põhimõtted. Eva Murtomaa kirjeldas kahe IFLA töörühma tegevust nimele autoriteetfailide loomisest, reguleerimaks bibliograafiaandmete kasutamise võimalust igas maailma paigas.

Silvi Metsar

RR-i rahvusbibliograafia keskuse juhataja

Konverentsi teine päev algas Läti Rahvusraamatukogu esindaja **Anita Goldberga** ettekandega "Traditsiooniline ja muutuv läti rahvusbibliograafia". 1999. a. ilmus "Muistsed läti keelsed trükised 1525–1855" (*Ancient Printings in Latvian 1525–1855*) – viimane osa läti rahvusbibliograafiast. Endiselt jätkatakse perioodikaväljaannete jooksu ja retrospektiivse analüütilist bibliograafiat. Trükist ilmutuvad analüütikat sisaldavad kuuväljaanded "Läti trükikroonika" (*Latvian Press Chronicle*), jätkatakse ennesõjaaegse "Läti teadus ja kirjandus" (*Latvian Science and Literature*) puuduvate aastakäikude väljaandmist.

2000. a. käivitati projekt "Retrospektiivne konversioon", mille esimese osa – läti rahvusbibliograafia retrospektiivse konversiooni eesmärk on konverteerida trükibibliograafiad (~136 000 lk. teksti) MARC-vormingusse. Selleks on loomisel spetsiaalne tarkvara. Alates 1996. a. koostatakse raamatu, analüütika ja *Letica* andmebaase, kus on ~60 000 MARC-vormingus kirjet. Tehakse koostööd rahvusraamatukogude ning muude institutsioonidega. 35 raamatukogu impordib kirjeid, seitse maakonraamatukogu ekspordib kohaliku ajakirjanduse artiklikirjeid.

Raamatukoguvõrgu Konsortiumi raames on loodud kaheksa

Fotol vasakult: Silvi Metsar, Janne Andresoo, Liivi Aarma.
Fotod: Teet Malsroos

teadusraamatukogu ühiskataloog, mis kasutab integreeritud raamatukogusüsteemi ALEPH 500. Praeguseks on selge, et rahvaraamatukogud hakkavad kasutama mõnd teist süsteemi.

Olga Kuliši rääkis oma ettekandes "Rahvusbibliograafia Venemaal: nüüdistehnoloogia ja uut tüüpi bibliograafiavahendid" uuenenud tehnoloogia mõjust rahvusbibliograafia koostamisele. Nad teevad koostööd välismaiste raamatukogudega ja on rahvusvaheliste projektide, näiteks CERL (*Consortium of European Research Libraries*), "Venemaalsete raamatute koondkataloog 1918–1926", "Valgekaartlaste lendlehtede koondkataloog" initsiaatorid. Ka püütakse ühildada Venemaa regionaalseid andmebaase. Märkatav on eri regioonide teadusraamatukogude püüd koguda kohalikke trükiseid, sealjuures kasutatakse kohalike bibliofiilide abi. Venemaa rahvusbibliograafia on pidevas muutumises: trükitud koondkataloogidelt elektroonilistele, järgalt riiklikult piiratuselt avatusele.

Viimase kümne aasta muutustest tšehhi rahvusbibliograafias rääkis **Bohdana Stoklasova**. Kõigepealt mindi üle rahvusvahelistele standarditele (UNIMARC, AACR2R) ja tõlgiti need tšehhi keelde. Märksõnastamiseks tõlgiti Kongressi Raamatukogu märksõnastik (LCSH),

nii tšehhi- kui ingliskeelsed märksõnad võimaldavad rahvusvahelist otsingut. Üheksa teadusraamatukogu koostööprojektina avaldati internetis ja CD-ROM-il (tšehhi- ja ingliskeelne versioon) tšehhi 20. sajandi teavikute kirjed. Melloni Fond toetas skaneerimist. Ka tšehhi rahvusbibliograafia ei ilmu enam trükitult, 1994. aastast on see kättesaadav CD-ROM-il ja internetis (Tšehhi Raadusraamatukogu andmebaas, CASLIN, WorldCat). Kirjevahetus toimub OCLC (Online Computer Library Center) andmebaasiga, mis on maailma suuremaid kopeerkataloogimise allikaid.

"Teavikute erilaadide registratsioon eesti rahvusbibliograafias" oli RR-i kunstide teabekeskuse juhataja **Katre Riisalu** teema. Lisaks jooksvalt ilmuvale "Eesti rahvusbibliograafia. Muusika", (noodid, auvised) on jõudnud 1990. a. teisel poolel lõpule mitu retrospektiivset projekti, näiteks "Eesti helisalvestised 1901–1939" ja "Eesti noodid 1918–1944". Viimane on hetkel kasutatav RR-i kunstide teabekeskuses andmebaasina.

Aastatel 1988–1996, 1997–1998 ilmunud kaardiväljaanded on registreeritud väljaandes "Eesti Rahvusbibliograafia. Kaardid". Retrospektiivselt ilmus nimestik "Eesti kaardid 1918–1944". Alates 1999. a. kaartide seeriat eraldi enam

ei ilmu, kaardid registreeritakse raamatute seerias, nimestik hakkab ilmuma RR-i koduleheküljel.

Liivi Aarma (TPÜ) käsitles eestikeelsete raamatute registreerimise algust trükisõnas – 1932. aastal H. Rosenpläneri *Beiträge's* ilmunud nimestikku *Uebersicht der ehstnischen Literatur, nach dem Inhalte der Schriften und chronologisch geordnet* võrdlevalt naabermaade samalaadsete trükistega.

Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia koostamise ajaloost ja tänapäevast rääkis **Tiina Aasmann** (EAR). Alates 1999. a. on elektronkataloogis kättesaadavad eestikeelse ajakirjanduse lühikirjed, järgmisena on planeeritud võrdkeelne ajakirjandus ja eestikeelne raamat 1901–1917.

Aastatel 1918–1940 ilmunud eestikeelsete raamatute rekataloogimise projekti tutvustas allkirjutanu. Aastaks 2002 peaks ELNET Konsortsiumi elektronkataloogis olema kättesaadav põhiosa neil aastail ilmunud trükistest. INNOPAC võimaldab sisestatud kohe ka kasutada (internet), rööbiti andmebaasi koostamisega lisada teiste raamatukogude leidumusandmeid, saada parandusi ja täiendusi.

Ettekanded avaldatakse Eesti Raadusraamatukogu toimetistes.

Maailm tuli koju kätte – ka nii võib kokku võtta konverentsil kuuldu-nähtu, rääkimata sõlmitud kontaktidest ning teadmisest, et hoiame rahvusbibliograafia teel ühte sammu.

Anne Ainz
RR-i rekataloogimise talituse juhataja

OSKAR KALLASE PÄEV

25. oktoobril leidis aset Eesti Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu raamatuteaduse XVIII konverents, mis kannab juba mitmendat aastat rahvustrükise arhiivkogu rajaja Oskar Kallase nime. Seekord käsitleti nii vanema eesti raamatu säilimist ja leidumust kui ka raamatute lugemist ja omanikumärke. Päeva teise poole täitsid sõnavõttud kirjandusmuuseumiga seotud isikutest (Oskar Kallas, Oskar Urgart) ja kogudest (Paul Ariste personaalkogu).

“Thule” projekti töörühma liikme **Kurmo Konsa** ettekanne kandis pealkirja “Trükis kui artefakt – säilitamise vaatenurgast”. Aastatel 1998–2000 viidi Eesti teadusraamatukogudes läbi säilitusalane ühisprojekt, mis uuris eestikeelse raamatu seisundit ja säilitustingimusi. Graafikute ja diagrammidega ilmestatud ettekandest selgus eestikeelsete raamatute säilivus perioodide ja raamatukogude kaupa. Uuring näitas, et küllalt suur osa trükistest on kahjustatud. Leidumuse seisukohalt on kõige kurvem olukord 18. sajandi eesti raamatutega, neist 40% on ainult ühes hoiukohas.

Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogu kauaaegne töötaja **Heino Rääm** kasutas oma ülevaate “Varasema eesti raamatu leidumusest Arhiivraamatukogus” koostamisel retrospektiivse rahvusbibliograafia “Eesti raamat 1525–1850” esialgset arvutivarianti. Leidumuse jälgimisel oli piirdutud aastatega 1525–1800. Selles ajavahemikus ilmunud 440 trükisest puudub teadaolevates kogudes 94. Ligi pooled neist on aabitsad ja kalendrid kui tollal rahva hulgas kõige tarvitatum kirjavara. Olemasolevast 346 nimetusest asub kõige enam trükiseid Arhiivraamatukogus – 282 (ca 82%). 137 raamatut leidub ainult ühes hoiukohas, neist 94 Arhiivraamatukogus.

H. Rääm kõneles ka mitme reservkogu defektse väljaande kindlaksmääramisest, mis osutusid haruldasteks 18. sajandi trükisteks – 1732. aastal Riias ilmunud “Tarto-Ma Kele Kassi Ramat” ning viis Tallinnas välja antud kirikukäsiraamatut ja pulmalaul.

Allakirjutanu rääkis omanikumärkidest eesti vanaraamatus, keskendudes eestikeelsetele sissekirjutustele. Aluseks oli Eesti R a h v u s r a a m a t u k o g u haruldaste raamatute kogu ja omanikumärkide kartoteek ning juba eespool m a i n i t u d rahvusbibliograafia andmebaas. Viimase põhjal osutus vanimaks dateeritud eestikeelseteks sissekirjutuseks kellegi Georg Jean Peterseni märkus 1725. aastast raamatu ostmise kohta “Eesti-Ma Kele Koddod- ning Kirko-Ramatus” (Halle, 1721). Raamat asub paraku Kopenhaageni Kuninglikus Raamatukogus. Eestis säilitatavatest vanaraamatutest leitud sissekirjutused pärinevad juba 18. sajandi teisest poolest. Omaniku märkused sisaldavad peale nime tihti ka muid andmeid, näiteks ametit ja elupaika, trükiste omandamise aega ja kohta ning hinda. Huvipakkuvad on omaaegsete lugejate arvamusel, mis on sageli küllalt kriitilised. Käsikirjalised ülestähendused trükistes on üheks allikaks nende saatuse ja leviku, aga ka lugemise ja kirjaoskuse uurimisel.

Tallinna Pedagoogikaülikooli emeriitprofessor **Mare Lott** rääkis omaaegse eesti intelligentsi lugemiseelistustest 20. sajandi aastasaja künnisel. Uurimuses oli kasutatud peamiselt 1935. aastal “Loomingu” korraldatud küsitlust. Ankeedis küsiti kõige rohkem maailmavaadet mõjutanud raamatut, nii lemmikraamatut kui teost, mis on jätnud kõige sügavama mulje noorpõlves. Vastajate hulgas olid näiteks Johan Pitka, Valmar Adams, Karl August Hindrey, Jaan Roos jpt. Kõige rohkem nimetati vastustes

Fotol: Kalju Tammaru, Urve Tõnnov, Rein Saukas.

C. R. Jakobsoni kooliraamatuid, “Kalevipoega” ja Piiblit.

TÜR-i töötaja **Kersti Taal** kõneles Oskar Kallase tegevuse seni väheksõidetud tahust, tema tegevusest Õpetatud Eesti Seltsis. Kui Kallas 1889. a. seltsi liikmeks astus, oli ta selles üks väheseid eestlasest üliõpilasi. Tema aktiivsemad tegevusaastad ÕES-is jäid aastatesse 1889–1912, mil ta tegi aktiivset kaastööd seltsi väljaannetele. Kallas aitas kaasa Georg Mülleri jutluste avaldamisele seltsi toimetistes, kirjutades ümber algkäsikirja tekstid. Tema õlule jäi ka korrektuuri lugemine. Seltsi toimetistes ilmusid Kallase uurimused lutsi ja kraasna maarahvast, seltsi aastaraamatus kirjutised setudest ja liivlastest.

Tallinna Õpetajate Seminari õpetaja **Mall Reinold** tegi ettekande kirjanduskriitikust ja bibliograafist Oskar Urgartist, kelle sünnist möödus tänavu sada aastat. Lähemalt oli vaatluse all O. Urgarti tegevus eesti raamatu tutvustajana. Urgart oli arvustajana mitmekülgne: ta analüüsis nii eepikat, lüürikat kui dramaatikat. Ka on ta

koostanud üle kümne raamatu aastaülevaate ja avaldanud huvitavaid kirjanike portreesid. Püsijälje eesti kirjanduslukku on Urgart jätnudki 1930. aastate arvustusliku tegevusega.

Viimase ettekande esitas üliõpilane **Peeter Piiri**, kes tegeleb Kirjandusmuuseumi Arhiivraamatukogus Paul Ariste memoriaalkogu korrastamise ja arvelevõtmisega. P. Ariste soovis, et tema raamatukogu jääks tervikuks ka pärast tema surma. Raamatuid anti üle osade kaupa ja see algas juba akadeemiku eluajal. Viimased raamatud jõudsid raamatukokku alles kaheksa aastat pärast Ariste surma, seega 1998. aastal. Ja seda viimast kogumit Ariste kogust Peeter Piir iseloomustaski. Kogu annab teavet Ariste uurimisteedest ja inimestest, kellega ta tihedamini läbi käis. Ariste oli polüglott ja keeleteadlane ning see peegeldub ka tema raamatukogus. Kõige rohkem leidub venekeelseid raamatuid, järgnevad eesti, soome ja saksa keel. Hästi on esindatud soome-ugri keeled. Keeleteaduse alaseid trükiseid on kõige enam, eriti suur on fenno-ugristika osatähtsus. Peale sugulasrahvaste uuris ta (raamatukogu järgi otsustades) mustlasi, sorbe ja lätlasi. Ariste kogus ka esperanto-keelset kirjandust. Paljud Ariste raamatud on pühendustega, millest enamik pärineb tema kolleegidelt, keeleteadlastelt. Samuti kirjanikelt ja kunstnikelt. Ariste armastas ka ise raamatuid signeerida.

Oskar Kallase päev lõppes 1935. aastal tehtud kultuuriloolise filmiga "Eesti Raamat".

Kirjandusmuuseumi saalis võis vaadata mitut raamatunäitust – üks oli pühendatud Oskar Urgarti tähtpäevale, teises näidati raamatuid, plakateid ja meeneid eelnevate raamatuaastate (1935, 1975) tähistamisest, kolmandas vanemaid eestikeelseid aabitsaid, kus leidis ka mitu unikumi.

Urve Sildre, RR

BALTI RAAMATUKOGUDE STRATEEGILISEST ARENGUST

Neli aastat on pikk aeg. Selle aja jooksul toimub igal elualal märkimisväärseid sündmusi ja loomulikult edasiminekuks, liiati siis intellektuaalselt pulbitsevas ja eeldatavasti ka materiaalselt eelistatavas infolevis.

Eelmisest Balti raamatukoguhoidjate kongressist (teemal "Oma-riiklus ja raamatukogud", Tallinn, 1996) möödunud aastate jooksul on Baltimaade raamatukogudes toimunud oluline areng, kuid on tekkinud ka uusi raskusi ja kujunenud uusi probleeme, mis nii või teisiti mõjutavad kõigi raamatukogude ja raamatukogutüüpide igapäeva elu ning tegevust.

Milline on siis olukord tegelikult ja kuidas kajastub sotsiaalne kulgu raamatukogunduses, elualal, mille missiooniks on alati olnud progressi intellektuaalne tagamine? Kas raamatukogud täidavad oma ülesandeid? Kas raamatukogud ise liiguvad kiiresti edasi, tagamaks teiste elualade kiiret arengut? Kuidas tuleb toime ja tunneb end raamatukoguhoidja muutuval kultuurimaastikul?

Neid, ja paljusid muid küsimusi vaagis **Balti raamatukoguhoidjate 6. kongress**, mis toimus 5. ja 6. oktoobril k.a. Leedu Raamatukoguhoidjate Ühingu korraldusel Vilniuses. Üldteemaks oli "**Raamatukogu kui infovärv uude aastatuhandesse**".

Kongressi avas Leedu kultuuriministri asetäitja **Ina Marciulionyte** ja töö oli organiseeritud kahe plenaar- ja seitsme sektsiooniistungina.

Avaplenaaristungil selgitasid Balti riikide raamatukogunduse arengut viimase nelja aasta jooksul Eesti Kultuuriministeeriumi raamatukogude nõunik **Meeli Veskus**, Läti Rahvusraamatukogu direktor **Andris Vilks** ja Vilniuse Ülikooli kommunikatsiooniteaduskonna dekaan **Renaldas Gudauskas**. Ettekanded avasid olulisi aspekte Balti riikide raamatukogunduses toimunust, käsitlesid nii saavutusi kui ka raskusi.

Kuuldust jäi kõlama mõte, et raamatukogunduse senised suunad on mitmeski mõttes ammen-dunud (*the road stops here*). Uusi (juhtimis)strateegiaid ei määra enam kapital, loodusressursid ega töö(maht), vaid teadmised, informatsioon. Arengu edukuse kindlustavad inimesed, kes suudavad kasutada teadmisi niisama produktiivselt kui kapitalist oma raha (Gudauskas).

Esimene konverentsipäev jätkus **sektsioonides**.

Kogude säilitamise ja digiteerimise sektsioonis, mis töötas Vilniuse ülikooli ruumides, kuulati ära kuus ettekannet Leedu ja Eesti raamatukoguhoidjalt. Käsitleti vanaraamatu ja kataloogide digiteerimise probleeme (Irena Kriviene, Mari Siiner, Kurmo Konsa, Ljudmila Dubjeva), dokumentide konserveerimist ja restaureerimist (Algirdas Plioplys, Aloyzas Kunkulis) ning raamatute köitmist ja köitjaid Eestis 18. sajandil (Rene Haljasmäe).

Erialaraamatukogude sektsiooni koosolekud peeti Leedu Tehnika-ülikooli arhitektuuriliselt väga tähelepanuväärses hoones. Üheksa ettekannet jagasid teavet akadeemiliste ja erialaraamatukogude kogude kujundamise, infovahetuse ja teenindustöö korraldamisega seonduvast (Venta Kocere, Aili Norberg, Leokadija Kaireliene, Salvinija Kociene, Danute Kazlauskieni, Dale T. Lukas, Rasa Janušviciene), aga esitati ka erialaraamatukogude üldisemate arengutendentside käsitlusi (Aija Janbicka, Arunas Bliudzius, Gene Duobiniene, Gintare Tautkevičiene).

Raamatukogude tegevuse juriidilistele aspektidele keskenduti Leedu Rahvusraamatukogu pinnal. Selles ülimalt aktuaalses valdkonnas kuulati ära ja arutati elavalt läbi viis ettekannet, millest mõned toetusid ka kultuurisotsioloogiliste uuringute materjalidele (Ljudmila Dubjeva, Jurgita Rudzioniene), mõned jälgisid raamatukogutöö normdokumente, standardiseeri-

mist ja seadusandlikke aluseid (Vitautas Gudaitis, Anna Maulina, Vitautas Rimša).

Erialahariduse- ja täiendus-
koolituse sektsioonis, mis töötas Leedu Kultuuritöötajate Täienduskeskuses, peeti samuti üheksa ettekannet, millest enamik peatus raamatukogutöötajate haridustaseme ja täienduskoolituse küsimustel (Sirje Virkus, Jurgita Rudzioniene, Dzintra Albuze, Daiga Ralla, Meile Kretavičiene, Krista Talvi, Iveta Gudakowska). Üks ettekanne (Gerda Koidla) oli pühendatud lugejakoolitusele ja üks (Nijole Bliudžiuvienė) käsitles terminoloogiasõnastikku kui erialateadmiste allikat.

Kongressi korralduslik külg oli tagasihoidlikele võimalustele vaatamata väga hea. Osavõtuks registreerumisel ulatati igale delegaadile kongressi programm ja ettekannete kogumik koos osavõtjate nimistuga – kõik korralike trükistena, mis aitas igati kaasa kongressi töö ladusale kulgemisele. Kongressist võttis osa 140 delegaati (sh. väliskülalised), kuulati 63 ettekannet.

Töö kulges kõigis sektsioonides plaani järgi, koosolekuruumid olid varustatud heli- ja demonstratsioonitehnikaga. Kõik toimus õigel ajal ja mahtus ajakavasse. Ainsa puudusena võiks nimetada sektsioonide tegevust eri raamatukogudes, mis asusid üksteisest üsna kaugel. See asjaolu kujunes takistuseks ettekannete valikulisel kuulamisel.

Õhtune korraldustoimkonna vastuvõtt võimaldas omavahelist vabamat vestlust. Hea muusika ja muinasjutuline peolaud kulus pärast pingelist tööpäeva igati ära.

Järgmisel päeval, 6. oktoobril jätkus kongressi töö sektsioonide koosolekutega Leedu Rahvusraamatukogus, Leedu Meditsiiniraamatukogus ja Vilniuse Linnaraamatukogus.

Raamatukogude koostöö ja integreeritud infosüsteemide

sektsioonis oli kavas 15 ettekannet. Käsitleti nii IT-küsimusi raamatukogudes (Sandra Ozolina, Krista Kiisa, Reet Oruste, Regina Varniene, Alla Žukova jt.) kui ka

silma täna ulatub. Teistest enam kasufasid seda võimalust Laima Lapiniene, Daiva Ulbikiene, Olga Einasto ja Ilona Smuškina, kes olid oma ettekanded keskendanud tule-

Grupp konverentsi delegaate.

koostööprojektide ideelisi ja korralduslikke aluseid (Lester J. Pourciau, Kaija Nygard, Toomas Liivamägi, Audrone Glosiene, Vldas Bulavas jt.).

Rahvaraamatukogude sektsioonis peetud ettekannetest jälgis enamik rahvaraamatukogude rolli paikkondliku infokeskusena, mille funktsioonid on viimasel ajal märgatavalt laienenud. Kuivõrd need kasvavad edaspidigi, siis on oodata probleeme nii integreerumisel arvutivõrkudes kui ka personali kvalifikatsiooninõuetes. Seejuures ei vähene nõuded klassikalises raamatukoguteeninduses! Kuidas seda kõike ühitada? Eriti, kui ka ressursse napib.

Kolm esinejat (Ramune Petuchovaite, Lolita Dreimane, Danute Karliene) arutlesidki rahvaraamatukogu kui noorte- ja lasteraamatukogu üle, mis tundub olevat päevakohane mure kõigis Balti riikides.

"Raamatukoguteenused uuel aastatuhandel" oli teemavaldkond, mis lubas ehk kõige kaugemale tulevikku vaadata. Iseasi, kui kaugemale uude aastatuhandesse meie

vikuväljavaadetele haridusprotsessi kaudu – nii raamatukogunduses kui kogu ühiskonnas.

Lõpp-plenaaristungil hindasid moderaatorid sektsioonides kuuldu arutatut. Nenditi, et möödunud nelja aasta jooksul ei ole mitte ainult palju vett merre voolanud, vaid on ära tehtud ka suur hulk tööd Balti riikide raamatukogunduse ja inforingluse arendamiseks. Eriti märkimisväärsed on saavutused infotehnoloogia arendamisel, mis omakorda on aluseks inforingluse kiirenemisele ja süsteemide täitumusele intellektuaalselt nõudlikuma (täiuslikumat tarkvara eeldava) informatsiooniga. Raamatukogud kui informatsiooni haldajad ja valdajad on selleks põhimõtteliselt – eriti ideeliselt – valmis, ent hariduslik ja majanduslik seisukord pidurdab seni inforingluse harmoonilist arengut.

Aastal 2004 tuleb Balti raamatukoguhoidjatel oma vahepealsetest tegudest, saavutustest ja tegemata jätmistest aru anda tõenäoliselt Riias.

*Aili Norberg,
Eesti Rahvusraamatukogu delegaat*

EAR-i väljaande "Soome-ugri etnograafia ja folkloor: bibliograafia 1999" (Tln., 2000, 152 lk.) kirjed on varustatud ingliskeelsete pealkirjatõlgete ning eesti- ja ingliskeelsete märksõnadega. Väljaandes on ka autoriregister, personaalia, retsenseeritud teoste, rahvaste, aine- ja läbivaadatud perioodikaväljaannete registrid.

* * *

Traditsiooniliste raamatukogupäevade raames korraldas EAR 24. oktoobril lugejapäeva "Raamatukogu tõmbetuultes". Päeva eesmärgiks oli teavitada lugejaid raamatukogu paari kuu eest tabanud likvideerimissohu võimalikest põhjustest ning tuleviku-võimalustest. Ühtlasi tänasime lugejaid aktiivse avaliku toetuse eest, mis ilmselt mängis olulist osa kultuuriministeeriumi esialgse kava seiskamisel. Raamatukogu sai ligi 700 toetuskirja, kus lugejad avaldasid oma rahulolu teeninduse taseme ja kiiruse, sobiva töökeskkonna, komplekteerimise kvaliteedi ja unikaalse baltikakogu suhtes, toetusavaldusi saadeti ka kultuuriministeeriumisse, presidendi kantseleisse ja ajakirjandusele. **Mare Horma** analüüsis lugejapäeval lugejate arvamusi ja hinnanguid, **Anne Veinberg** rääkis teemal "Kas Akadeemilise Raamatukogu sihtrühmad on ähmastunud?", **Aili Normak** kõneles raamatukogust kultuuriministeeriumi raamatukogude arenduskava valguses, **Anne Valmas** arutles, mis saab edasi ja **Reet Oruste** tutvustas infotehnoloogilist arengut ning elektroonilisi teenuseid. Toimus ka praktiline demonstratsioon elektronkataloogis. Lugejate sõnavõttude järel näidati EAR-i restauraatorite tööd tutvustavat videofilmi "Inkunaabli taassünd", päeva lõpetas ekskursioon restaureerimis- ja baltika osakonda.

Sirje Lauring Vaska

"RAAMATUKOGU"

ilmub 2001. aastal 6 numbrit

AJAKIRJANDUSLEVIST

üksiknumbri hind 70 krooni
tellimishind aastaks 420 krooni
pooleks aastaks 210 krooni

TOIMETUSEST

raamatukogudele

üksiknumbri hind 70 krooni
tellimishind aastaks 420 krooni
pooleks aastaks 210 krooni

individuaaltelliijaile Eestis

üksiknumbri hind 35 krooni
tellimishind aastaks 210 krooni

ERÜ EKS-klubi liikmetele ja üliõpilastele

tellimishind aastaks 60 krooni

TELLIGE AJAKIRJA TOIMETUSEST!

Meie aadress:

Tõnismägi 2, 15189 Tallinn
Eesti Rahvusraamatukogu
"Raamatukogu" toimetus
tel. 630 7128
faks 631 1410
e-post: enerk@nlib.ee

* * *

TEKSTID ajakirjas "Raamatukogu" avaldamiseks esitada masinakirjas või arvutiväljatrukis reavahega 1,5.

Artikkel:

pikkus kuni 4 (6) lehekülge.

Ülevaade:

pikkus kuni 4 (6) lehekülge.

Sõnum:

pikkus kuni 1 lehekülge.

Foto(de) lisamisel teksti vähem.

Artiklite saabumise tähtjad aastal 2001:

Nr. 1	20. dets. 2000
Nr. 2	15. veebr. 2001
Nr. 3	23. aprill
Nr. 4	2. august
Nr. 5	20. sept.
Nr. 6	1. nov.

SUMMARY

The director of the Estonian Patent Library Harri-Koit Lahek gives a thorough survey of the library he is supervising. Though the roots of the library runs back to 1963, the need for a common patent system arose after the restoration of Estonia's independence, and so the Estonian Patent Library was founded on the basis of industrial property documents in the Estonian Technical Library. The library's main task is to complete, maintain and make accessible the collection containing Estonian and foreign documents of the legal protection of industrial property. Every juridical or physical person has an access to the information about industrial property. There are millions of documents from different countries or regional industrial property organizations. On November 1, 2000 there were 4,493 books in the EPL.

The library's development trends are:

- to find out the information needs of private and public sectors
- to work out the methodology of information research for private and public sectors
- to work out the standards of library information and service
- the training of information users and founding the basis for that
- to optimize the completing of collections
- to develop information technology
- to extend the collaboration with other libraries (regardless their type) in the creation of the Estonian decentralized information system
- to develop the collaboration with private and public sectors in the field of innovation.

* * *

The head librarian of Rõngu Library in Tartu County Laine Meos sums up the activities of 110-year-old parish library. The library in Rõngu was opened in 1890, but the archival data certify that one village school had a library in 1886. At present Rõngu Library consists of 16,208 books and 35 titles of journals and newspapers have been subscribed a year.

* * *

In her interview Mare Ektermann, chief librarian of Lääne County Central Library (in Haapsalu) concentrates on the work and ethics of librarians. She addresses the current problems of librarianship, e.g. the Estonian state and libraries; the public opinion of library work and the impact of the development of information technology. A reader has changed, too, and Mare Ektermann advises to keep an eye on public libraries. She has been working in librarianship for many years and considers that librarians have to maintain their internal balance and self-confidence in spite of professional difficulties. They must not follow the changes only formally. She also speaks about school libraries.

* * *

In the article "Rare Publications of Põltsamaa in Tartu University Library" Ene-Lille Jaanson analyses the bibliography "The Oldest Publications of Põltsamaa" which was published by Liivi Aarma in the collection "Estonia in Books" (Tartu, 2000). In Põltsamaa private printing house far from capital cities very few copies (about 42 titles), printed in 1766-1773 and in 1782-1789 have survived, several of them have disappeared without leaving a trace behind. The author compares the data in the list of publications with the publications available in Tartu University Library. There are 8 copies from the both periods, 5 of them are sole copies. Three titles that Liivi Aarma considers to be lost, are preserved in Tartu.

* * *

The literary historian Hilve Rebane in her article "The Ways of Understanding Human Culture" introduces Gustav Ränk's collection of articles "Myth and History" published in the series "Estonian History of Ideas". Gustav Ränk (1902-1998) was studying folklore, archeology and ethnography. The last became his main speciality in Estonia and also in exile where he had to escape in 1994. Gustav Ränk is considered to be one of the best specialists in the ethnography of the Baltic states. The collection consists of five cycles and Hilve Rebane has opened up and introduced their essence.

CONTENTS

■ FIRST COLUMN	
Cultural Events in 2000: an Estonian Case	Toomas Liiv 4
Literature and the Press	Rein Veidemann 5
■ PUBLIC LIBRARIES	
Creating Internet Connections of Estonian Public Libraries	Meeli Veskus, Jüri Liiv 6
Rõngu Library – 110 Years Old	Laine Meos 10
■ RESEARCH LIBRARIES	
Estonian Patent Library	Harri-Koit Lahek 11
■ FACE TO FACE WITH CH	Linda Pärnoja 13
A Confused Person at Work	Pirkko Lahti 14
■ INTERVIEW	
An Interview with Mare Ektermann	Maire Liivamets 17
■ * * *	
Manifesto of School Libraries	
■ RECENT LITERATURE ON LIBRARIANSHIP	21
■ ESTONIAN BOOK YEAR	
In Tartu County Personal Libraries Were Tested	Toivo Ärtis 25
■ ESTONIAN LIBRARIANS ASSOCIATION	
Some Glimpses of Rapla	Maire Liivamets 28
Will We Argue More?	Maire Liivamets 30
■ BOOK HISTORY	
Rare Publications of Põltsamaa in Tartu University Library	Ene-Lille Jaanson 31
■ ESTONIAN HISTORY OF IDEAS	
Ways of Understanding Human Culture	Hilve Rebane 33
■ CRITICAL REVIEW	
Estonia, What Are Your Books Talking about?	Tiitu Reimo 35
■ CONFERENCES & SEMINARS	
On National Bibliography	Silvi Metsar, Anne Ainz 36
Oskar Kallas's Day	Urve Sildre 39
Strategic Development of the Baltic States Libraries	Aili Norberg 40
■ NEWS	42
■ SUMMARY	43

Magan tormis mis mujal
äikeses magan mis kaugel
magan talves mis on siin
kõigil mu seintel ja raamatutel
ja vaatab vastu
valgelt paberilt mu laual
talve sõnum
pimestav-valge

Debora Vaarandi